

LATVIJAS UNIVĒRSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
KRIMINĀLTIESISKO ZINĀTŅU KATEDRA

**KOPĪBA KĀ NOZIEDZĪGU NODARĪJUMU
DAUDZĒJĀDĪBAS VEIDS**

MAGISTRA DARBS

Autors: Linda Luste

Studenta apliecības Nr.: 1117106

Darba vadītājs: profesore Dr.iur. Diāna Hamkova

RĪGA 2022

ANOTĀCIJA

Latvijas krimināltiesību teorijā ir izveidots un Krimināllikumā nostiprināts noziedzīgu nodarījumu kopības institūts, kas ir viens no noziedzīgu nodarījumu daudzējādības veidiem. Kopība saistīta ar kvalifikācijas jautājumiem gadījumos, kad persona izdarījusi vairākus noziedzīgus nodarījumus, par kuriem vēl nav tikusi notiesāta. Lai gan noziedzīgu nodarījumu kopības institūts pazīstams jau sen, arvien gan tiesībzinātnieku diskusijās, gan tiesu praksē konstatējama nevienprātība nodarījumu kvalifikācijā un noziedzīgu nodarījumu kopības nošķiršanā no citiem tiesību institūtiem. Ņemot vērā pastāvošās viedokļu kolīzijas un nekonsekvento noziedzīgu nodarījumu juridisko novērtējumu, darbs vērsts uz noziedzīgu nodarījumu kopības izpratnes izziņu, tās kvalifikācijas problēmjaudājumu atklāšanu un to risinājumiem, kā arī kritēriju identificēšanu, kas to nošķir no citiem tiesību institūtiem.

Atslēgvārdi: noziedzīgu nodarījumu kopība, noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija, noziedzīgu nodarījumu daudzējādība, normu konkurence, atsevišķi noziedzīgi nodarījumi.

ABSTRACT

In the theory of Latvian criminal law has been established and strengthened in the Criminal Law the institute of aggregation of criminal offenses, which is one of the types of multiplicity of criminal offenses. The aggregation of criminal offence deals with qualification issues in cases where a person has committed a number of criminal offenses for which he or she has not yet been convicted. Although the institute of aggregation of criminal offenses has been known for a long time, there is still a disagreement in the discussions of legal scholars and court practice regarding the classification of criminal offenses and the separation of aggregation of criminal offenses from other legal institutions. Given the existing conflicts of opinion and the legal assessment of inconsistent criminal offenses, the work focuses on understanding the aggregation of criminal offenses, revealing its qualification problems and their solutions, as well as identifying the criteria that distinguish it from other law institutes.

Keywords: aggregation of criminal offences, multiplicity of criminal offenses, collision of norms, separate criminal offences, conceptual and factual aggregation of criminal offences.

SATURA RĀDĪTĀJS

IEVADS.....	5
1. NOZIEDZĪGU NODARĪJUMU DAUDZĒJĀDĪBA.....	7
2. NOZIEDZĪGU NODARĪJUMU KOPĪBA	16
2.1. Ideālā kopība.....	24
2.2. Reālā kopība	29
3. NOZIEDZĪGU NODARĪJUMU KOPĪBU NOROBEŽOŠANA NO CITIEM TIESĪBU INSTITŪTIEM.....	35
3.1. Ideālās kopības norobežošana no normu konkurences.....	37
3.2. Reālās kopības norobežošana no turpinātiem noziedzīgiem nodarījumiem.....	55
KOPSAVILKUMS	68
IZMANTOTO AVOTU SARAKSTS	70

IEVADS

Kā norādījis profesors U. Krastiņš, "noziedzīgs nodarījums reāli izpaužas cilvēka vienas prettiesiskas darbības vai pieļautas bezdarbības veidā vai kā vairāki patstāvīgi nodarījumi, kas krimināltiesību normatīvajā regulējumā un praksē attiecīgi tiek vērtēti vai nu kā viens atsevišķs noziedzīgs nodarījums vai kā vairāku nodarījumu kopība, kas atspoguļojas noziedzīga nodarījuma kvalifikācijā atbilstoši viena Krimināllikuma pantam vai tā daļai vai kā vairāki atsevišķi noziedzīgi nodarījumi, kas veido noziedzīgo nodarījumu reālo kopību"¹.

Savas sarežģītās konstrukcijas dēļ noziedzīgi nodarījumi nereti rada neskaidrības par to juridisko novērtējumu, attiecīgi radot grūtības noteikt, vai izdarītais viens vai vairāki nodarījumi veido noziedzīgo nodarījumu kopību vai tomēr izdarīts atsevišķs (vienots), jeb tikai viens patstāvīgs nodarījums, bet savstarpēji konkurē dažādas Krimināllikuma sevišķās daļas normas"².

Šo iepriekš minēto krimināltiesību institūtu norobežošana ir vitāli svarīga, lai tiktu nodrošināta pareiza noziedzīgu nodarījumu juridiskā kvalifikācija, kā rezultātā rodas atšķirīgas juridiskās sekas, kas attiecīgi ietekmē taisnīguma principa ievērošanu, tostarp *non bis in idem* principa respektēšanu un atbilstoša soda noteikšanu personai. Līdz ar to nepieciešams izprast katra šī krimināltiesiskā institūta būtību, to raksturojošās pazīmes un nošķiršanas kritērijus no citiem krimināltiesību institūtiem.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, darba mērķis bija, pamatā pētot noziedzīgu nodarījumu kopības teorētiskos aspektos, izveidot strukturētu izklāstu par tās nozīmi krimināltiesiskajās attiecībās, tās veidu raksturojošās pazīmes, kā arī nošķiršanas kritērijus no citiem krimināltiesību institūtiem, vienlaikus izzinot arī to tvērumu, tādējādi gūstot pilnīgāku priekšstatu par to atšķirīgo juridisko dabu.

Darba tapšanā autore izmantojusi šādas pētījumu metodes:

1) Vēsturisko, veicot krimināltiesību institūtu vēsturisko izpēti, lai apzinātu to regulējuma un izpratnes attīstību laikā;

2) Sistēmisko, noskaidrojot noziedzīgu nodarījumu kopības veidu tvērumu, ņemot vērā visu tiesisko sistēmu, tai skaitā, citas Krimināllikuma normas un to veidojošo atsevišķo (vienoto) noziedzīgo nodarījumu izpratni;

¹ Krastiņš U. Turpināta noziedzīga nodarījuma problemātika krimināltiesībās. Pieejams: https://www.apgads.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/Juridiskas-konferences/LUJFZK-7-2019/iscflul-7_2019_Ties-zin-uzd-noz-nak_30.pdf [aplūkots 24.04.2022.]

² Jurkeviča T., Šmits K. Ieskats krimināltiesisko normu konkurences risinājumos. Administratīvā un Kriminālā justīcija, 2017, nr. 4 (81), 11. lpp.

3) Deduktīvo, no teorētiskām atziņām izdarot secinājumus attiecībā uz atsevišķu tiesas spriedumu un regulējumu pamatotību;

4) Induktīvā, no atsevišķiem tiesu prakses gadījumiem un regulējuma normām apzināt galvenos no tiem izrietošos raksturīgākos kvalifikācijas problēmjaudājumus un to iespējamās risinājumus.;

Maģistra darbs strukturāli sastāv no ievada, trim galvenajām pētījuma nodaļām, kopsavilkuma un izmantoto avotu saraksta. Darba pirmā nodaļa ir veltīta noziedzīgu nodarījuma daudzējādības institūta vēsturiskajai attīstībai un izpratnei. Darba otrajā nodaļā, kas ir iedalīta divās apakšnodaļās, tiek pētīta noziedzīgu nodarījumu ideālās un reālās kopības izpratne un analizēti to kvalifikācijas problēmjaudājumi gan no teorētiskā, gan tiesu prakses aspekta. Savukārt darba trešajā nodaļā ir analizēta noziedzīgu nodarījumu kopības veidu nošķiršana no citiem tiesību institūtiem. Darbu noslēdz secinājumu daļa, kurā tēžu veidā izklāstīti izdarītie secinājumi, kā arī izstrādātie priekšlikumi.

Studiju darba veidošanā izmantots plašs Latvijas tiesībzinātnieku tostarp, Andreja Judina, Ulda Krastiņa, Valentijas Liholajas, Paula Minca, Māra Lejas un citu nozares profesionāļu avotu klāsts, kuros aplūkoti noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijas jautājumi.

1. NOZIEDZĪGU NODARĪJUMU DAUDZĒJĀDĪBA

Praksē nereti sastopami gadījumi, kad persona izdarījusi vairākus noziedzīgus nodarījumus, par ko paredzēta atbildība Krimināllikuma³ Sevišķās daļas dažādos pantos vai to daļās. "Noziedzības kā sociālas parādības izpētes rezultāti ir pierādījuši, ka viena un tā pati persona ar savu prettiesisko rīcību vienā un tajā pašā reizē vai dažādā laikā izdara vairākus noziedzīgus nodarījumus, [...] kas katrs atsevišķi juridiski jāizvērtē, lai valsts un sabiedrības, kā arī katra indivīda interesēs uz tiem reaģētu ar krimināltiesiskiem līdzekļiem"⁴. Arī profesors P. Mincs norādījis, ka "reti kad noziedzīgs nodarījums norisinās viena akta veidā kā viena momenta darbība. Pa lielākai daļai nodarījums stiepjas laika ziņā un sakarā ar viņa ilgumu jau var rasties šaubas, vai tiešām šādā nodarījumā uzglabājies vienīgums. Gluži tāpat ļoti bieži ir gadījumi, kad noziedznieks sava mērķa sasniegšanai izlieto nevis vienu, bet vairākus dažāda veida līdzekļus, ar ko viņa darbība it kā zaudē savu ārējo vienīgumu"⁵. Lai varētu juridiski atbilstoši novērtēt personu uzvedību, kuras izdarījušas vairākus noziedzīgus nodarījumus, krimināltiesību teorijā ir izveidots noziedzīgu nodarījumu daudzējādības institūts.⁶ Tā, piemēram, krimināltiesību teorijā norādīts, ka "noziedzīgu nodarījumu daudzējādības institūta nozīme saistīta ar nepieciešamību īstenot kriminālatbildības neizbēgamības principu par katru noziedzīgo nodarījumu, nodrošināt taisnīgumu, nosakot papildu juridisko pamatojumu bargākam sodam personai, kura izdarījusi vairākus noziegumus, salīdzinot ar sodu personai, kura izdarījusi vienu noziegumu, kā arī nodrošināt papildu vispārējo prevenciju"⁷.

Noziedzīga nodarījuma daudzējādības institūta pastāvēšanas liecības manāmas jau Latvijas Republikas pirmajā krimināllikumā - 1903. gada 22. marta Sodu likumi⁸. Tiešā veidā noziedzīga nodarījuma daudzējādības institūts šajā likumā nav ticis minēts, taču, aplūkojot šī likuma normu saturu, konstatējams, ka tajā iekļautas normas, kas attiecas uz noziedzīgu nodarījumu daudzējādību. Ar noziedzīgu nodarījumu daudzējādības institūtu saistītas normas ietvertas likuma septītajā nodaļumā ar nosaukumu "Apstākļi, kas palielina atbildību". Šī nodaļuma pantos regulēta soda noteikšana gadījumos, kad konstatējami tādi daudzējādības

³ Krimināllikums. LV likums. Pieņemts 17.06.1998. [21.04.2022.]

⁴ Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I-VIII² nodaļa). Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 116. lpp.

⁵ Mincs P. Krimināltiesību kurss. Vispārējā daļa. Ar U. Krastiņa komentāriem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 182. lpp.

⁶ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija. Teorētiskie aspekti. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 288. lpp.

⁷ Гаухмана Л.Д., Колодкина Л.М., Максимова С.В. ред, Уголовное право. Уголовное право. Часть Общая. Часть Особенная: Учебник. Москва: Юриспруденция, 1999, 69. с

⁸ Tieslietu ministrijas sevišķas komisijas sagatavojumā. 1903. gada 22. marta Sodu likumi. Tulkojums ar paskaidrojumiem un ar motīviem par Latvijas valdības laikā izdotiem grozījumiem.. Trešais izdevums. Rīga: [b.i], 1930, 25. - 27. lpp.

veidi kā noziedzīgu nodarījumu kopība (60. - 62. pants), atkārtotība (64. pants) un recidīvs (66. pants)⁹.

Arī Latvijas Republikas 1933. gada Sodlu likumā, kas stājās spēkā 1993. gada 1. augustā, līdzīgi kā 1903. gada Sodlu likumā, noziedzīgu nodarījumu daudzējādības institūta iezīmes konstatējamas šī likuma septītajā nodaļumā "Apstākļi, kas palielina atbildību". 1933. gada Sodlu likuma komentāros tā autori skaidrojuši, ka kodekss norāda, tostarp, uz tādiem sodāmības pastiprināšanas apstākļiem kā reālā kopība un noziedzīgas darbības atkārtojums,¹⁰ kas attiecīgi ietvēra arī recidīva pazīmes.

Arī Latvijas PSR Kriminālkodeksā (vēlāk - Latvijas Kriminālkodeksā) noziedzīga nodarījuma daudzējādības jēdziens nebija ietverts, taču tajā tāpat konstatējams ar šo institūtu saistīts regulējums, kas attiecās uz soda noteikšanu vairāku noziegumu izdarīšanas gadījumā un pēc vairākiem spriedumiem, kur konstatējama sodu noteikšanas kārtība kopības un recidīva gadījumos. Tāpat šī likuma 37. pantā, kas noteic atbildību pastipriņošus apstākļus, kā viens no tiem noteikta apstākļi, ja noziegumu izdarījusi persona, kas jau agrāk izdarījusi kādu noziegumu, kas attiecīgi attiecas uz noziedzīgu nodarījumu atkārtotības institūtu.¹¹

Balstoties uz Latvijas Republikas vēsturiski saistošajiem krimināltiesību regulējošajiem aktiem, konstatējams, ka tajos nav ticis ietverts ne noziedzīgu nodarījumu daudzējādības jēdziens, ne tā tiešā veidā regulējošas normas, taču šo likumu normas, kas attiecās uz apstākļiem, kas palielina/pastiprina atbildību, kā arī noteic sodu noteikšanu vairāku noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas gadījumā, faktiski regulēja sodu noteikšanu noziedzīgu nodarījumu daudzējādības, tai skaitā, kopības, atkārtotības un recidīva, gadījumos. Noziedzīgu nodarījumu daudzējādības un to veidu izpratne skaidrota arī tā laika tiesībzinātnieku publikācijās, piemēram, profesora P. Minca publikācijās, Latvijas PSR kriminālkodeksa komentāros, u.c. Tāpat noziedzīgu nodarījumu daudzējādības institūta pastāvēšanas liecības atrodamas tā laika tiesu praksē, kur praktiski tikuši izmantoti nosacījumi soda noteikšanai daudzējādības institūtu konstatācijas ietvaros. Līdz ar to secināms, ka jau ar 1903. gada Sodlu likumu noziedzīgu nodarījumu daudzējādības institūta attīstība un praktiska izmantošana bija aizsākusies.

Pamatojoties uz iepriekš izklāstīto, secināms, ka Latvijas krimināltiesību teorijā noziedzīga nodarījuma daudzējādības institūts bijis pazīstams jau sen, tomēr Latvijas kriminālās likumdošanas vēsturē tā definīcija un izpratni regulējošas normas ilgstoši netika ietvertas. Noziedzīgu nodarījumu daudzējādības institūts tika izveidots un attīstīts

⁹ Tieslietu ministrijas sevišķas komisijas sagatavojumā. 1903. gada 22. marta Sodlu likumi. Tulkojums ar paskaidrojumiem un ar motīviem par Latvijas valdības laikā izdotiem grozījumiem. 1930, 25. - 27. lpp.

¹⁰ Mincs P., Ehlerss H., Jakobi P., Lauva J. 1933. g. 24. aprīļa Sodlu likums ar likumdošanas motīviem un sīkiem komentāriem, kā arī ar alfabētisko un citiem rādītājiem. Rīga: [b.i], 1934,

¹¹ Dzenīša J. un Niedres A. vispārīgā redakcijā. Latvijas PSR Kriminālkodeksa komentāri. Rīga: Avots, 1982, Latvijas PSR Kriminālkodeksa komentāri, Rīga, Avots, 1982, 151. - 152. lpp.

krimināltiesību teorijā, uz ko norāda tiesībzinātnieku publikācijās konstatētās atsauces uz šo institūtu, tā izpratnes izziņu un tā ietverošo institūtu analīzi, savukārt tā faktiskā izmantošana izrietēja no citu krimināltiesību regulējošo normu tvēruma, kas pamatā attiecās uz soda noteikšanas principiem. Vēsturiskas liecības par noziedzīga nodarījuma daudzējādības institūta izpratni atrodamas arī tiesu praksē, kur tas ticis praktiski pielietots, nosakot sodu personai par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem.

Noziedzīgu nodarījumu daudzējādības institūta definīcija Latvijas krimināltiesību likumdošanā tika nostiprināta ar Krimināllikuma spēkā stāšanos. Profesors U. Krastiņš norādījis, ka "pēc ilgstošas un nopietnas apspriešanās Krimināllikumā tika iekļautas piecas ļoti plaša satura normas, kas reglamentē svarīgu krimināltiesību institūtu - noziedzīgu nodarījumu daudzējādību [...]. Krimināllikumā ietvertais noziedzīgu nodarījumu daudzējādības jēdziens saturēja norādi uz triju daudzējādības veidu - atkārtotību, kopību un recidīvu veidojošām vispārējām pazīmēm, bet sekojošajos pantos tika doti minēto triju daudzējādības veidu jēdzieni un izklāsts par atsevišķām to pazīmēm",¹² "kā arī noteikti nodarījumu daudzējādības kvalifikācijas jautājumu risinājumi un attiecīga soda noteikšanas principi".¹³ Ar Saeimas 2012. gada 13. decembra grozījumiem¹⁴ Krimināllikumā tika veiktas izmaiņas noziedzīga nodarījuma daudzējādības institūtā - "izslēdzot vārdu kopu "vai arī tikai viena noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmēm, ja tos neaptver vainīgās personas vienots nodoms" no Krimināllikuma 24. panta pirmās daļas iepriekšējās redakcijas no noziedzīgu nodarījumu daudzējādības veidu skaita izslēgta noziedzīgu nodarījumu atkārtotība"¹⁵, "izdarot attiecīgus grozījumus arī Krimināllikuma Vispārīgās un Sevišķās daļas normās"¹⁶, attiecīgi turpmāk noziedzīgu nodarījumu daudzējādības jēdzienam aptverot vien noziedzīgo nodarījumu kopību un nodarījuma recidīvu.

Saskaņā ar pašreiz aktuālo Krimināllikuma 24. panta pirmās daļas redakciju noziedzīgu nodarījumu daudzējādība ir tad, kad viena persona izdara (vai pieļauj) divus vai vairākus patstāvīgus nodarījumus (darbība vai bezdarbība), kas atbilst vairāku noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm, vai tad, kad persona izdara (vai pieļauj) vienu nodarījumu (darbība vai bezdarbība), kas atbilst vismaz divu dažādu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm. Šī panta otrā daļa noteic, ka noziedzīgu nodarījumu daudzējādību veido noziedzīgu nodarījumu kopība un recidīvs, savukārt attiecīgā panta trešā daļa noteic, ka noziedzīgu nodarījumu daudzējādību veido arī tādi noziedzīgi nodarījumi, par kuriem Latvijā tiek izpildīts ārvalstī piespriests sods.

¹² Krastiņš U. Krimināllikuma 10 gadi: tapšana, attīstība un perspektīva. LU Žurnāls Jurdiskā zinātne, 2010, nr.1, 11. lpp.

¹³ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija, 2014, 288. - 289. lpp.

¹⁴ Grozījumi Krimināllikumā. LV likums. Pieņemts 13.12.2012.

¹⁵ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija, 2014, 304. lpp.

¹⁶ Ibid. 322. lpp.

Dr. iur A. Persidskis izteicis viedokli, ka "Krimināllikumā reglamentētais noziedzīgu nodarījumu daudzējādības jēdziens ir nepilnīgs, piemēram, Krimināllikuma 24. panta otrā daļa nosaka, ka noziedzīgu nodarījumu daudzējādību veido noziedzīgu nodarījumu kopība un recidīvs, bet noziedzīgu nodarījumu daudzējādības jēdzienā neesot dota ne mazākā norāde uz noziedzīgu nodarījumu recidīva pazīmēm. Noziedzīgu nodarījumu daudzējādības jēdzienā dota norāde tikai uz noziedzīgu nodarījumu ideālās un reālās kopības vispārējām pazīmēm. Bez tam, noziedzīgu nodarījumu daudzējādības jēdziena saturs pārklājas ar noziedzīgu nodarījumu kopības jēdziena saturu, tāpēc zūd Krimināllikumā reglamentētā noziedzīgu nodarījumu daudzējādības jēdziena jēga"¹⁷. Darba autore nevar pilnībā piekrist iepriekš izklāstītajam viedoklim, jo Krimināllikuma 24. panta pirmajā daļā ietvertajā noziedzīgu nodarījumu daudzējādības definīcijā ir norāde tostarp uz situāciju, kad daudzējādība konstatējama, ja persona izdarījusi divus vai vairākus patstāvīgus nodarījumus, kas atbilst vairāku noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm, kas pēc būtības konstatējams gan reālās kopības, gan recidīva gadījumā, taču to nošķiršanas kritērijs, kas ir notiesāšanas fakts, sniegts šo institūtu atsevišķi regulējošajās normās. Tomēr var piekrist Persidska kunga norādei par to, ka daudzējādības jēdziena saturs daļēji pārklājas ar noziedzīgu nodarījumu kopības jēdziena saturu, kas nav atzīstams par labu praksi.

Krimināltiesību teorijā daudzējādības institūta izpratne tikusi skaidrota kā vienas personas vairāku atsevišķu noziedzīgu nodarījumu izdarīšana, no kuriem vismaz diviem ir krimināltiesiska nozīme. No minētās definīcijas izriet, ka noziedzīgu nodarījumu daudzveidība nekādā gadījumā neveidojas, ja vainīgā darbības satur mazāk par diviem noziedzīgiem nodarījumiem, un, ja persona, kas izdarījusi divus atsevišķus noziedzīgus nodarījumus, ir atbrīvota no kriminālatbildības par vismaz vienu no tiem.¹⁸ Profesors P. Mincs noziedzīgu nodarījumu daudzējādības institūta izpratni skaidrojis tā: "*Vienīgs noziedzīgs nodarījums ir viena noziedzīga sastāva izpildīšana. Kad izpilda vairākus dažāda veida noziedzīgus sastāvus vai kad atkārtojas viens un tas pats sastāvs, mēs runājam par daudzējību*"¹⁹. Līdzīgi noziedzīgu nodarījumu daudzējādība tikusi skaidrota arī norādot, ka to "veido vienas personas izdarīti vismaz divi noziedzīgi nodarījumi"²⁰. Pamatojoties uz krimināltiesību teorijā sniegtajiem noziedzīgu nodarījumu daudzējādības skaidrojumiem, secināms, ka tā izpratnes būtība saistīta ar atsevišķa (vienota) noziedzīga nodarījuma institūtu, attiecīgi daudzējādības atzīšanai konstatējami vismaz divi atsevišķi (vienoti) noziedzīgi nodarījumi.

¹⁷ Persidskis A. Noziedzīgu nodarījumu kopība. Promocijas darbs. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2018, 28. lpp.

¹⁸ Гаухмана Л.Д., Колодкина Л.М., Максимова С.В. ред. 1999, 69 с

¹⁹ Mincs P. 2005, 183. lpp.

²⁰ Krastiņš U., Liholaja V. 2021, 122. lpp.

Lai arī iepriekš sniegtie skaidrojumi rada ieskatu daudzējādības institūta būtībā, tā izpratne tomēr ir niansētāka, tādēļ nepieciešams aplūkot krimināltiesību teorijā atzītās šī institūta veidojošās pazīmes. Noziedzīgu nodarījumu daudzējādības vispārējā jēdzienā ietveramas arī tādas pazīmes, kas ļautu to norobežot no līdzīgām noziedzīgām parādībām, kā piemēram, komplicēts atsevišķs (vienots) nodarījums, un atklātu vienas personas izdarītu vairāku noziedzīgu nodarījumu dažādo veidu kopīgās sakarības un pazīmes, jo vienas personas izdarītie vairāki noziedzīgie nodarījumi virknējas gan laika ziņā, gan atkarībā no tā, vai nodarījumi izdarīti ar vienu vai vairākām darbībām vai bezdarbības aktiem, vai persona, kas izdara jaunu noziedzīgu nodarījumu, jau agrāk izdarījusi kādu noziedzīgu nodarījumu.²¹

Profesors U. Krastiņš norādījis, ka juridiskajā literatūrā ir izteikti diezgan atšķirīgi viedokļi par to, kādas pazīmes būtu jāietver noziedzīgu nodarījumu daudzējādības vispārējā jēdzienā. Tomēr pēc profesora viņa domām, noziedzīgu nodarījumu daudzējādības saturu varētu pietiekami pilnīgi atklāt, ja par pamatu tiktu ņemtas vērā šādas pazīmes:

- 1) vairākus noziedzīgus nodarījumus izdarījusi viena un tā pati persona;
- 2) viena un tā pati persona izdarījusi vismaz divus noziedzīgus nodarījumus;
- 3) vienas un tās pašas personas izdarītās darbības vai bezdarbības akti ir patstāvīgi noziedzīgi nodarījumi;
- 4) vismaz par diviem noziedzīgiem nodarījumiem nav dzēstas krimināltiesiskās juridiskās sekas;
- 5) nav procesuālu šķēršļu, lai atzītu, ka persona izdarījusi vismaz divus patstāvīgus noziedzīgus nodarījumus.²²

Kā pirmais noziedzīgu nodarījumu daudzējādību raksturo tas, ka vairākus noziedzīgus nodarījumus veic viena persona, kas tiek uzskatīts par vienojošo pamata elementu²³. Šajā gadījumā "nav svarīgi, vai [...] nodarījumi izdarīti dalībā vai līdzdalībā, jo tie visi ir noziedzīgi nodarījumi, kas atbilst Krimināllikuma Sevišķās daļas panta dispozīcijā paredzētām sastāva pazīmēm"²⁴. Līdz ar to, lai varētu runāt par noziedzīgu nodarījumu daudzējādību, sākotnēji jākonstatē vienas personas saikne ar izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem.

Otrā noziedzīga nodarījuma daudzējādības pazīme ir fakts, ka to veido vismaz divu noziedzīgu nodarījumu kopums. Krimināltiesību teorijā ir atzīts, ka "noziedzīgo nodarījumu kopumu (vismaz divu) veido vienas personas izdarīti pabeigti vai nepabeigti noziedzīgi nodarījumi [...], jo tie visi ir noziedzīgi nodarījumi, kas atbilst Krimināllikuma Sevišķās daļas

²¹ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija, 2014, 289. lpp.

²² Ibid.

²³ Ковалев М.И., Козаченко И.Я., Кондрашова Т.В., Незнамова З.А., Новоселов Г.П., Погосян Т.Ю., Семернева Н.К. Уголовное право. Общая часть: Учебник для вузов. Москва: Норма, 1997, 294 с

²⁴ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija, 2014, 289. lpp.

panta dispozīcijā paredzētām nodarījuma sastāva pazīmēm"²⁵. Tāpat būtu norādāms, ka "noziedzīgu nodarījumu daudzējādība veidojas tikai tad, ja ir konstatējami vismaz divi noziedzīgi nodarījumi, taču tā neveidojas, ja kaut viens nodarījums atbilst administratīvajam pārkāpumam, disciplinārajam pārkāpumam vai civiltiesiskajam pārkāpumam"²⁶, jo tādā gadījumā vairs nebūtu konstatējams noziedzīgu nodarījumu kopumu veidojošais kopums.

Būtiska noziedzīgu nodarījumu daudzējādības pazīme ir tā, ka noziedzīgu nodarījumu daudzējādību veido vienas personas izdarīti vismaz divi patstāvīgi noziedzīgi nodarījumi. Patstāvīgs noziedzīgs nodarījums ir paredzēts Krimināllikuma Sevišķās daļas pantā vai tā daļā (punktā) kā atbilstošs tur formulētam konkrētam noziedzīga nodarījuma sastāvam, un tie ir atsevišķi (vienoti) noziedzīgi nodarījumi [...].²⁷ Saskaņā ar Krimināllikuma 23. panta pirmās daļas regulējumu atsevišķs (vienots) noziedzīgs nodarījums ir viens nodarījums (darbība vai bezdarbība), kam ir viena noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes, vai arī divi vai vairāki savstarpēji saistīti noziedzīgi nodarījumi, kurus aptver vainīgās personas vienots nodoms un kuri atbilst tikai viena noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmēm. "Krimināltiesībās, ievērojot noziedzīga nodarījuma sastāva konstrukcijas īpatnības, atsevišķus (vienotus) noziedzīgus nodarījumus iedala vienkāršos un komplicētos nodarījumos"²⁸, savukārt "krimināltiesībās tradicionāli tiek atzīti trīs komplicēta atsevišķa (vienota) noziedzīga nodarījuma veidi: 1) salikta sastāva noziedzīgs nodarījums; 2) turpināts noziedzīgs nodarījums; 3) ilgstošs noziedzīgs nodarījums"²⁹. Līdz ar to, lai varētu atzīt, ka konkrētajā gadījumā ir saskarsme ar noziedzīgu nodarījumu daudzējādības institūtu, jākonstatē vismaz divi vienas personas izdarīti patstāvīgi noziedzīgi nodarījumi.

Noziedzīgu nodarījumu daudzējādības vēl viena pazīme ir konstatējums, ka vismaz par diviem noziedzīgiem nodarījumiem nav dzēstas krimināltiesiskās juridiskās sekas. Juridiskās sekas noziedzīgam nodarījumam ir saglabājušās, ja kādam no nodarījumiem, kas varētu veidot noziedzīgu nodarījumu daudzējādību, nav iestājies Krimināllikumā paredzētais noilgums personas saukšanai pie kriminālatbildības vai nav apstākļu, kas izslēdz kriminālatbildību, piemēram, nepieciešamā aizstāvēšanās, galējā nepieciešamība, u.c.³⁰.

²⁵ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija, 2014, 289. lpp.

²⁶ Ковалев М.И., Козаченко И.Я., Кондрашова Т.В., Незнамова З.А., Новоселов Г.П., Погосян Т.Ю., Семернева Н.К. 1997, 294 с

²⁷ Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I-VIII² nodaļa). Trešais papildinātais izdevums. 2021, 122. lpp.

²⁸ Ibid. 117. lpp.

²⁹ Ibid. 119 lpp.

³⁰ Ibid. 122. lpp.

Noziedzīgu nodarījumu daudzējādību raksturo arī tāda pazīme kā procesuālo šķēršļu neesamība, lai atzītu, ka persona ir izdarījusi vairākus noziedzīgus nodarījumus.³¹ Procesuāla rakstura šķērslis saukšanai pie kriminālatbildības var rasties, piemēram, tādā gadījumā, kad par personas nodarījumu pie kriminālatbildības saskaņā ar Kriminālprocesa likumu var saukt tikai pēc cietušās personas iesniegums (KPL 7. panta otrā daļa) [..], bet tāda iesnieguma nav, vai persona ir atbrīvota no kriminālatbildības sakarā ar izlīgumu (KL 58. panta otrā daļa), notikusi labprātīga atteikšanās no nozieguma izdarīšanas līdz galam (KL 16. pants) u.c.³²

Apkopojot visas aplūkotās pazīmes, noziedzīgu nodarījumu daudzējādību var definēt kā vienas personas izdarītu vairāku krimināllikumā paredzētu patstāvīgu noziedzīgu nodarījumu kombinācija, kam saglabājušās juridiskās sekas un kuru atzīšanai nav konstatējami procesuāli juridiski šķēršļi.

Noziedzīgu nodarījumu daudzējādības jēdziens attiecināms uz visai atšķirīgām nodarījumu situācijām. Šis krimināltiesību institūts kļūst jo nozīmīgāks sakarā ar to, ka noziedzīgu nodarījumu daudzējādība ir cieši saistīta ar nodarījumu kvalifikācijas jautājumu risināšanu, tāpēc tai ir praktiska nozīme krimināllietu pirmstiesas procesā un iztiesāšanā.³³ Noziedzīgu nodarījumu daudzējādības institūta nozīmīgums nosaka nepieciešamību teorētiski izstrādāt un nostiprināt likumā kopīgās sakarības un radīt priekšnosacījumus, lai vienas personas vairāku noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas gadījumus varētu sagrupēt pēc to kopīgajām pazīmēm un vienlaikus tos savstarpēji norobežot.³⁴ Ievērojot Krimināllikuma 24. pantā dotā noziedzīgu nodarījumu daudzējādības jēdziena saturā ietvertās pazīmes, šī panta otrajā daļā tiek izdalīti noziedzīgu nodarījumu daudzējādības atsevišķi veidi: noziedzīgu nodarījumu kopība un recidīvs.³⁵ Ņemot vērā, ka šis darbs pamatā vērsts uz noziedzīgu nodarījumu kopības izpratni un kvalifikācijas problēmjautājumu risinājumiem, šis daudzējādības veids detalizēti aplūkots turpmākajās nodaļās, taču, lai radītu pilnīgāku priekšstatu par noziedzīgu nodarījumu daudzējādības institūtu, kā arī noziedzīgu nodarījumu kopības un recidīva savstarpējās nošķiršanas īpatnībām, turpmāk sniegts neliels ieskats noziedzīgu nodarījumu recidīva izpratnē, kā arī vēsturiskā daudzējādības veida atkārtotības institūtā un tā izslēgšanas no Krimināllikuma pamatojumā.

Saskaņā ar Krimināllikuma 27. pantu noziedzīga nodarījuma recidīvu veido personas izdarīts jauns tīšs noziedzīgs nodarījums pēc šīs personas notiesāšanas par agrāk izdarītu tīšu noziedzīgu nodarījumu, ja sodāmība par to jaunā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas brīdī nav

³¹ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 149. lpp.

³² Krastiņš U., Liholaja V. 2021, 123. lpp.

³³ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija, 2014, 305. lpp.

³⁴ Ibid.

³⁵ Ibid. 306. lpp.

noņemta vai nav dzēsta likumā noteiktajā kārtībā. No minētā regulējuma izriet, ka noziedzīga nodarījuma recidīvu, kā jau iepriekš tika minēts, "raksturo tas, ka viena un tā pati persona izdara divus vai vairākus noziedzīgus nodarījumus, taču atšķirībā no noziedzīgu nodarījumu kopības, kuras gadījumā persona nav notiesāta ne par vienu no šiem noziedzīgajiem nodarījumiem"³⁶, recidīva gadījumā jauns "tīšs noziedzīgs nodarījums tiek izdarīts pēc šīs personas notiesāšanas par agrāk izdarītu noziedzīgu nodarījumu un ja sodāmība par iepriekšējo nodarījumu jaunā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas brīdī nav dzēsta vai noņemta likumā noteiktajā kārtībā"³⁷.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, secināms, ka recidīvs no noziedzīgu nodarījumu kopības nošķirams pēc vairākiem kritērijiem - recidīvu veido tikai tīši (ar nodomu) izdarīti noziedzīgi nodarījumi, turpretī kopību var veidot noziedzīgi nodarījumi ar jebkādu vainas formu, kā arī recidīva gadījumā persona par vienu noziedzīgu nodarījumu iepriekš jau tikusi notiesāta. Tāpat krimināllikumā recidīvam noteiktas arī atšķirīgas juridiskās sekas - tas "neietekmē noziedzīgu nodarījumu kvalifikāciju, taču saskaņā ar Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas pirmo punktu noziedzīgu nodarījumu recidīvu var atzīt par atbildību pastiprinošu apstākli, nosakot sodu, kā arī krimināltiesību recidīvs jāņem vērā, kad risināms jautājums par personas atbildību sakarā ar jauna noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, ja persona iepriekš bijusi nosacīti notiesāta (KL 55. panta desmitā un desmitā prim daļa), nosacīti atbrīvota no kriminālatbildības (KL 58.¹ panta piektā daļa) vai bijusi nosacīti pirmstermiņa atbrīvota no soda (KL 61. panta piektā daļa), tāpat saistībā ar kriminālatbildības noilgumu (KL 56. panta trešā daļa) un dažos citos gadījumos"³⁸.

Aplūkojot noziedzīgu nodarījumu daudzējādības jēdzienu un tā attīstību, būtiski ir pieminēt arī regulējumu par atkārtotu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu, kas no Krimināllikuma tika izslēgts ar 2012. gada 13. decembra grozījumiem. Līdz minētajiem grozījumiem Krimināllikumā noziedzīgu nodarījumu atkārtotība bija iekļauta kā noziedzīgu nodarījumu daudzējādības veids. Krimināllikuma 24. panta otrā daļa noteica, ka noziedzīgu nodarījumu daudzējādību veido noziedzīgu nodarījumu atkārtotība, kopība un recidīvs.

Saskaņā ar Krimināllikuma 25. panta pirmās daļas redakciju, kas bija spēkā līdz 2013. gada 1. aprīlim., noziedzīgu nodarījumu atkārtotība tika konstatēta tad, kad viena persona izdara divus vai vairākus noziedzīgus nodarījumus, kas paredzēti vienā un tajā pašā šā likuma pantā, vai arī divus vai vairākus noziedzīgus nodarījumus, kas paredzēti dažādos šā likuma pantos, ja atbildība par šādu atkārtotību paredzēta šajā likumā. No šī regulējuma izriet, ka atkārtotība varēja veidoties divos veidos - tādu pašu noziedzīgu nodarījumu atkārtotība, kas paredzēti vienā pantā vai viena veida noziedzīgu nodarījumu atkārtotība, kas paredzēti dažādos pantos.

³⁶ Liholaja V. 2007, 173. lpp.

³⁷ Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I-VIII² nodaļa). Trešais papildinātais izdevums. 2021, 138. lpp.

³⁸ Ibid.

Noziedzīgu nodarījumu atkārtotībai Krimināllikumā bija divējāda nozīme – saskaņā ar KL 48. panta pirmās daļas 1. punktu tā tika atzīta par apstākli, kas pastiprina atbildību, savukārt vairākos Krimināllikuma sevišķās daļas pantos likumdevējs to bija paredzējis kā noziedzīgu nodarījumu kvalificējošo pazīmi.³⁹

Noziedzīgu nodarījumu atkārtotības institūts radīja virkni teorētiska un praktiska rakstura problēmas, kas izpaudās nevienveidīgā tiesu praksē. Tāpat bija konstatējams, ka atkārtotības institūta izmantošana nereti radīja *non bis in idem* principa pārkāpumus, kā arī tika uzskatīts, ka tas liedza ievērot sodu individualizācijas principu, kā rezultātā par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem nereti tika noteikts netaisnīgs sods. "Ceļš līdz noziedzīgu nodarījumu atkārtotības izslēgšanai no Krimināllikuma bija visai sarežģīts, jo pret to tika izteikti gan teorētiska, gan praktiska rakstura visai nopietni iebildumi"⁴⁰, taču ar 2012. gada 13. decembra grozījumiem Krimināllikumā tomēr tika pieņemts izslēgt no tā atkārtotības institūtu, kas attiecīgi ietekmēja daudzējādības institūta saturu, kā arī mainīja noziedzīgu nodarījumu kopības, īpaši reālās kopības tvērumu.

Apkopojot iepriekš minēto, konstatējams, ka, ņemot vērā noziedzīgu nodarījumu daudzējādības lomu soda noteikšanā, mainoties izpratnei par sodu noteikšanas principu piemērošanu, vienlaikus tikušas veiktas izmaiņas arī noziedzīgu nodarījumu daudzējādības institūtā, kas bijis konstatējams arī ar 2013. gada 1. aprīlī ieviestajiem grozījumiem Krimināllikumā.

³⁹ Judins A. Par atkārtotību Krimināllikumā. Jurista Vārds, 2008, Nr. 10

⁴⁰ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija, 2014, 322. lpp.

2. NOZIEDZĪGU NODARĪJUMU KOPIĒBA

Tāpat kā noziedzīgu nodarījumu daudzējādības institūts, arī ar to saistītais noziedzīgu nodarījumu kopības institūts Latvijas krimināltiesību teorijā ticis attīstīts jau sen, taču Latvijas krimināltiesību likumdošanā tā definīcija tikusi nostiprināta tikai 1999. gada 1. aprīlī, kad stājās spēkā Latvijas Republikas Krimināllikums. Lai izzinātu noziedzīgu nodarījumu kopības institūta saturu un rastu pilnīgāku priekšstatu par tā būtību, secīgi būtu aplūkojama tā vēsturiskā izpratne un attīstība krimināltiesību teorijā, kā arī tā pašreizējais regulējums.

Noziedzīga nodarījuma kopības institūta pastāvēšanas liecības manāmas jau 1903. gada 22. marta Sodu likumos. Kopības institūta definīcija šajā likumā nav iekļauta, taču, aplūkojot šī likuma normu saturu, konstatējams, ka tajā iekļauts regulējums, kas attiecas uz noziedzīgu nodarījumu kopību. Ar noziedzīgu nodarījumu kopības institūtu saistītas normas iekļautas likuma septītajā nodaļumā ar nosaukumu "Apstākļi, kas palielina atbildību". Šī nodaļuma 60. - 62. pantā regulēta soda noteikšana gadījumā, kad konstatējama noziedzīgu nodarījumu kopība⁴¹. Šī likuma 60. panta pirmajā teikumā noteikts: *"Kas izdarījis līdz sprieduma, rezolūcijas vai verdikta pasludināšanai divus vai vairākus noziedzīgus nodarījumus, sodāms ar smagāko no sodiem, kurus tiesa piespriedusi par šiem nodarījumiem. [..]"* Šī regulējuma saturs norāda uz to, ka jau sākotnēji noziedzīgu nodarījumu kopības atzīšanai tikuši noteikti divi kritēriji - persona izdarījusi divus vai vairākus noziedzīgus nodarījumus un nav vēl tikusi notiesāta par tiem. Turpmākā 60. panta saturs un sekojošie panti, kas attiecas uz kopības institūtu, noteic soda noteikšanas kārtību, kas šī darba ietvaros netiek analizēts, tādēļ nav iekļauts tā atreferējums.

Arī Latvijas Republikas 1933. gada Sodu likumā regulējums, kas attiecas uz noziedzīgu nodarījumu kopības institūtu, iekļauts šī likuma septītajā nodaļumā "Apstākļi, kas palielina atbildību". 1933. gada Sodu likuma komentāros tā autori skaidrojuši, ka kodekss norāda uz vairākiem sodāmības pastiprināšanas apstākļiem, tostarp, reālo kopību. Tā šī likuma 58. panta pirmais teikums noteic, ka tas, kas līdz verdikta, rezolūcijas vai sprieduma pasludināšanai izdarījis divus vai vairākus noziedzīgus nodarījumus, sodāms ar vienu - kopējo sodu. Šī likuma komentāros norādīts, ka attiecīgais regulējums saistīts ar soda noteikšanu reālās kopības gadījumā, vienlaikus skaidrojot soda noteikšanas principus šī institūta konstatācijas gadījumā.⁴²

Arī Latvijas PSR kriminālkodeksa regulējuma 38. pantā, kas attiecas uz soda noteikšanu vairāku noziegumu izdarīšanas gadījumā, konstatējamās normas, kas saistītas ar noziedzīgu nodarījumu kopības izpratni. Latvijas PSR kriminālkodeksa 38. panta komentāros norādīts, ka

⁴¹ Tieslietu ministrijas sevišķas komisijas sagatavojumā. 1903. gada 22. marta Sodu likumi. Tulkojums ar paskaidrojumiem un ar motīviem par Latvijas valdības laikā izdotiem grozījumiem. 1930, 25. - 27. lpp.

⁴² Mincs P., Ehlerss H., Jakobi P., Lauva J., 1934

komentējamā panta noteikumi tiek piemēroti noziegumu kopības gadījumos, kad persona tiek atzīta par vainīgu divu vai vairāku noziegumu izdarīšanā, kuri paredzēti krimināllikuma dažādos pantos vai viena panta dažādās daļās (pie tam par šiem noziegumiem nav iestājies kriminālatbildības noilgums, kā arī persona nav atbrīvota no kriminālatbildības likumā paredzētajā kārtībā), un ja persona ne par vienu no šiem noziegumiem nebija notiesāta vai arī bijusi notiesāta, kad ir konstatēts, ka citu vai citus noziegumus tā izdarījusi pirms šīs notiesāšanas. Tāpat šajos komentāros norādīts, ka pastāv divu noziegumu kopības veidi - ideālā un reālā kopība. Ideālā noziegumu kopība būs gadījumos, kad vainīgais ar vienu nodarījumu izdara vairākus noziegumus. [...] Reālā nozieguma kopība būs tad, kad persona vainīga vairākos nodarījumos, kuri izdarīti dažādos laikos un no kuriem katrs veido patstāvīgu nozieguma sastāvu.⁴³ Tāpat šīs normas komentāros ticis norādīts, ka ne vienmēr vairākus dažādus noziegumus, kurus izdarījis vainīgais, var atzīt par noziegumu kopību. Ja persona izdarījusi divus dažādus noziegumus, bet par pirmo no tiem personu nevar saukt pie kriminālatbildības, jo ir iestājies [...] noilgums, vai ja kriminālatbildību izslēdz amnestijas vai apžēlošanas akts, tad noziegumu kopība atkrīt.⁴⁴

Pamatojoties uz iepriekš izklāstīto, konstatējams, ka noziedzīgu nodarījumu kopības institūta pirmsākumi atrodami jau sen, taču noziedzīgu nodarījumu kopības institūta izpratne tikusi attīstīta krimināltiesību teorijā. Ar noziedzīgu nodarījumu kopību saistītais regulējums krimināltiesību likumdošanā sākotnēji ticis ietverts caur soda noteikšanas principu normām, kas attiecīgi norāda uz tā būtisko nozīmi soda noteikšanā par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem.

Saskaņā ar Krimināllikuma sākotnējo redakciju tika atzīts, ka noziedzīgu nodarījumu kopību veido vienas personas izdarīts viens noziedzīgs nodarījums vai vairāki noziedzīgi nodarījumi, kas atbilst divu vai vairāku dažādu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm, ja šī persona nav notiesāta ne par vienu no šiem noziedzīgajiem nodarījumiem un nav arī iestājies kriminālatbildības noilgums. Pēc autores domām, šāds noziedzīgu nodarījumu kopības jēdziena skaidrojums nav bijis atzīstams par korektu, jo tajā sniegtais definējums rada neskaidrības par to, kā viens noziedzīgs nodarījums, kas pēc krimināltiesību teorijā nostiprinātajām atziņām ir patstāvīgs sastāvs un atbilst Krimināllikuma Sevišķās daļas konkrētam pantam vai tā daļai, vienlaikus var veidot vēl arī citus noziedzīgus nodarījumus. Vērtējot noziedzīgu nodarījumu kopības institūta saturisko izpratni, konstatējams, ka tā iepriekšējā regulējumā iekļautajā definīcijā problēma bijusi neatbilstošu terminu izvēlē, jo kopības gadījumā viena noziedzīga

⁴³ Dzenīša J. un Niedres A. vispārīgā redakcijā. 1982, 154, - 155. lpp.

⁴⁴ Blūma M., Bušujevs G., Kudrjavcevs V., Dzenītis J., Kauke V., Lisagors I., Vītols K. Latvijas PSR kriminālkodeksa komentāri. Rīga: Izdevniecība Liesma, 1965. 94. lpp.

nodarījuma esamība nav iespējama. Iepriekš izklāstītā terminu neatbilstība tika novērsta ar 2012. gada 13. decembra grozījumiem Krimināllikumā, norādot, ka noziedzīgu nodarījumu kopību veido vienas personas izdarīts viens nodarījums vai vairāki nodarījumi, kas atbilst divu vai vairāku noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm [..]. Attiecīgi ar grozījumiem frāze "viens noziedzīgs nodarījums vai vairāki noziedzīgi nodarījumi" tika aizstāta ar "viens nodarījums vai vairāki nodarījumi".

Ņemot vērā iepriekš izteikto apgalvojumu par noziedzīgu nodarījumu kopības sākotnējā regulējumā iekļautās definīcijas neatbilstošo terminu izvēli, to veiktās izmaiņas ar grozījumiem Krimināllikumā, kā arī nepieciešamību izziņāt noziedzīgu nodarījumu kopības jēdzienu, turpmāk aplūkota šo galveno jēdzienu izpratne, kas attiecīgi ir pamats vienveidīgai noziedzīgu nodarījumu kopības izpratnei un piemērošanai.

Dr. iur Ainārs Persidskis savā promocijas darbā ir akcentējis tiesību doktrīnā pastāvošo viedokļu atšķirības attiecībā uz vārda "nodarījums" izpratni. Viņš konstatējis, ka "vieni autori uzskata, ka noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību veido nodarījums, bet citi, ka viena darbība"⁴⁵. Persidska kungs "nodarījuma" jēdziena izpratnei pievērsies analizējot ideālās kopības jēdzienu, taču darba autore uzskata, ka šī jēdziena būtība ir nozīmīga noziedzīgu nodarījumu kopības izpratnei kopumā, jo tas saista abus tās veidus, līdz ar to šī jēdziena izpratne attiecīgā darba ietvaros aplūkota attiecībā uz abiem kopīgas veidiem. Ar nodarījumu tiek apzīmēta paveikta rīcība, rezultāts⁴⁶, kā arī kārtības vai kādu sabiedrībā pieņemtu normu pārkāpums⁴⁷. "Tiesību doktors V. Malkovs uzskata, ka, raksturojot noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību, pareizi būtu lietot vārdu darbība, jo nodarījums krimināltiesību pamatos tiek lietots, lai apzīmētu noziedzīgu nodarījumu"⁴⁸, līdz ar to attiecinot arī vārda darbība izmantojumu reālās kopības definēšanā. Juridisko terminu vārdnīcā pie nodarījuma jēdziena ir atzīme ar nepieciešamību skaidrojumu skatīt pie termina "noziedzīgs nodarījums", kas apstiprina iepriekš minētā autora izteiktās kritikas pamatotību. Šī norāde rada priekšstatu, ka vārdi nodarījums un noziedzīgs nodarījums ir sinonīmi. Šajā vārdnīcā skaidrots, ka "noziedzīgs nodarījums ir tīši vai aiz neuzmanības izdarīta darbība vai bezdarbība, kura paredzēta Krimināllikumā un par kuras izdarīšanu draud kriminālsods"⁴⁹. Ja kopības skaidrojumā iekļautā jēdziena "nodarījums" iztulkošana tiktu veikta pamatojoties uz iepriekš norādīto skaidrojumu, regulējumā iekļauto izmaiņu jēga nebūtu saprotama, jo saturiskas izmaiņas pēc būtības tādējādi nebūtu veiktas.

⁴⁵ Persidskis A. 2018, 26. - 27. lpp.

⁴⁶ Spektors A. Nodarījums. Pieejams: <https://tezaurs.lv/nodarijums:1> [aplūkots 25.04.2022.]

⁴⁷ Bīrznieks J. Juridisko terminu vārdnīca. Rīga: Multineo, 2009, 232. lpp.

⁴⁸ Persidskis A. 2018, 26. - 27. lpp.

⁴⁹ Autoru kolektīvs U. Krastiņa zinātniskajā redakcijā. Juridisko terminu vārdnīca. Rīga: Nordik, 1998, 171. lpp. - 178. lpp.

Māris Leja konstatējis, ka "saskaņā ar valdošo viedokli nodarījuma jēdzienā [...] tiek saskatīts pirmais krimināltiesiski nozīmīgais filtrs. Tā uzdevums noziedzīga nodarījuma ietvaros ir aptvert krimināltiesiski nozīmīgu rīcību [...]. Tas nodrošina to, ka jau pašā sākumā tiek nošķirts viss, kam krimināltiesiskā vērtējumā nav nozīmes"⁵⁰. Šis M. Lejas paustais viedoklis savā ziņā atbilst jau Sodlu likuma 1. pantā noteiktajam, ka "par noziedzīgu nodarījumu uzskatāms nodarījums, kurš tā izdarīšanas laikā noliegts likumā ar soda piedraudējumu [...]"⁵¹. Šie iepriekš minēti apgalvojumi norāda uz to, ka nodarījums kļūst par noziedzīgu nodarījumu, ja tā pazīmes atbilst kāda noziedzīga nodarījuma sastāvam. Papildinot iepriekš minēto, norādāms, ka Krimināllikumā jēdziena "nodarījums" izpratne atklāta šī likuma 6. panta pirmajā un otrajā daļā, 23. panta pirmajā daļā un 24. panta pirmajā daļā, kur aiz vārda "nodarījums" iekavās dota norāde uz šī jēdziena izpratni kā darbību vai bezdarbību. Nodarījums ir personas konkrētas rīcības izpausme, kas objektīvi realizējas darbībā vai bezdarbības aktā, izraisot konkrētas sekas ārējā pasaulē, arī fiziska vai materiāla rakstura kaitējumu.⁵² Darbība un bezdarbība ir kriminālatbildības noteicošais pamats, jo tikai darbība vai bezdarbība kā cilvēka psihiskās darbības ārējā izpausme realitātē rada vai var radīt apdraudējumu ar likumu aizsargātām svarīgām [...] interesēm.⁵³

Terminu "nodarījums" un "noziedzīgs nodarījums" pareiza izpratne kopības jēdziena skaidrojumā ir būtiska, jo sākotnēji var rasties maldīgs priekšstats, ka tie apzīmē vienu un to pašu - noziedzīgu nodarījumu-, kas attiecīgi liedz izprast noziedzīgu nodarījumu kopības saturu. Pamatojoties uz iepriekš aplūkotā nodarījuma jēdziena izpratnes skaidrojumiem, secināms, ka tā izmantošana noziedzīgu nodarījumu kopības definīcijā sekmējusi šī institūta izpratni, jo tikai nodarījuma jeb darbības vai bezdarbības akta rezultātā var īstenoties noziedzīgs nodarījums.

Pēc 2013. gada 1. aprīļa, kad no Krimināllikuma tika izslēgts 25. pants, kas paredzēja noziedzīgu nodarījumu atkārtotību, noziedzīgu nodarījumu kopība ir viens no diviem atlikušajiem noziedzīga nodarījuma daudzējādības veidiem.⁵⁴ Krimināllikuma 26. panta pirmā daļa 2012. gada 13. decembra grozījumu redakcijā noteic, ka noziedzīgu nodarījumu kopību veido vienas personas izdarīts viens nodarījums vai vairāki nodarījumi, kas atbilst divu vai

⁵⁰ Leja M. Krimināltiesību aktuālie jautājumi un to risinājumi Latvijā, Austrijā, Šveicē, Vācijā. Noziedzīga nodarījuma uzbūve; cēloņskarbība; vaina; krimināltiesību normu interpretācija un spēks laikā. I daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2019, 430. lpp.

⁵¹ Stumbergs J. Izvilcumi no Senāta Kriminālā Kasācijas Departamenta spriedumiem par laiku no 1930. g. 16. jūlija līdz 1934. g. 1. septembrim. Autors izdevums, 1934, 15. lpp.

⁵² Krastiņš U., Liholaja V, Niedre A. Krimināllikuma zinātniski - praktiskais komentārs. Vispārīgā daļa. Rīga: Firma AFS, 2003, 25. lpp.

⁵³ Krastiņš U. Darbības un bezdarbības izpratne krimināltiesībās. Grām.: Krimināltiesību teorija un prakse. Viedokļi. Problēmas. Risinājumi. 2015-2017. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 15. lpp.

⁵⁴ Baumanis J. Noziedzīgu nodarījumu kopības kvalifikācijas problēmas un vienotais jurista profesionālās kvalifikācijas eksāmens. Jurista Vārds, 2021, nr. 50

vairāku noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm, ja šī persona nav notiesāta ne par vienu no šiem noziedzīgajiem nodarījumiem un nav arī iestājies kriminālatbildības noilgums.

Krimināltiesībās tiek izšķirti divi noziedzīgu nodarījumu kopības veidi: noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība un reālā kopība. Atbilstoši Krimināllikuma 26. panta otrajai daļai personas izdarīts nodarījums, kas atbilst vairāku dažādu savstarpēji saistītu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm, veido noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību, savukārt atbilstoši šī panta trešajai daļai personas izdarīti divi vai vairāki savstarpēji nesaistīti nodarījumi, kas atbilst vairāku noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm, veido noziedzīgu nodarījumu reālo kopību.

Profesore V. Liholaja ir norādījusi, ka šāda iedalījuma pamatā ir vairāki faktori:

- 1) izdarīts viens vai vairāki noziedzīgi nodarījumi;
- 2) noziedzīgi nodarījumi izdarīti vienlaikus vai ar laika atstarpi;
- 3) vai šie noziedzīgie nodarījumi ir savstarpēji saistīti vai nav.⁵⁵

Attiecībā uz Liholajas kundzes pirmo norādīto faktoru, svarīgi atzīmēt iepriekš izklāstīto kopības definējumā izmantoto terminu neatbilstību tā sākotnējā redakcijā, ko ievērojot, Liholajas kundzes pirmais norādītais kopības iedalījumu veidojošais faktors būtu koriģējams to aizstājot ar norādi, ka šāda iedalījuma pamatā ir personas izdarīts viens vai vairāki nodarījumi, pēc kā attiecīgi nosakāma nodarījuma atbilstība attiecīgajam kopības veidam. Šāds definējums būtu precīzāks, jo, kā jau iepriekš tika minēts, kopības gadījumā viena noziedzīga nodarījuma esamība nav iespējama un noziedzīgu nodarījumu kopību var veidot tikai nodarījumi. Saturiski vērtējot profesores norādīto pirmo pazīmi, kas ir kopību veidu iedalījuma pamatā, norādāms, ka saskaņā ar Krimināllikuma 26. panta otro daļu ideālās kopības gadījumā ir viens nodarījums, kas rezultējies vairāku dažādu noziedzīgu nodarījumu sastāvos, savukārt saskaņā ar šī panta trešo daļu reālās kopības gadījumā ir divi vai vairāki nodarījumi, no kuriem katrs atbilst kādam noziedzīgu nodarījumu sastāvam, līdz ar to šī iedalījuma pamatā ir nodarījumu skaits, kas ideālās kopības gadījumā var būt tikai viens, taču reālās kopības gadījumā vismaz divi un pat vairāki.

Analizējot otro norādīto pazīmi, kas ir pamatā atzītajam kopību veidu iedalījumam, autore piekrīt, ka laika intervālam starp veiktajiem noziedzīgajiem nodarījumiem var būt nozīme, jo ideālās kopības gadījumā, kas ietver tikai vienu darbību, attiecīgi noziedzīgi nodarījumi tiek izdarīti vienlaikus, līdz ar to ideālās kopības gadījumā laika intervāls starp noziedzīgajiem nodarījumiem praktiski nav iespējams. Savukārt attiecībā uz reālo kopību parasti tiek norādīts, ka to raksturo nošķiršana laikā. Tomēr vienlaikus tiek norādīts, ka šī pazīme var būt arī

⁵⁵ Liholaja V. 2007, 161. lpp.

maldinoša, jo noziedzīgie nodarījumi ideālajā kopībā var tikai daļēji sakrist laikā, jo tie ne vienmēr sākas un beidzas vienlaikus.⁵⁶ Noziedzīgu nodarījumu reālās kopības atsevišķos gadījumos iespējama situācija, kad kopību veidojošo noziedzīgo nodarījumu izdarīšanas laiks kaut kādā brīdī sakrīt.⁵⁷ Līdz ar to reālās kopības gadījumā laika intervāls starp noziedzīgajiem nodarījumiem var būt krasi atšķirīgs. Uz to ticis norādīts arī doktrīnā, skaidrojot, ka "parasti reālās kopības gadījumā starp tās "noziedzīgajiem nodarījumiem ir lielāka vai mazāka laika atstarpe, taču tie var arī sekot viens otram [...]"⁵⁸ Tā, piemēram, ir iespējams, ka ilgstoša noziedzīga nodarījuma laikā persona izdara kādu citu nodarījumu [...]"⁵⁹. Lai sniegtu detalizētāku ieskatu laika intervāla nozīmei starp noziedzīgiem nodarījumiem katra kopības veida gadījumā, šī pazīme turpmāk aplūkota arī apakšnodaļās pie katra no kopības veidiem. Tomēr, pēc autores domām, attiecībā uz laika intervālu abu kopību gadījumos jau iespējams ieskicēt būtiskākās iezīmes un to atšķirības. Autore uzskata, ka veiksmīgu skaidrojumu attiecībā uz kopību veidu pazīmju atšķirības izpratni saistībā ar laika intervālu sniedzis A. Persidskis, norādot, ka "noziedzīgu nodarījumu ideālo un reālo kopību iespējams norobežot tādējādi, ka - ja noziedzīgie nodarījumi izdarīti vienlaicīgi, tad veidojas noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība, bet, ja noziedzīgie nodarījumi izdarīti secīgi, tad veidojas noziedzīgu nodarījumu reālā kopība"⁶⁰.

Trešā kopību veidu nodalījuma pazīme ietver noziedzīgo nodarījumu savstarpējās saistības kritēriju. Krievijas Federācijas tiesībzinātnieki, skaidrojot šo pazīmi, norādījuši, ka ideālās kopības gadījumā ir ciešāka saikne starp noziedzīgajiem nodarījumiem, jo tie tiek izdarīti ar vienu subjekta darbību⁶¹, tādējādi saistības esamību vai neesamību saistot ar nodarījuma izpausmes raksturu. Arī profesors U. Krastiņš norādījis, ka nodarījumu savstarpējā saistība izpaužas tajā apstākļi, ka tie radušies vienas un tās pašas darbības vai bezdarbības akta rezultātā.⁶² Tomēr ņemot vērā, ka noziedzīgu nodarījumu kopību definīcijā saistības kritērijs uz kopību veidiem attiecināts dažādi, tas ir, ideālās kopības gadījumā norādīta nepieciešamība uz saistītiem noziedzīgiem nodarījumiem, taču reālās kopības gadījumā - iekļauta norāde uz nesaistītiem nodarījumiem, tādējādi vēl vairāk apgrūtinot šīs pazīmes izpratni. Persidska kungs arī norādījis, ka šīs pazīmes problemātika saistīta ar to, ka likumdevējs nav paskaidrojis, par

⁵⁶ Кудрявцев В. Н. Общая теория квалификации преступлений. Москва, Юрист, 2001, 247. с

⁵⁷ Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I-VIII² nodaļa). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018., 123. lpp.

⁵⁸ Liholaja V. 2007, 166. lpp.

⁵⁹ Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I-VIII² nodaļa). 2018, 123. lpp.

⁶⁰ Persidskis A. 2018, 31. lpp.

⁶¹ Кудрявцев В. Н. 2001, 245 с

⁶² Krastiņš U. Normu konkurence un noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība. Tiesību efektivitāte postmodernā sabiedrībā. Latvijas Universitātes 73. zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2015, 176. lpp.

kāda rakstura saistību ir runa, līdz ar to jāpiekrīt viņa nostājai, ka šīs pazīmes saturs nav pilnībā skaidrs.⁶³ Pēc autores domām, šī termina iekļaušana definīcijā nav nepieciešama, jo nav skaidra tā izpratne, tāpat izsakot dažādus minējumus par tā iespējamo būtību, nav saskatāms, kā tas varētu palīdzēt kopības veidu konstatēšanā.

Krimināltiesību doktrīnā atzīts, ka sakritīgas pazīmes abiem noziedzīgu nodarījumu kopības gadījumiem ir:

1) viena un tā pati persona ir izdarījusi divus vai vairākus patstāvīgus noziedzīgus nodarījumus un ne par vienu no tiem viņa nav bijusi notiesāta;

2) patstāvīgie nodarījumi paredzēti dažādos Krimināllikuma Sevišķās daļas pantos vai panta daļās (punktos).⁶⁴

Attiecībā uz pirmajā pazīmē norādīto, ņemot vērā iepriekš izklāstīto noziedzīgo nodarījumu daudzējādības pazīmju sadalījumu, konstatējams, ka tajā saskatāmas vairākas noziedzīgu nodarījumu veidu kopīgās iezīmes, taču to izdalījumam nav nozīmes, jo kopumā šo pazīmju uzskaitījumam, kā abu kopību raksturojošiem, autore piekrīt, turklāt to saturs jau iepriekšējā nodaļā ticis aplūkots.

Savukārt izvērtējot noziedzīgu nodarījumu regulējuma attīstību un kopību saturu, darba autore uzskata, ka otrā uzskaitītā pazīme var radīt maldīgu priekšstatu, ka abus kopību veidus veido tikai noziedzīgi nodarījumi, kas paredzēti dažādos Krimināllikuma Sevišķās daļas pantos vai pantu daļās (punktos), kas būtu pretrunā pašreizējā regulējuma tvērumam, jo līdz ar 2012. gada 13. decembra grozījumiem, kad no Krimināllikuma tika izslēgta noziedzīgu nodarījumu atkārtotība, noziedzīgu nodarījumu reālā kopība var veidoties arī tad, ja izdarīti tādi paši vai viena veida noziedzīgi nodarījumi, uz ko attiecīgi norāda arī no Krimināllikuma 26. panta pirmās un trešās daļas izslēgtais vārds "dažādu", kas kontekstā tika lietots kā nodarījumu atbilstība dažādu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm. Uz šīs pazīmes izmaiņām ticis norādīts arī 2012. gada 13. decembra grozījumu anotācijā, skaidrojot, ka turpmāk noziedzīgu nodarījumu kopība tiks konstatēta ne tikai tad, kad persona izdarīs dažādus noziedzīgus nodarījumus, bet arī tad, kad persona izdarīs viena veida noziedzīgus nodarījumus [..]⁶⁵. Pamatojoties uz iepriekš minēto, ir korekti teikt, ka abos kopību gadījumos tos var veidot dažādi noziedzīgi nodarījumi, bet svarīgi ir atminēties, ka reālo kopību var veidot arī pēc noziedzīgu nodarījumu sastāvu satura īpatnībām atšķirīgi noziedzīgi nodarījumi, kas atbilst, piemēram, vienam un tam pašam Krimināllikumā paredzētam noziedzīga nodarījuma sastāvam.

⁶³ Persidskis A. 2018, 46. lpp.

⁶⁴ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija, 2014, 307. lpp.

⁶⁵ Likumprojekta "Grozījumi Krimināllikumā" anotācija. Pieejama: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/F8EAF0BB07FCB67AC225793300488419?OpenDocument> [aplūkots 13.04.2022.]

Aplūkojot iepriekš izklāstīto, secināms, ka Krimināllikuma regulējumā iekļauto noziedzīgo nodarījumu kopības veidu definīcijās pamatoti tikušas veiktas izmaiņas, kas sekmējis šo institūtu saturisko izpratni, tomēr arvien tajos identificējami termini, kuru nozīme ir neskaidra, tādējādi radot arī neizpratni attiecībā uz šo institūtu raksturojošajām pazīmēm un līdz ar to arī šo institūtu nošķiršanas kritērijiem.

Lai arī kopumā abu noziedzīgu nodarījumu kopību juridiskās sekas ir līdzvērtīgas, jo "gan par nozieguma izdarīšanu, kas veido reālo kopību, gan gadījumā, ja tas ir noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības gadījums, persona ir kriminālatbildīga par katru noziegumu, kas izdarīts pēc attiecīgā panta vai panta daļas"⁶⁶ tomēr, pēc autores domām, pareiza kopības konstatācija, kas ietver arī korektu nodarījumu faktisko apstākļu un noziedzīgo nodarījumu sastāvu tvēruma izpratni, var palīdzēt soda individualizācijas principa piemērošanā. Tāpat kopību norobežošanai ir arī praktiska nozīme, jo saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 405. pantu, kurā uzskaitīts tas, kas norādāms apsūdzībā, tostarp paredzēts, ka, ja noziedzīgi nodarījumi izdarīti ideālajā kopībā, šā panta pirmajā daļā minēto norāda kopā par visiem šādā kopībā izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem. Tādējādi ideālajā kopībā izdarīto noziedzīgo nodarījumu apraksts apsūdzībā atšķirsies no reālajā kopībā izdarīto noziedzīgo nodarījumu apraksta.⁶⁷

⁶⁶ Уголовное право. Уголовное право. Часть Общая. Часть Особенная: Учебник. Москва: Юриспруденция, 1999, 73 с

⁶⁷ Baumanis J. 2021

2.1. Ideālā kopība

Kā jau iepriekš tika norādīts, noziedzīgu nodarījumu kopības, tostarp ideālās kopības definīcija, Latvijas Republikas krimināltiesību regulējumā tika nostiprināta tikai 1999. gada 1. aprīlī, kad stājās spēkā Latvijas Republikas Krimināllikums. Sākotnējā Krimināllikuma 26. panta otrās daļas redakcijā ticis iekļauts ideālās kopības jēdziens, skaidrojot, ka to veido personas izdarīts viens noziedzīgs nodarījums, kas atbilst vairāku dažādu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm. Kā jau iepriekš tika konstatēts, šāds jēdziena skaidrojums nav atzīstams par korektu, jo tajā dotā norāde, ka ideālās kopības gadījumā ir izdarīts viens noziedzīgs nodarījums, kas atbilst vairāku dažādu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm, ir mulsinošs, jo viens noziedzīgs nodarījums nevar vienlaikus radīt vēl citus noziedzīgus nodarījumus. Šī neatbilstība tika novērsta ar 2012. gada 13. decembra grozījumiem Krimināllikumā, norādot, ka ideālo kopību veido personas izdarīts nodarījums, kas atbilst vairāku dažādu savstarpēji saistītu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm. Attiecīgi ar grozījumiem frāze "noziedzīgs nodarījums" tika aizstāts ar vārdu "nodarījums".

Saskaņā ar Krimināllikuma 26. panta otrās daļas regulējumu personas izdarīts noziedzīgs nodarījums, kas atbilst vairāku dažādu savstarpēji saistītu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm, veido noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību. U. Krastiņš norādījis, ka "noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība iespējama tādos gadījumos, kad viena un tā pati persona ar savu darbību vai ar savstarpēji saistītām darbībām vienā un tajā pašā šo darbību realizēšanas procesā izdara vismaz divus patstāvīgus noziedzīgus nodarījumus, par kuriem tā līdz sprieduma taisīšanai nav bijusi notiesāta, un attiecībā uz kuriem nav iestājies kriminālatbildības noilgums. Darbībai ir jābūt tādai, kas atbilst kāda noziedzīga nodarījuma sastāvam, vērstai uz noteiktu mērķi, un tad nodomātā mērķa sasniegšanas gaitā tiek izdarīts cits patstāvīgs noziedzīgs nodarījums"⁶⁸.

Aplūkojot noziedzīgu nodarījumu kopības saturu, vienlaikus tika identificētas arī ideālās kopības raksturojošās pazīmes, līdz ar to darba autore nav uzskatījusi par nepieciešamu uzskaitīt tās visas atkārtoti. Šīs apakšnodaļas ietvaros aplūkotas pamatā tikai ideālās kopības raksturojošās iezīmes un ar to saistītos problēmjaudājumus.

Kā izriet no Krimināllikumā ietvertās noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības definējuma, ideālo kopību veido viens nodarījums, kas attiecīgi atbilst divu vai vairāku Krimināllikumā paredzētu noziedzīgu nodarījumu sastāviem. "Principā noziedzīgu nodarījumu ideālai kopībai raksturīgi, ka personas sāktā noziedzīgā darbība vērsta uz viena mērķa sasniegšanu, bet šīs darbības realizācijas procesā viņas vainas dēļ rodas kādas citas kaitīgas sekas, kuras neaptver

⁶⁸ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Zinātniskais redaktors prof. U. Krastiņš. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 274. - 275. lpp.

viena noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes"⁶⁹, līdz ar to vienlaikus tiek izdarīts arī kāds cits noziedzīgs nodarījums, kas paredzēts atsevišķā Krimināllikuma Sevišķās daļas pantā. Kā noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības klasisks piemērs juridiskajā literatūrā tiek minēts gadījums, kad izvarošanas laikā vainīgais cietušo inficējis ar seksuāli transmisīvu slimību (KL 159. panta atbilstošā daļa un KL 134. pants).⁷⁰ Tātad sākotnēji bija nodoms sasniegt vienu noziedzīgu rezultātu, bet nodoma realizācija izraisījusi citas atšķirīgas sekas, kas bieži vien ir pat smagākas par sākotnēji gribētām vai pieļautām kaitīgajām sekām.⁷¹ Tādos gadījumos parasti tiek apdraudētas atšķirīgas intereses (nodarījuma objekti) un personas subjektīvā attieksme pret šādām sekām var izpausties gan nodoma, gan neuzmanības formā.⁷² Attiecīgi konstatējot šāda veida nodarījumu, noziedzīgie nodarījumi jākvalificē atbilstoši ideālajai kopībai.

No noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības definīcijas izriet, ka to veido nodarījums, kas atbilst saistītiem noziedzīgiem nodarījumiem. Krievijas Federācijas tiesībzinātnieki, skaidrojot šo pazīmi, norādījuši, ka "ideālās kopības gadījumā ir ciešāka saikne starp noziedzīgajiem nodarījumiem, jo tie tiek izdarīti ar vienu subjekta darbību"⁷³, tādējādi saistības esamību vai neesamību saistot ar noziedzīgus nodarījumus veidojošā nodarījuma raksturu. Pēc autore domām, šī termina iekļaušana definīcijā ir lieka, jo tas tomēr rada neskaidrības par to, kāda rakstura saistība ideālās kopības būtu konstatējama. Jau fakts, ka viena darbība veidojusi divus noziedzīgus nodarījumus norāda uz to, ka tie ir savstarpēji saistoši kaut kādā mērā, ja šī darbība vienlaikus varēja radīt konkrētu divu vai vairāku sastāvu izpildi.

Raksturojot noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību, svarīgi pieminēt laika intervālu starp noziedzīgajiem nodarījumiem, kas, kā iepriekš ticis norādīts ir viena no pazīmēm, uz kuras pamata tiek veikts kopību veidu iedalījums. Autore piekrīt, ka laika intervāla vērtējumam starp veiktajiem noziedzīgajiem nodarījumiem var būt nozīme, īpaši ideālās kopības gadījumā, jo tā ietver tikai vienu darbību, attiecīgi noziedzīgi nodarījumi tiek izdarīti vienlaikus, līdz ar to ideālās kopības gadījumā laika intervāls starp noziedzīgajiem nodarījumiem praktiski nav iespējams. Arī Krievijas Federācijas tiesībzinātnieki norādījuši uz to, ka ideālās kopības gadījumā noziedzīgi nodarījumi tiek veikti vienlaicīgi, jo ņemot vērā, ka abi noziedzīgie nodarījumi tiek izdarīti ar vienu un to pašu darbību, dabīgi, ka tie ir vienlaicīgi.

Kā jau iepriekš tika minēts, "parasti noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības gadījumos, kaut arī noziedzīgās darbības var īpaši neatšķirties, tiek apdraudēti atšķirīgi nodarījumu tiešie objekti. Tas ir visai svarīgs faktors, lai būtu pamats atzīt, ka izdarīti divi patstāvīgi

⁶⁹ Krastiņš U. Normu konkurence un noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība. 2015, 176. lpp.

⁷⁰ Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I-VIII² nodaļa). Trešais papildinātais izdevums. 2021, 127. lpp.

⁷¹ Krastiņš U., Liholaja V. K2021, 127. lpp.

⁷² Krastiņš U. Normu konkurence un noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība. 2015, 177. lpp.

⁷³ Кудрявцев В. Н. 2001, 245 с

nodarījumi"⁷⁴. Šāda situācija konstatējama, piemēram, ja "izdarot slepkavību vairāku personu dzīvībai bīstamā veidā, tiek nogalināta persona, kuru vainīgais gribējis nonāvēt, bet tajā pašā laikā nodarīti tīši smagi miesas bojājumi personai, kuras dzīvība ir bijusi apdraudēta tādā veidā un tādiem līdzekļiem, kas izmantoti pirmās personas nonāvēšanai,"⁷⁵ kā rezultātā minētais nodarījums kvalificējams pēc Krimināllikuma 117. panta trešā punkta un 125. panta otrās daļas trešā punkta. Šādu kvalifikācijas risinājums apstiprināts arī Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma 1992. gada 24. februāra lēmumā Nr. 1 "Par Krimināllikumu piemērošanu lietās par tīšām slepkavībām" 13. punktā, kur skaidrots, ka pie apstākļiem, kad slepkavība izdarīta daudzu personu dzīvībai bīstamā veidā, vainīgais nodara citām personām dažāda smaguma miesas bojājumus, viņa nodarījums kvalificējams ne tikai kā slepkavība, ja tā izdarīta vairāku personu dzīvībai bīstamā veidā, bet arī atkarībā no nodarīto miesas bojājumu smaguma pakāpes attiecīgi pēc pantiem, kas paredz atbildību par tīšu miesas bojājumu nodarīšanu⁷⁶. Taču, konstatējot, ka personas nodarījumi atbilst vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem, ar ko aizskarti dažādi objekti, var būt gadījumi, kad nodarījumi tomēr jākvalificē pēc viena Krimināllikuma panta, ko noteic salikta sastāva noziedzīgu nodarījumu konstrukcijas īpatnības, kas dažkārt var būt grūti norobežojamas no ideālās kopības. "Krimināllikumā ir veidoti nodarījumu sastāvi, kuros jau apvienotas divu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmes, tādā veidā radot saliktus noziedzīgu nodarījumu sastāvus:⁷⁷ tādējādi samazinot noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības kvalifikācijas gadījumu skaitu.

Tomēr saistībā ar salikta sastāva noziedzīgiem nodarījumiem, ir arī gadījumi, kad nodarījums kvalificējams gan kā atbilstošs salikta sastāva noziedzīgam nodarījumam, gan papildu arī jāveido tā kopība ar citu noziedzīgu nodarījumu. Tāda situācija veidojas, kad persona izdara salikta sastāva noziedzīgu nodarījumu, tas ir, kad prettiesiskā darbība vai bezdarbība izraisa kaitīgās sekas, piemēram, cietušā nāvi vai viņam nodarīts smags miesas bojājums, par ko atbildība paredzēta citā Krimināllikuma Sevišķās daļas normā, un kas smagāk sodāms salīdzinājumā ar saliktā sastāva noziedzīgu nodarījumu.⁷⁸ Tādos gadījumos, kad salikta sastāva noziedzīgos nodarījumos kaitīgās sekas atbilst kādam citam noziedzīgam nodarījumam, kas smagāk sodāms, veidojas nodarījumu ideālā kopība, jo krimināltiesībās pastāv atzīts

⁷⁴ Krastiņš U., Liholaja V. 2021, 127. lpp.

⁷⁵ Ibid. 128. lpp.

⁷⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma 1992. gada 24. februāra lēmums Nr. 1 "Par Krimināllikumu piemērošanu lietās par tīšām slepkavībām". Pieejams: https://www.at.gov.lv/files/uploads/files/2_Par_Augstako_tiesu/Plenums/Plen_lem_1992_1_tisas_slepkavibas.docx [aplūkots 15.04.2022.]

⁷⁷ Krastiņš U., Liholaja V. 2021, 129. lpp.

⁷⁸ Ibid. 127. lpp.

princips, ka smagāko noziedzīgu nodarījumu nedrīkst aptvert ar vieglāko, kas savukārt izriet no taisnīguma principa.⁷⁹

Māris Leja konstatējis, ka divu noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība konstatējama ne tikai tad, ja abu noziedzīgu nodarījumu izpildīšanas darbības sakrīt pilnībā, bet arī tad, ja abu noziedzīgu nodarījumu izdarīšana sakrīt vismaz vienā no tā izpildīšanas darbībām.⁸⁰ "No noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības jēdziena satura ir jāizriet, ka noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību veido personas izdarīts nodarījums (darbība vai bezdarbība), kas atbilst vairākiem vienlaicīgi izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem, kuru objektīvās puses vai faktiskais izpildījums daļēji vai pilnībā sakrīt, līdz ar to noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības gadījumā viena un tā pati darbība vai bezdarbība izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem veido kopīgu objektīvo pusi, kad abu noziedzīgu nodarījumu izdarīšana sakrīt vismaz vienā no tā izpildīšanas darbībām"⁸¹.

Ideālo kopību var veidot tikai tādi noziedzīgi nodarījumi, kuru sastāvi ir dažādi. No tā, pirmkārt, izriet, ka ideālo kopību neveido viena sastāva alternatīvas pazīmes.⁸² Šādā gadījumā būs ticis veikts viens noziedzīgs nodarījums, kad atbilst viena konkrēta Krimināllikuma Sevišķās daļas pantam vai tā daļai, jo noziedzīgais nodarījums, kā to paredzējusi sastāva konstrukcija, var tikt veikta ar vairākām ārējām izpausmēm. Ievērojot šo nosacījumu Latvijas Republikas Vidzemes apgabaltiesa ar 2016. gada 29. marta spriedumu lietā Nr. 11130014313, konstatējusi, ka pirmās instances tiesa nepamatoti atzinusi par pareizu/ pers.D/ celto apsūdzību un notiesājusi viņu par divu Krimināllikuma 193. panta otrajā daļā paredzētu noziegumu izdarīšanu, tas ir, atzinusi sveša maksāšanas līdzekļa nolaupīšanu un tā nelikumīgu izmantošanu par diviem atsevišķiem noziedzīgiem nodarījumiem. Tiesa norādījusi, ka arī tiesību doktrīnā pausts viedoklis, ka vairāku noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmes saskatāmas arī tādos gadījumos, kad kāda persona izdara vairākas darbības, kas paredzētas Krimināllikuma Sevišķās daļas viena un tā paša panta vai tā daļas dispozīcijā. Ikvienu no šādām darbībām, kas veikta ar kādu no norādītajiem priekšmetiem, veido patstāvīgu noziegumu. Tikai tāpēc vien, ka šie noziegumu sastāvi ietverti vienā panta daļā, nav vajadzības katru prettiesisko darbību kvalificēt atsevišķi. Sods tāpat kā nodarījuma vairāku kvalificējošu apstākļu gadījumā jānosaka viens, jo sankcija ir viena visiem panta dispozīcijā norādītajiem noziedzīgiem nodarījumiem.⁸³ Attiecīgi ar minēto tiesas spriedumu tiesa atzinusi, ka Krimināllikuma Sevišķās daļas pantā vai daļā

⁷⁹ Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I-VIII² nodaļa). Trešais papildinātais izdevums. 2021, 127. lpp.

⁸⁰ Leja M. Krāpšanas aktuālie jautājumi Latvijas un ārvalstu tiesībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 487. lpp.

⁸¹ Persidskis A. 2018, 36. - 37. lpp.

⁸² Кудрявцев В. Н. 2001, 246 с

⁸³ Latvijas Republikas Vidzemes apgabaltiesas 29.03.2016. spriedums lietā nr. 11130014313. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/263851.pdf> [aplūkots 09.05.2022.]

iekļauto alternatīvo pazīmju īstenošana uzskatāma par viena noziedzīga nodarījuma sastāva realizāciju.

Ideālā kopība neveidosies arī gadījumos, kad persona sākotnēji gatavojusies noziedzīgam nodarījumam, mēģināju to izdarīt un rezultātā arī to faktiski izdarījusi. Attiecībā uz šo faktu profesors U. Krastiņš norādījis, ka "te vietā ir atcerēties Krimināltiesībās aprobēto tēzi, ka sagatavošanās kāda noziedzīga nodarījuma izdarīšanai, mēģinājums to izdarīt un tā paša noziedzīgā izdarīšana līdz galam ir viens atsevišķs (vienots) noziedzīgs nodarījums, jo katra atsevišķā darbība ir virzīta uz viena noziedzīgā rezultāta sasniegšanu, tāpēc šis galarezultāts aptver visas vainīgā iepriekšējās darbības"⁸⁴. Tāpat arī ideālā kopība neveidosies, ja personas nodarījums no viena noziedzīga nodarījuma sastāva transformējas par citu sastāvu, piemēram, no zādzības uz laupīšanu - attiecīgi šajā gadījumā smagākais nodarījums aptvers sākotnēji realizēt gribēto.

Tāpat svarīgi ir nošķirt ideālo kopību no normu konkurences gadījumiem, kas tiek uzskatīts par līdzīgu krimināltiesību institūtu, jo "arī normu konkurences gadījumos ir viena noziedzīga darbība vai bezdarbības akts, un tāpat jāvērtē vismaz divas krimināltiesību normas"⁸⁵, taču, pamatojoties uz šo normu saturisko vērtējumu un savstarpējo kopsakaru, ideālā kopība to gadījumos neveidosies. Ideālās kopības un normu konkurences norobežošana detalizētāk aplūkota darba trešās nodaļas ietvaros.

Apkopojot iepriekš izklāstīto, secināms, ka noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības konstatēšana pamatā balstās uz nodarījuma objektīvās puses pazīmju vērtējumu, kuras pareizs novērtējums ļauj norobežot ideālo kopību no atsevišķiem (vienotiem) noziedzīgiem nodarījumiem vai normu konkurences.

⁸⁴ Krastiņš U. Komplicēta vienota noziedzīga nodarījuma teorētiskie aspekti. Administratīvā un kriminālā justīcija, 2017, Nr. 3

⁸⁵ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija, 2014, 313. lpp.

2.2. Reālā kopība

Kā jau iepriekš tika norādīts, noziedzīgu nodarījumu kopības, tostarp reālās kopības definīcija, Latvijas Republikas krimināltiesību regulējumā tika nostiprināta tikai 1999. gada 1. aprīlī, kad stājās spēkā Latvijas Republikas Krimināllikums. Sākotnējās Krimināllikuma redakcijas 26. panta trešajā daļā iekļautais ideālās kopības jēdziens noteica, ka to veido personas izdarīti divi vai vairāki noziedzīgi nodarījumi, kas atbilst vairāku dažādu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm.

Ar 2012. gada 13. decembra grozījumiem Krimināllikumā tika veikti būtiski grozījumi, tostarp, arī reālās kopības definīcijā un tā saturā pēc būtības. Pirmkārt, reālās kopības definīcijā tika veiktas tajā izmantoto terminu izmaiņas, attiecīgi ar grozījumiem frāze "noziedzīgi nodarījumi" tika aizstāta ar vārdu "nodarījums", tādējādi nodrošinot regulējuma atbilstību tiesību teorijā nostiprinātajām atziņām par kopību jēdzienu. Otrkārt, ar minētajiem grozījumiem tika veiktas arī ievērojamas pārmaiņas noziedzīgu nodarījumu reālās kopības saturā, ko ietekmēja atkārtotības institūta izslēgšana no Krimināllikuma.

"Izslēdzot no Krimināllikuma vienu no noziedzīgu nodarījumu daudzējādības veidiem - atkārtotību, tika normatīvi stingrāk nostiprināts noziedzīgu nodarījumu reālās kopības institūts, ievērojami paplašinot šī daudzējādības veida izmantošanas iespējas"⁸⁶, "proti, pēc grozījumiem, kas tika izdarīti [...], noziedzīgu nodarījumu kopības definējums Krimināllikuma 26. pantā vairs neparedzēja dažādu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmes"⁸⁷. "Visi noziedzīgie nodarījumi, kas tika pieskaitīti tādiem pašiem, viena veida vai dažāda veida noziedzīgiem nodarījumiem un veidoja nodarījumu atkārtotību, tagad tiek kvalificēti kā atsevišķi patstāvīgi noziedzīgi nodarījumi un veido noziedzīgu nodarījumu reālo kopību"⁸⁸, līdz ar to [...] "tie ir jākvalificē patstāvīgi, nosakot sodu par katru noziedzīgo nodarījumu atsevišķi un pēc tā nosakot galīgo sodu atbilstoši noziedzīgu nodarījumu kopībai"⁸⁹.

Saskaņā ar pašreizējo Krimināllikuma 26. panta trešās daļas redakciju noziedzīgu nodarījumu kopību veido personas izdarīti divi vai vairāki savstarpēji nesaistīti nodarījumi, kas atbilst vairāku patstāvīgu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm.

Tiek uzskatīts, ka noziedzīgu nodarījumu reālā kopība atbilst šādām pazīmēm:

- 1) viena un tā pati persona izdarījusi divus vai vairākus noziedzīgus nodarījumus;
- 2) katrs no šiem nodarījumiem satur kāda noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes (patstāvīgi nodarījumi);

⁸⁶ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija, 2014, 330. lpp.

⁸⁷ Baumanis J. 2021

⁸⁸ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija, 2014, 330. lpp.

⁸⁹ Liholaja V., Hamkova D. Problematics of Identification of a Continuous Criminal Offence. Latvijas Universitātes žurnāls Juridiskā zinātne, 2020, nr. 13

3) katrs nodarījuma sastāvs paredzēts atsevišķā Krimināllikuma Sevišķās daļas pantā vai panta daļā (punktā);

4) ne par vienu no noziedzīgo nodarījumu kopībā ietilpstošajiem nodarījumiem persona nav bijusi notiesāta;

5) ne par vienu no tiem nav iestājies kriminālatbildības noilgums vai nav bijis cits pamats personas atbrīvošanai no kriminālatbildības.⁹⁰

Iepriekš norādītās pazīmes pārklājas jau ar iepriekš aplūkoto pazīmju izklāstu noziedzīgu nodarījumu daudzējādības satura analīzes ietvaros, līdz ar to katra pazīme turpmāk atsevišķi šīs apakšnodaļas ietvaros aplūkota netiek, vienīgi izceltas reālo kopību īpaši raksturojošās iezīmes.

Krimināltiesību doktrīnā atzīts, ka ar noziedzīgu nodarījumu reālo kopību tiek saprasti gadījumi, kad viena un tā pati persona ar laika ziņā nošķirtām darbībām vai bezdarbības aktiem citu pēc cita izdara divus vai vairākus patstāvīgus noziedzīgus nodarījumus, par kuriem viņa līdz sprieduma taisīšanai nav bijusi notiesāta un attiecībā uz kuriem nav iestājies kriminālatbildības noilgums [..].⁹¹

Kā izriet no reālās kopības definīcijas, tā konstatējama gadījumā, ja tiek veikti vairāki patstāvīgi nodarījumi, tātad darbības vai bezdarbības akti. Ar reālo kopību tiek saprasti noziedzīgi nodarījumi, kas tiek izdarīti ar patstāvīgu darbību vai bezdarbību.⁹² Šis ir viens no faktoriem, kas reālo kopību nošķir no noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības, kuras gadījumā tiek izdarīts tikai viens nodarījums.

Tiesīzbzinātnieku vidū vērsta uzmanība uz noziedzīgu nodarījumu reālās kopības ietvaros izdarīto noziedzīgo nodarījumu nošķiršanu laikā. Tā, piemēram, tiek uzskatīts, ka "parasti starp šiem noziedzīgajiem nodarījumiem ir lielāka vai mazāka laika atstarpe, taču tie var arī sekot viens otram, bet ar obligātu nosacījumu, ka katrs noziedzīgais nodarījums ir ar patstāvīgu raksturu un atbilst dažādu noziedzīgu nodarījumu sastāva pazīmēm."⁹³ Savukārt profesors U. Krastiņš norādījis, ka "laika atstarpe starp vismaz diviem noziedzīgiem nodarījumiem, kas veido nodarījumu reālo kopību, var būt visai neliela. Iespējams pat tā, ka atsevišķo noziedzīgo nodarījumu izdarīšanas laiks kaut kādā brīdī sakrīt"⁹⁴. Šādi gadījumi ir raksturīgi, piemēram, noziedzīgiem nodarījumiem, no kuriem viens tiek izdarīts noziedzīgas bezdarbības, bet otrs - darbības rezultātā.⁹⁵ Tā, piemēram, "iespējama situācija, ka ilgstoša noziedzīga nodarījuma laikā persona izdara kādu citu nodarījumu, piemēram, persona ir izbēgusi no ieslodzījuma vietas

⁹⁰ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija, 2014, 307. lpp.

⁹¹ Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I-VIII 2. nodaļa). Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2018, 123. lpp.

⁹² Наумов А.В. Российское уголовное право. Общая часть. Курс лекций. Москва: Издательство БЕК, 1996, 47 с

⁹³ Liholaja V. 2007, 166. lpp.

⁹⁴ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija, 2014, 308. lpp.

⁹⁵ Кудрявцев В. Н. 2001, 257 с

un izdara slepkavību. Tātad šī persona slepkavības izdarīšanas brīdī arvien vēl izdara arī otru nodarījumu, jo viņa pēc izbēgšanas no ieslodzījuma tur atpakaļ nav atgriezies. Bet tā kā bēgšana no soda izciešanas vietas jau ir pabeigts nodarījums no izbēgšanas brīža, tad otrs noziegums - slepkavība, kaut arī tā izdarīta vienā laikā ar citu nodarījumu, veido noziegumu reālo kopību, jo tā ir izdarīta ar atšķirīgu darbību, kas nav tieši saistīta ar bēgšanu no ieslodzījuma vietas un vēlāko izvairīšanos no soda izciešanas (ilgstoša nozieguma). Šo apstākļu dēļ abus nodarījumus nav pamata uzskatīt par nodarījumu ideālās kopības gadījumu."⁹⁶ Tāpat ticis norādīts, ka "laika atstarpei starp vismaz diviem noziedzīgiem nodarījumiem, kas veido nodarījumu reālo kopību, nav nozīmes, ja vien kādam no noziedzīgiem nodarījumiem nav iestājies kriminālatbildības noilgums"⁹⁷. Balstoties uz iepriekš minēto, secināms, ka atsevišķos gadījumos laika intervāls starp noziedzīgiem nodarījumiem var būt acīmredzami to savstarpēji nošķirošs, taču dažkārt nodarījumi, tiekot veikti viens pēc otra, it kā pārklājas, kas attiecīgi var apgrūtināt noziedzīgo nodarījumu norobežošanu, līdz ar to šīs pazīmes nozīmi nevajadzētu pārvērtēt. Galvenais ir konstatēt, ka katram no šiem nodarījumiem bijis patstāvīgs raksturs, uz ko var norādīt arī to secīgā īstenošana.

Tāpat, analizējot noziedzīgu nodarījumu reālās kopības definīciju, svarīgi būtu arī aplūkot tajā iekļautās frāzes "nesaistīti nodarījumi" būtību. Kā konstatējams, likumdevējs nav sniedzis skaidrojumu par to, kas saprotams ar šo vārdu kopumu. Šī termina būtību aplūkojot iepriekš, tika konstatēts, ka ideālās kopības gadījumā tas tika attiecināts uz noziedzīgu nodarījumu saistību, ar to saprotot, ka tie ir saistīti, jo veikti ar vienu nodarījumi. Reālās kopības gadījumā norādīts, ka to raksturo nesaistīti nodarījumi. Aplūkojot vārda "saistīts" nozīmi, secināts, ka tas saprotams ar tādu, kam ir sakars, kopsakarība vai tādu, kas pieder pie noteikta laikposma, tādu, kas ir radies, izveidots noteiktā laikposmā.⁹⁸ Pamatojoties uz iepriekš minēto un ņemot vērā reālās kopības definīcijā iekļauto norādi, ka to raksturo nesaistīti nodarījumi, kas atbilst vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem, rodas priekšstats, ka nodarījumiem jābūt atrautiem vienam no otra, taču praksē ir gadījumi, kad saikne starp nodarījumiem reālās kopības nodarījumu gadījumā ir konstatējama. Līdz ar to, pēc autores domām, reālās kopības definīcijā iekļautā norāde uz izdarīto nodarījumu savstarpējās saistības neesamību nav nepieciešama, jo, tas nekādā veidā neveicina noziedzīgu nodarījumu kopību identificēšanu, taču gluži pretēji var radīt kļūdas nodarījumu juridiskajā novērtējumā.

Lai atzītu, ka veidojusies noziedzīgu nodarījumu reālā kopība, nepieciešams konstatēt, ka vismaz divi izdarītie nodarījumi arī atbilst diviem vairākiem Krimināllikumā paredzētiem

⁹⁶ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija, 2014, 308. lpp.

⁹⁷ Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I-VIII 2. nodaļa). Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2018, 123. lpp.

⁹⁸ Spektors A. Vārda "saistīts" skaidrojums. Pieejams: <https://tezaurs.lv/saistits:1> [aplūkots 03.05.2022.]

noziedzīgiem nodarījumiem. Attiecībā uz šo pazīmi konstatējami vairāki teorētiska un praktiska rakstura problēmjaucējumi. Tā, piemēram, šī pazīme ietver nepieciešamību norobežot reālā kopībā izdarītus noziedzīgus nodarījumus no atsevišķiem (vienotiem) noziedzīgiem nodarījumiem - turpinātiem noziedzīga nodarījuma -, kuri, lai gan veikti ar vairākām darbībām, saglabājuši savu viendabīgo juridisko dabu jeb atsevišķa (vienota) noziedzīga nodarījuma konstrukciju. Par kopību, tostarp reālās, kopības norobežošanas problēmām no turpinātiem noziedzīgiem nodarījumiem un to norobežošanas kritērijiem detalizētāks izklāsts ietverts šī darba trešajā nodaļā.

Krimināltiesību teorijā un praksē konstatējami problēmjaucējumi, kas saistīti ar kvalifikācijas veikšanu gadījumos, ja viens nodarījums radījis labvēlīgus apstākļus cita noziedzīga nodarījuma izdarīšanai vai viens nodarījums ir bijis līdzeklis vai veids cita noziedzīga nodarījuma izdarīšanai.

Praksē konstatējami gadījumi, kad viens nodarījums bijis pamatā cita noziedzīga nodarījuma izdarīšanai, nosacīti radot labvēlīgus apstākļus otrā nodarījuma izdarīšanai. Kā viens no piemēriem, kad konstatējama šāda situācija, ir gadījumā, kad izdarīta zādzība, iekļūstot transportlīdzeklī, vienlaikus nodarot tam bojājumus. Krimināllikuma 175. panta trešā daļa paredz atbildību par zādzību, ja tā izdarīta, tostarp, iekļūstot transportlīdzeklī. Doktrīnā ticis atzīts, ka ar iekļūšanu jāsaprot prettiesiska, bez atļaujas slepena vai atklāta ieiešana (ielīšana, iesniegšanās) telpā vai citā glabātavā vai piekļūšana mantai citādā veidā, lai izdarītu zādzību. Iekļūt telpā vai citā glabātavā var gan pārvarot šķēršļus vai cilvēku pretošanos, gan bez tā. Savukārt "zādzība, iekļūstot transportlīdzeklī, Krimināllikuma 175. panta trešās daļas izpratnē var izpausties kā jebkāda materiāla priekšmeta [...] neatļautā paņemšana, prettiesiski piekļūstot tiem jebkurā transportlīdzekļa norobežotā daļā (salonā, bagāžas nodaļā, zem motora pārsega, no benzīna tvertnes. u. tml."⁹⁹, līdz ar to konstatējams, ka zādzība, iekļūstot transportlīdzeklī, var būt saistīta ar jebkāda veida iekļūšanu, kas var arī neietvert mantas bojāšanu, tādējādi norādot uz to, ka šī panta daļas tvērumā mantas bojāšana kā pazīme nav ietverta.

Līdz ar to šajā situācijā, veicot noziedzīgu nodarījumu kvalifikāciju, pēc autores domām būtu veidojama Krimināllikuma 175. panta trešās daļas un 185. panta attiecīgās daļas reālā kopība. Šāds viedoklis izteikts arī Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta tiesu prakses apkopojumā "Tiesu prakse krimināllietās par mantas iznīcināšanu un bojāšanu", norādot, ka gadījumā, ja svešas mantas nolaupīšana ir saistīta ar citas svešas mantas tīšu vai neuzmanīgu iznīcināšanu vai bojāšanu, nodarījums kvalificējams kā mantas

⁹⁹ Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. Krimināllikuma komentāri. Trešā daļa (XVIII-XXV nodaļa). Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2019, 30. lpp.

noļaušanās un mantas iznīcināšanas vai bojāšanas kopība, kad tie izdarīti divi patstāvīgi noziedzīgi nodarījumi, kam ir atšķirīgs priekšmets un objektīvās izpausmes¹⁰⁰. Būtiski ir pieminēt, ka šajā gadījumā svarīgi nekļūdīties un nekvalificēt noziedzīgos nodarījumus ideālajā kopībā, jo, lai arī nodarījumi ir cieši saistīti, nav konstatējama vienlaicīga darbība, bet gan secīgi veikti nodarījumi, no kuriem katrs atbilst patstāvīgam noziedzīgam nodarījumam. Aplūkojot tiesu praksi attiecībā uz iepriekš minētās situācijas kvalifikāciju, darba autore konstatējusi, ka visos aplūkotos spriedumos kvalifikācija veikta atbilstoši iepriekš sniegtajām norādēm.

Tāpat praksē identificētas kvalifikācijas neskaidrības gadījumos, kad viens nodarījums ir līdzeklis vai veids cita noziedzīga nodarījuma izdarīšanai, kas konstatējams, piemēram, gadījumā, kad persona viltojusi dokumentus, zīmogus vai spiedogus nolūkā tos izmantot krāpnieciskās darbībās vai arī apzināti izmantojusi vai realizējusi viltotu dokumentu, ko izgatavojušas citas personas. Krimināllikuma 275. pantā paredzēta atbildība par dokumenta, kas piešķirt tiesības vai atbrīvo no pienākumiem, zīmoga vai spiedoga viltošanu, kā arī par viltota dokumenta, zīmoga vai spiedoga realizēšanu vai izmantošanu. Pēc autores domām, šajā situācijā būtu konstatējama noziedzīgu nodarījumu reālā kopība, jo konstatējami divi atsevišķi nodarījumi, no kuriem katrs atbilst Krimināllikuma Sevišķajā daļā ietvertam noziedzīga nodarījuma sastāvam.

Autores viedokli apstiprina arī Augstākās tiesas tiesnešu kopsapulces 2009. gada 22. maija lēmums "Par tiesu praksi lietās par krāpšanu" norādīts, ka "apstākļi, ka viens noziedzīgs nodarījums tiek izdarīts, lai atvieglotu vai nodrošinātu cita noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, neizslēdz vainīgās personas pienākumu atbildēt par visām izdarītajām noziedzīgām darbībām. Vainīgās personas rīcība, kas izpaužas tādu viltotu dokumentu izgatavošanā, kuri piešķir tiesības vai atbrīvo no pienākumiem, kā arī viltojuma izmantošanā nolūkā izdarīt krāpšanu, ir patstāvīgs noziedzīgs nodarījums, kas kvalificējams saskaņā ar KL 275. panta otro daļu – dokumenta viltošana un/vai viltota dokumenta izmantošana mantkārīgā nolūkā. Ja vainīgā persona ne tikai vilto minēto dokumentu, bet arī to izmanto, lai maldinātu citu personu un ar viltu iegūtu svešu mantu vai tiesības uz mantu, izdarītais kvalificējams kā noziedzīgu nodarījumu kopība saskaņā ar KL 275. panta otro daļu un, ievērojot krāpšanas apmērus, saskaņā ar KL 177. vai 180. panta atbilstošu daļu. Minēto noziedzīgo nodarījumu kopība ir konstatējama gan tad, kad vainīgā persona pati viltojusi dokumentus, zīmogus, spiedogus nolūkā izmantot

¹⁰⁰ Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Krimināllietu departamenta Tiesu prakse krimināllietās par mantas iznīcināšanu un bojāšanu. Pieejams: https://www.at.gov.lv/files/uploads/files/6_Judikatura/Tiesu_prakses_apkopojumi/Mantas%20iznicinasana.doc [aplūkots [05.05.2022.]]

tos krāpnieciskās darbībās, vai apzināti izmantojusi viltojumus, ko izgatavojušas citas personas"¹⁰¹.

Balstoties uz iepriekš izklāstītajām atziņām saistībā ar kvalifikācijas veikšanu gadījumos, ja viens nodarījums radījis labvēlīgus apstākļus cita noziedzīga nodarījuma izdarīšanai vai viens nodarījums ir bijis līdzeklis vai veids cita noziedzīga nodarījuma izdarīšanai, konstatējams, ka svarīga ir noziedzīgajos nodarījumos iekļauto pazīmju analīze, jo, ja abi noziedzīgi ir patstāvīgi noziedzīgi nodarījumi un neviens no tiem nav ietverts otrā noziedzīgajā nodarījumā kā tā sastāva pazīme, tad attiecīgie nodarījumi jākvalificē kā patstāvīgi noziedzīgi nodarījumi, veidojot noziedzīgu nodarījumu kopību.

¹⁰¹ Bičkovičs I. Tiesu prakse lietās par krāpšanu. Jurista Vārds, 2009, Nr. 22

3. NOZIEDZĪGU NODARĪJUMU KOPIĒBU NOROBEŽOŠANA NO CITIEM TIESĪBU INSTITŪTIEM

Kā atzinis profesors U. Krastiņš, noziedzīgu nodarījumu daudzējādības institūts krimināltiesībās ir viens no sarežģītākajiem, ja ne pats sarežģītākais, jo šis institūts ir saistīts ar daudziem nodarījumu kvalifikācijas teorētiskiem un praktiskiem risinājumiem.¹⁰² Kā darba izstrādes gaitā tika noskaidrots, noziedzīgu nodarījumu daudzējādība ir cieši saistīta ar atsevišķa (vienota) noziedzīga nodarījuma institūtu, jo, vienkāršoti definējot, noziedzīgu nodarījumu daudzējādību veido vairāki, tas ir, vismaz divi atsevišķi (vienoti) noziedzīgi nodarījumi, līdz ar to noziedzīgu nodarījumu daudzējādības institūta ietvaros svarīga ir arī atsevišķa (vienota) noziedzīga nodarījuma institūta un tā veidu padziļināta izpratne.

Krimināltiesībās, ievērojot noziedzīga nodarījuma sastāva konstrukcijas īpatnības, atsevišķus (vienotus) noziedzīgus nodarījumus iedala vienkāršos un komplicētos nodarījumos. Vienkārša atsevišķa (vienota) noziedzīga nodarījuma gadījumā tiek izdarīts viens noziedzīgs nodarījums, kuru veido viena prettiesiska darbība vai bezdarbības akts atbilstoši viena noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmēm¹⁰³, līdz ar to tā vienkāršās konstrukcijas dēļ būtiskas problēmas tā konstatēšanā un kvalifikācijas veikšanā nerodas, tādēļ arī tas nerada grūtības noziedzīgu nodarījumu daudzējādības kvalifikācijas veikšanā. Savukārt tādus gadījumus, kad atsevišķs (vienots) noziedzīga nodarījuma sastāvs satur vairāk nekā vienu prettiesisku darbību vai bezdarbības aktu vai vēl arī to izraisītās kaitīgās sekas, krimināltiesībās pieņemts dēvēt par komplicētu atsevišķu (vienotu) noziedzīgo nodarījumu.¹⁰⁴ Komplicētu vienotu noziedzīgu nodarījumu tāpat kā vienkāršu nodarījumu veido viens noziedzīga nodarījuma sastāvs, un tas jākvalificē atbilstoši Krimināllikuma Sevišķās daļas vienam pantam vai panta daļai (punktam), bet atšķirībā no vienota nodarījuma tā objektīvajai pusei ir sarežģītāka uzbūve.¹⁰⁵

Tā kā atsevišķa (vienota) noziedzīga nodarījuma sastāva uzbūve vairākos gadījumos ir komplicēta un dažreiz tā atgādina noziedzīgu nodarījumu daudzējādības pazīmes, tad atsevišķa (vienota) nodarījuma pazīmju analīze ir īpaši nozīmīga, jo no šā jautājuma risinājuma atkarīga divu krimināltiesību institūtu savstarpēja norobežošana un noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija¹⁰⁶, līdz ar to "noziedzīgu nodarījumu daudzējādības institūta ietvaros jārisina arī

¹⁰² Krastiņš U. Noziedzīgu nodarījumu daudzējādības kvalifikācijas problēmas. Jurista Vārds, 2007, nr. 47

¹⁰³ Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I-VIII² nodaļa). Trešais papildinātais izdevums. 2021, 117. lpp.

¹⁰⁴ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija, 2014, 294. lpp.

¹⁰⁵ Krastiņš U. Vienots nodoms vienotā noziedzīgā nodarījumā. Ārvalsts investīcijas: kad tiesības mijiedarbojas. Latvijas Universitātes 74. zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2016, 158. lpp.

¹⁰⁶ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija. 2014, 291. lpp.

vienota (atsevišķa) nodarījuma norobežošana no nodarījumu daudzējādības gadījumiem [..]"¹⁰⁷.

Jau profesors P. Mincs bija aktualizējis šo tēmu retoriski vaicājot: "*Kas tad izšķir jautājumu par nodarījuma vienīgumu un daudzējādību šādos ārējās darbības daudzkārtības vai realizēšanas pakāpenības gadījumos,*"¹⁰⁸ tādējādi norādot uz atsevišķu (vienotu) noziedzīgu nodarījumu un noziedzīgu nodarījumu daudzējādības nošķiršanas kritēriju identificēšanas nepieciešamību. Atbildot uz sevis uzdoto jautājumu, profesors šo institūtu nošķiršanā uzskaitījis divus galvenos kritērijus, kas jāņem vērā atsevišķa (vienota) noziedzīga nodarījuma un noziedzīgu nodarījumu daudzējādības norobežošanā - "pirmā kārtā - iekšējais elements, t.i., noziedzīgās psihi virziens, kas spēj apvienot atsevišķos mehāniskos aktus vienā veselā vienībā, otrkārt - ārējais formālais elements, proti, likumdevēja izvēlētais viena vai otra noziedzīga nodarījuma sastāva formulējums"¹⁰⁹.

Šo divu iepriekš minēto krimināltiesību institūtu no norobežošana ir vitāli svarīga, lai tiktu nodrošināta pareiza nodarījumu juridiskā kvalifikācija, kas attiecīgi ietekmē taisnīguma principa ievērošanu, kas ietver *non bis in idem* principa respektēšanu, kā arī atbilstoša soda noteikšanu personai. Ņemot vērā iepriekš minēto, šīs nodaļas ietvaros aplūkota reālās kopības norobežošana no turpināta noziedzīga nodarījuma, kā arī ideālajai kopībai līdzīgais krimināltiesību institūts - normu konkurence -, un to savstarpējās norobežošanas kritēriji.

¹⁰⁷ Krastiņš U. 2007

¹⁰⁸ Mincs P. 2005, 182. lpp.

¹⁰⁹ Ibid.

3.1. Ideālās kopības norobežošana no normu konkurences

Risinot noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības jautājumus, sastopamies ar daļēji līdzīgu krimināltiesību institūtu - krimināltiesību normu konkurenci. Arī normu konkurences gadījumos ir viena noziedzīga darbība vai bezdarbības akts, un tāpat jāvērtē vismaz divas krimināltiesību normas,¹¹⁰ taču faktiski tie ir divi patstāvīgi tiesību institūti, kuru nepareiza izpratne bieži vien ir pamatā kļūdainai noziedzīga nodarījuma kvalifikācijai.

Nepieciešamība nošķirt noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību no normu konkurences saistāma ar taisnīguma principa piemērošanu, kas ietver dubultās sodīšanas nepieļaujamības principu un taisnīga soda noteikšanas aspektus. Kā norādījis Dr. iur. Ainārs Persidskis, nodarījuma nepareizas kvalifikācijas gadījumā, ja normu konkurencei atbilstošs nodarījums tiek kvalificēts kā noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība, tiek pārkāpts dubultās sodīšanas nepieļaujamības princips, jo vainīgais par izdarītu vienu noziedzīgu nodarījumu tiek sodīts divas reizes, tātad sods tiek piemērots lielāks nekā likumā noteiktais, savukārt gadījumā, ja nodarījums, kurš veido noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību, tiek kvalificēts kā normu konkurences gadījums, tiek pārkāpts taisnīguma princips, jo vainīgais par izdarītiem diviem vai vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem tiek sodīts vienu reizi, kā par vienu noziedzīgu nodarījumu, tātad sods tiek piemērots mazāks nekā likumā noteiktais.¹¹¹ Korekta noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības un normu konkurences nošķiršana atkarīga no šo tiesību institūtu pareizas izpratnes, līdz ar to turpmāk tiek analizēts normu konkurences jēdziens, tā saturs un normu konkurences veidi, kā arī to atšķirības no noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības, ņemot vērā iepriekš paustās atziņas par šīs kopības veidu.

Normu konkurence tiek dēvēta arī par normu kolīziju. Vārds kolīzija ir cēlies no latīņu valodas vārda *collisio*, kas tiek tulkots kā saduršanās¹¹², kas nozīmē arī nonākšanu konfliktā. Par tiesību normu konkurenci (kolīziju) runa ir tad, ja vairāku tiesību normu teksts (tiesiskais sastāvs) atbilst vienam un tam pašam faktiskajam sastāvam.¹¹³ Profesors U. Krastiņš skaidrojis, ka krimināltiesībās "normu konkurence jeb kolīzija (no lat. *collisio* - pretēju spēku, centienu vai interešu sadursme) veidojas tajos gadījumos, kad personas izdarīts viens noziedzīgs nodarījums atbilst vairākiem noziedzīga nodarījuma sastāviem, kas paredzēti Krimināllikuma dažādos pantos vai pantu daļās (punktos). Tā kā ne visos gadījumos veidojas krimināltiesisko normu (pantu, punktu) konkurence, jo daudzās Krimināllikuma normās ir ietverti vairāki

¹¹⁰ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. 2008, 279. lpp.

¹¹¹ Persidskis A. Noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības nošķiršana no normu konkurences. Administratīvā un kriminālā justīcija, 2017, Nr. 2, 44. lpp.

¹¹² Veitmane K., Čerfase L., Novackis H., Apīnis A. Latīņu - latviešu vārdnīca. Rīga: Latvijas valsts uzdevniecība, 1955, 160. lpp.

¹¹³ Melķis E. Juridiskās metodes pamati. Rīga: Ratio iuris, 2003, 96. lpp.

noziedzīgu nodarījumu sastāvi, tad ar normu konkurenci jāsaprot arī noziedzīgu nodarījumu sastāvu konkurence.¹¹⁴ Tiesību normu un tiesību principu kolīzijas palīdz atrisināt tā saucamās kolīziju atrisināšanas normas.¹¹⁵ Tiesību teorijā ir izstrādātas vairākas vispāratzītas kolīziju atrisināšanas normas, tomēr šī darba gaitā tiks aplūkoti tieši krimināltiesībās sastopamie normu konkurences veidi, kā arī to pieņemtie atrisināšanas paņēmieni.

Normu konkurences izpratnes aspekti krimināltiesībās ilgstoši tika risināti tikai krimināltiesību teorijā un tiesu praksē, jo regulējums, kas attiektos uz normu konkurences institūtu, Krimināllikumā nebija iekļauts. Uz to vērsusi uzmanību arī Latvijas Republikas Augstākā tiesa norādot, ka Krimināllikumā krimināltiesību normu konkurences jautājums nebija risināts līdz 2012. gada 13. decembra likuma „Grozījumi Krimināllikumā” spēkā stāšanās brīdim 2013. gada 1. aprīlī.¹¹⁶ Ar minētajiem grozījumiem tika veiktas izmaiņas Krimināllikuma 26. pantā, papildinot to ar piekto daļu, kas noteic, ka gadījumā, ja viens noziedzīgs nodarījums atbilst šā likuma sevišķajā daļā paredzētajai vispārējai un speciālai normai, tad noziedzīgu nodarījumu kopība neveidojas un kriminālatbildība iestājas tikai saskaņā ar speciālo normu. Minēto grozījumu likumprojektā norādīts, ka 26. panta piektajā daļā ietverts normu konkurences jēdziens, lai uzskatāmi parādītu noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības atšķirību no krimināltiesību normu konkurences.¹¹⁷

Izvērtējot ar 2012. gada 13. decembra grozījumiem ieviesto 26. panta piekto daļu, autore secinājusi, ka tā saturs tomēr neatspoguļo normu konkurences jēdzienu, līdz ar to šis regulējums neietver arī normu konkurences un ideālās kopības nošķiršanas kritērijus. Lai arī ar minētajiem grozījumiem normu konkurences institūts ticis nostiprināts Krimināllikumā, attiecīgā norma noteic vienīgi to, kā risināms konflikts starp vispārējo un speciālo normu, kas ir tikai viens no Krimināltiesību doktrīnā pastāvošajiem normu konkurences veidiem, līdz ar to Krimināllikuma 26. panta piektā daļa neietver ne normu konkurences jēdzienu, ne arī visaptverošu regulējumu konkurējošo normu atrisināšanas kārtību. Krimināllikuma 26. panta piektajā daļā nav atrisināts normu konkurences jautājums, bet gan dota norāde, kā rīkoties viena konkrēta normu konkurences veida gadījumā, ja savstarpēji konkurē vispārēja un speciāla norma¹¹⁸. Viedokli par to, ka attiecīgā norma ietver tikai kvalifikācijas risinājumu vienā konkrētā gadījumā, izteikuši arī Dr. iur Tatjana Jurkeviča un Mg. iur Kaspars Šmits secinot, ka Krimināllikuma 26.

¹¹⁴ Krastiņš U. Krimināltiesību teorija un prakse: viedokļi, problēmas un risinājumi. 1998 - 2008. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2009. 129. lpp.

¹¹⁵ Meļķis E. 2003, 101. lpp.

¹¹⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 16.11.2015. lēmums lietā Nr. SKK-542/2015. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/3669> [aplūkots 12.04.2022.]

¹¹⁷ ¹¹⁷ Likumprojekta "Grozījumi Krimināllikumā" anotācija. Pieejama: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/F8EAF0BB07FCB67AC225793300488419?OpenDocument> [aplūkots 13.04.2022.]

¹¹⁸ Persidskis A., 2017, 44. lpp.

panta piektās daļas regulējums ir kolīziju atrisināšanas norma - pozitīvizēts vispārējais tiesību princips, kurš reglamentē vispārējās [...] un speciālās rakstītās tiesību normas konkurences gadījumu¹¹⁹.

Līdzīgs regulējums kā Krimināllikumā iekļauts arī Krievijas Federācijas Kriminālkodeksa 17. panta trešajā daļā noteicot, ka gadījumā ja noziegumu paredz vispārējās un speciālās normas, noziegumu kopums nav piemērojams un kriminālatbildība iestājas pēc speciālas normas¹²⁰. Aplūkojot Krievijas tiesībzinātnieku atziņas par minēto normu, konstatējams plaši atzīts viedoklis, ka Krievijas Federācijas Kriminālkodeksā nav krimināltiesību normu konkurences jēdziena, un ka tas atrodams vienīgi krimināltiesību teorijā, tomēr tiesību teorijas formulētais noteikums par konkurences pārvarēšanu starp vispārējiem un speciāliem noteikumiem (*lex speciali derogat legi generali*) ticis nostiprināts likumā¹²¹, kā jau autore to iepriekš minējusi. Tā arī komentējot Krievijas Federācijas Kriminālkodeksa 17. pantu, norādīts, ka tas nošķir noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību no vispārējās un speciālās normas konkurences gadījuma,¹²² tādējādi arī aprobežojoties vienīgi ar juridiskā risinājuma izklāstu speciālās un vispārējās normu konkurences gadījumā.

Profesors U. Krastiņš norādījis, ka kaut arī šajā formulējumā ir runa tikai par vienu normu konkurences gadījumu - vispārējās un speciālās normas konkurenci, tajā ietverti divi svarīgi principi, kas attiecas arī uz citiem normu konkurences gadījumiem (veidiem):

1) noziedzīgu nodarījumu kopība un normu konkurence ir divi patstāvīgi krimināltiesību institūti;

2) šie institūti viens otru izslēdz vienā un tajā pašā noziedzīgā nodarījumā.¹²³

Autore piekrīt profesora U. Krastiņa viedoklim, ka attiecīgajā normā ietverta norāde uz to, ka kopība un normu konkurence ir patstāvīgi tiesību institūti, par ko liecina pretnostatījums, norādot, ka attiecīgajā situācijā kopība neveidojas, jo tādā gadījumā risināms normu konkurences jautājums. Savukārt uz to, ka normu konkurences gadījumā jāizvēlas viena norma, attiecīgi otru izslēdzot norāda tas, ka izklāstītajā situācijā piemērojama tikai speciālā norma, tādējādi vienlaikus liedzot noteikt personas atbildību par noziedzīgo nodarījumu arī pēc vispārējās normas.

Balstoties uz iepriekš norādīto autoru secinājumiem un citām tiesību zinātnes atziņām, secināms, ka Krimināllikuma 26. panta piektās daļas regulējums, pretēji grozījumu anotācijā

¹¹⁹ Jurkeviča T., Šmits K. 2017

¹²⁰ Уголовный кодекс Российской Федерации. [Krievijas Kriminālkodekss] Pieejams: <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody&nd=102041891>

¹²¹ Кондратьева И.О. Квалификация преступлений при конкуренции уголовно-правовых норм. Pieejams: https://pub.asobr.org/wp-content/mag/trudy/07_2010/03.pdf [aplūkots 11.04.2022.]

¹²² Наумов А.В. 1996, 47 с

¹²³ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija, 2014, 316. lpp.

norādītajam, neietver normu konkurences jēdzienu, taču vienīgi nostiprina likumā jau tiesību teorijā vispāratzītu kolīziju normu atrisināšanas kārtību. Izklāstot Krimināllikuma 26. panta piektās daļas regulējuma neatbilstību grozījumu anotācijā norādītajam un nepilnīgo raksturu attiecībā pret krimināltiesību teorijā nostiprinātajām atziņām, vienlaikus būtu pieminama arī minētā regulējuma tekstā iekļautā nepiemērotība jēdzienu izvēlē, izmantojot vārdu "vispārējs" kā pretēju vārdam "speciāls". Ar jēdzienu "vispārējs" tiek apzīmēts tāds, kas attiecas uz daudziem vai visiem, visu, aptver daudzus vai visus, visu¹²⁴. Kā atzinis Mikus Buls, termina "vispārīga tiesību norma" vietā dažkārt tiek lietots arī termins "vispārēja tiesību norma", tomēr viņš par piemērotāku šādā situācijā atzīst termina "vispārīgs" lietojumu, jo ar šo jēdzienu apzīmē to, kas nav uzskatāms par "speciālu", turpretī ar jēdzienu "vispārējs" apzīmē to, kas ir attiecināms uz visiem, līdz ar to ar termins "vispārēja tiesību norma" ir vairāk piemērots, lai apzīmētu visiem saistošu tiesību normu neatkarīgi no specialitātes attiecībām ar kādu citu tiesību normu.¹²⁵ Arī Dr. iur. Tatjana Jurkeviča un Mg. iur. Kaspara Šmita ieskatā jēdziens "vispārīgs" ir veiksmīgāks, lai raksturotu rakstītās, nespeciālās tiesību normas būtību iepretim speciālajai. Savukārt jēdziens "vispārējs" attiecas uz, piemēram, vispārējo tiesību principu – t.i. nerakstīto tiesību ar virsnormatīvu spēku, kas ietekmē visu tiesību sistēmu kā tādu.¹²⁶ Pamatojoties uz minētajām atziņām, pēc autores domām, Krimināllikuma 26. panta piektās daļas regulējuma tekstā būtu veicamas izmaiņas, aizstājot vārdu "vispārējs" pret "vispārīgs", tādējādi sekmējot konsekvenci likumdošanas terminu izmantošanā un vienveidīgā izpratnē.

No Krimināllikuma 26. panta piektās daļas satura secināms, ka normu konkurences gadījumā runa ir par atsevišķu (vienotu) noziedzīgu nodarījumu, jeb vienu, patstāvīgu noziedzīgu nodarījumu, kuru sākotnēji it kā var kvalificēt pēc divām vai vairākām Krimināllikuma sevišķās daļas normām, t. i. noziedzīgu nodarījumu sastāviem,¹²⁷ tādējādi norādot uz to, ka normu konkurences gadījumā ir viens nodarījums, kura pazīmes saskatāmas vairākos noziedzīgu nodarījumu sastāvos. Attiecīgi konkurences gadījumā viena un tā pati darbība ietilpst divu vai vairāku krimināltiesību normu darbības jomā.¹²⁸ Krimināltiesību teorijā ticis atzīts, ka "normu konkurences kopēja pazīme ir tāda, ka šo konkurenci veidojošie Krimināllikuma sevišķās daļas panti vai pantu daļas paredz atbildību par vienu un to pašu darbību vai bezdarbību, bet viena no normām pilnīgāk izsaka konkrētā noziedzīgā nodarījuma saturu vai izceļ kādu tā daļu, paredzot atbilstošu sankciju. Tas nozīmē, ka krimināltiesību normu

¹²⁴ Spektors A. Vārda "Vispārējs" skaidrojums. Pieejams: <https://tezaurs.lv/visparesjs:1> [aplūkots 01.05.2022.]

¹²⁵ Buls M. Vispārīgās un speciālās tiesību normas. Likums un Tiesības, 2003, 5. sēj., nr. 6 (46), 183. lpp, 1. vēre.

¹²⁶ Jurkeviča T., Šmits K. 2017

¹²⁷ Ibid

¹²⁸ Hayмов A.B. 1996, 47 c

konkurences gadījumos konkurējošo normu apjoms un saturs sakrīt tikai daļēji.¹²⁹ Normu konkurences gadījumā eventuāli ir piemērojamas divas vai vairākas normas, taču ņemot vērā, ka ir izdarīts tikai viens noziedzīgs nodarījums, normu konkurences ietvaros jāizvēlas norma, kas vispilnīgāk atbilst radītajam kaitējumam [..].¹³⁰

Pamatojoties uz to, ka normu konkurence attiecināma uz gadījumiem, kad ir izdarīts viens noziedzīgs nodarījums, taču tā pazīmes saskatāmas vairākos noziedzīgu nodarījumu sastāvos, ir jāspēj, pirmkārt, pareizi konstatēt, ka izdarīts tikai viens noziedzīgs nodarījums, otrkārt, kvalificēt nodarījumu pēc viena Krimināllikumā iekļautā noziedzīgā nodarījuma sastāva, kas attiecīgajā gadījumā ir atbilstošāks personas nodarījumam, kā arī izprast, kad tomēr būtu veidojama kopība ar kādu citu Krimināllikuma Sevišķajā daļā paredzētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, attiecīgi spējot nodalīt normu konkurenci no noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības. Lai izprastu normu konkurences un noziedzīgu nodarījumu kopības atšķirīgo juridisko risinājumu, turpmāk aplūkoti tiesību teorijā atzīti normu konkurences gadījumi, kā arī nosacījumi, kura no konkurējošajām normām ir jāizvēlas, jo to nošķiršanas "risinājums ir meklējams normu konkurences un noziedzīgu nodarījumu kopības satura atšķirībās un juridiskajā novērtējumā"¹³¹.

Krimināltiesību teorijā izšķir vairākus normu konkurences veidus atkarībā no noziedzīgo nodarījumu sastāvu uzbūves īpatnībām.¹³² Tradicionāli krimināltiesībās izdala šādus normu konkurences veidus: vispārīgās un speciālās normas konkurence, normas daļas konkurence ar veselu normu, kā arī speciālo normu noziedzīgu nodarījumu pastiprinošo (kvalificējošo) un mīkstinošo apstākļu konkurence, šo apstākļu konkurence viena veida ietvaros [..].¹³³

Krimināllikumā bieži sastopami vispārējās un speciālās normas gadījumi. Tas nozīmē, ka Krimināllikuma Sevišķajā daļā ir normas, kuras pēc savām objektīvajām un subjektīvajām pazīmēm sakrīt. Tomēr vienā no tām ir dots vairāk vispārināts noziedzīga nodarījuma sastāva apraksts, turpretī kādā citā sastāvā izdalīta kāda konkrētāka darbība vai bezdarbības akts, par kura izdarīšanu likumdevējs pastiprinājis vai mīkstinājis atbildību, atspoguļojot šo apstākli otrās normas sankcijā [..].¹³⁴ Vispārīgās un speciālās normas gadījumi saskatāmi, piemēram, Krimināllikuma 175. panta pirmajā daļā un 193. panta otrajā daļā, Krimināllikuma 116. pantā un 119. pantā, Krimināllikuma 318. un 320. pantā. Šādā normu konkurences gadījumā vispārīgā norma aptver visas atsevišķās konkurējošās normas.

¹²⁹ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. 2008, 279. lpp.

¹³⁰ Ibid. 280. lpp.

¹³¹ Krastiņš U. Normu konkurence un noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība. 2015, 175. lpp.

¹³² Krastiņš U. Krimināltiesību teorija un prakse: viedokļi, problēmas un risinājumi. 1998-2008, 129. lpp.

¹³³ Krastiņš U. Krimināltiesību teorija un prakse: viedokļi, problēmas, risinājumi. 2009-2014. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2015, 22. lpp.

¹³⁴ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija, 2014, 316. lpp.

Speciālās normas ir vispārīgās normas paveidi jeb vispārīgās normas konkrēti gadījumi, tāpēc šajā normu konkurences gadījumā ir pamats runāt par normu konkurenci pēc apjoma. Šādā gadījumā priekšroka ir dodama speciālajai normai [...] ¹³⁵ atbilstoši principam *lex specialis derogat generali*, kas paredz, ka jebkurš īpašs noteikums atkāpjas no vispārīgākiem noteikumiem ¹³⁶. Šāda pieeja būtu jāievēro, jo citādi nav jēgas izdalīt īpašu normu. ¹³⁷ Arī profesors P. Mincs norādījis, ka vispārējā un speciālā likuma (*lex generalis* un *lex specialis*) sakrišana ir gadījumā, kad vienu un to pašu nodarījumu iespējams pakļaut diviem kodeksa "sevišķā daļā" paredzētiem tiptiem, kuri attiecas viens pret otru kā suga pret veidu. [...], kur spēkā ir vispārējais juridiskais noteikums, ka "*lex specialis derogat legi generali*" - veidu jēdzienam ir priekšroka pret sugas jēdzienu. ¹³⁸

Vispārējās un speciālās normas konkurences gadījumā ir izdarīts viens noziedzīgs nodarījums, kurš vairāk vai mazāk pilnīgi aptver vismaz divās normās paredzētu noziedzīgu nodarījumu sastāvus. Ja nebūtu izdalīta speciālā norma, tad noziedzīgo nodarījumu varētu kvalificēt atbilstoši vispārējai normai. ¹³⁹ Arī Krievijas tiesībzinātnieks Viktors Pavlovičs Malkovs norādījis, ka konkurējošās normas ir savstarpēji cieši saistītas, kā rezultātā, ja viena no abām konkurējošajām normām līdz piemērošanas brīdim būtu atcelta, tad izšķiramo lietu varētu risināt uz atlikušās likuma normas pamata ¹⁴⁰. Tātad vispārējās un speciālās normas dažādā apjomā satur viena un tā paša noziedzīgā nodarījuma pazīmes. Pie tam pārsvarā gadījumu šādas konkurējošās normas apdraud vienu un to pašu noziedzīga nodarījuma objektu, un arī pēc objektīvās puses pazīmēm šādas konkurējošās normas daļēji sakrīt. ¹⁴¹ Savukārt noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības gadījumā nav normu konkurences pazīmju, jo ar prettiesisko darbību (bezdarbību) ir izdarīti vairāki (vismaz divi) atšķirīgi noziedzīgi nodarījumi, kuri cits citu neaptver, kā tas ir vispārējās un speciālās normas konkurences gadījumos, ¹⁴² līdz ar to tādā gadījumā nodarījums kvalificējams pēc vairākiem noziedzīgu nodarījumu sastāviem.

Apkopojot iepriekš aprakstītās tiesību teorijas atziņas secināms, ka vispārējās un speciālās normu konkurences gadījums no ideālās kopības nošķirams, vērtējot eventuāli piemērojamās normas, no kā attiecīgi konstatējams, vai konkrētajā situācijā saskatāmas

¹³⁵ Krastiņš. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija. 316. lpp.

¹³⁶ Zorzetto S. The Lex Specialis Principle and its Uses in Legal Argumentation. An Analytical Inquire. Pieejams: <https://e-revistas.uc3m.es/index.php/EUNOM/article/viewFile/2093/1027> [aplūkots 19.04.2022.]

¹³⁷ Krastiņš U. Normu konkurence un noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība. 2015, 177.lpp.

¹³⁸ Mincs P. 2005, 183. lpp.

¹³⁹ Krastiņš U. Normu konkurence un noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība. 2015, 177. lpp.

¹⁴⁰ Зацепин А.М. Конкуренция норм уголовного права и квалификация преступлений. Pieejams: <https://cyberleninka.ru/article/n/konkurenciya-norm-ugolovnogo-prava-i-kvalifikatsiya-prestupleniy/viewer> [aplūkots 19.04.2022.]

¹⁴¹ Krastiņš U. Normu konkurence un noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība. 2015, 177. lpp.

¹⁴² Ibid. 178. lpp.

vispārējās un speciālās normas pazīmes vai arī divas nesaistītas normas. Lai arī teorētiski ideālās kopības un normu konkurences nošķiršanas jautājumi un to juridiskais risinājums pamatā ir skaidrs, praksē konstatējami gadījumi, kur saskatāma pretrunīga noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija krimināltiesību teorijā nostiprinātajām atziņām.

Kā viens no piemēriem, kur konstatējama normu konkurences un noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības nošķiršanas problemātika, ir Krimināllikuma 178. panta piemērošanas gadījumos. Krimināllikuma 178. pantā regulēta atbildība par apdrošināšanas krāpšanu, noteicot, ka atbildība pēc šī panta iestājas par savas mantas tīšu iznīcināšanu, bojāšanu vai slēpšanu nolūkā saņemt apdrošināšanas atlīdzību vai par citas personas piespiešanu vai pierunāšanu iznīcināt, bojāt vai noslēpt apdrošinātu mantu vai citādu ietekmēšanu ar tādu pašu mērķi, ja to izdarījis mantas īpašnieks nolūkā saņemt apdrošinājuma summu. Attiecībā pret Krimināllikuma 177. pantu, kurā paredzēta atbildība par krāpšanu jeb par svešas mantas vai tiesību uz šādu mantu iegūšanu, ļaunprātīgi izmantojot uzticēšanos vai ar viltu, Krimināllikuma 178. pants atzīstams par speciālo normu. Uz to jau sākotnēji norāda panta nosaukums "Apdrošināšanas krāpšana", pēc kā izsecināms, ka atbildība pēc attiecīgā panta iestājas par krāpšanu, kas vērsta pret apdrošinātāju. Krimināllikuma 178. pantā iekļautajiem noziedzīgo nodarījumu sastāviem raksturīgs īpašs viltus izpausmes veids - savas apdrošinātās mantas iznīcināšana, bojāšana vai slēpšana vai citas personas piespiešana vai pierunāšana iznīcināt, bojāt vai noslēpt apdrošināto mantu vai citāda ietekmēšana, īpašs nolūks - saņemt apdrošināšanas atlīdzību, kā arī speciālais subjekts - persona, kura mantu ir apdrošinājusi. Balstoties uz iepriekš minēto, atzīstams, ka apdrošināšanas krāpšanai piemīt krāpšanas vispārējās pazīmes, kā arī specifiskas pazīmes, kas to atšķir no Krimināllikuma 177. pantā paredzētā nodarījuma.

Uz to, ka Krimināllikuma 178. pantā paredzēts īpašs krāpšanas veids - apdrošināšanas krāpšana -, norādījusi gan dr. iur Valentija Liholaja¹⁴³, gan dr. iur Uldis Krastiņš¹⁴⁴, līdz ar to, pamatojoties uz iepriekš izklāstītajām krimināltiesību teorijas atziņām, gadījumā, ja persona, piemēram, slēpusi savu apdrošināto mantu ar nolūku saņemt apdrošināšanas atlīdzību, to būtu jākvalificē pēc Krimināllikuma 178. panta, kurā izdalīts īpašs krāpšanas veids - apdrošināšanas krāpšana -, līdz ar to izslēdzot Krimināllikuma 177. panta piemērošanu. Tomēr pretēji krimināltiesību doktrīnā nostiprinātajām atziņām par normu konkurences institūtu, attiecībā uz Krimināllikuma 178. panta piemērošanu judikatūrā konstatējama atšķirīga šī nodarījuma kvalifikācijas pieeja.

¹⁴³ Liholaja V. 2007, 197. lpp.

¹⁴⁴ Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. Krimināllikuma komentāri. Trešā daļa (XVIII-XXV nodaļa). Otrais papildinātais izdevums. 2019, 51. lpp.

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma 2001. gada 14. decembra lēmumā Nr. 3 sakarā ar jautājumiem, kas radušies tiesu praksē, izskatot krimināllietas par svešas mantas nolaupīšanu, kas notikusi, izdarot zādzību, laupīšanu, krāpšanu vai piesavināšanos, sniegts skaidrojums, ka "apdrošināšanas krāpšana, par kuru paredzēta atbildība KL 178. panta pirmajā daļā, jāatzīst par pabeigtu noziedzīgu nodarījumu ar brīdi, kad apdrošinātās mantas, kas iznīcināta, sabojāta vai noslēpta, īpašnieks iesniedzis apdrošinātājam apzināti nepatiesu pieteikumu, lai saņemtu apdrošinājuma summu, neatkarīgi no tā, vai apdrošināšanas summa saņemta vai ne"¹⁴⁵, tādējādi norādot uz normas nošķelto sastāvu, kas atzīts par pabeigtu neatkarīgi no tā, vai sekas iestājušās. Arī U. Krastiņš, komentējot Krimināllikuma 178. pantu, norādījis, ka tajā ietvertais nodarījums ir pabeigts ar brīdi, kad apdrošinātā manta ir iznīcināta, bojāta vai noslēpta un vainīgais iesniedzis atbilstošajā apdrošināšanas institūcijā apzināti nepatiesu iesniegumu par apdrošināšanas atlīdzības izmaksu neatkarīgi no tā, vai apdrošināšanas atlīdzību vainīgajam izdevies saņemt, vai tā nav saņemta (krāpšanas nošķelts sastāvs),¹⁴⁶ kas attiecīgi balstās uz konstatējumu, ka apdrošināšanas krāpšanas sastāvā nav ietvertas sekas - apdrošinājuma summas saņemšana¹⁴⁷. Starp tiesībzinātniekiem un tiesību normu piemērotājiem nav konstatējamā domstarpības par Krimināllikuma 178. pantā paredzētā nodarījuma pabeigšanas brīdi, tomēr nav vienprātības tajā, kā kvalificējams noziedzīgais nodarījums gadījumā, ja persona saņēmusi apdrošināšanas atlīdzību.

Iepriekš norādītajā Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma lēmumā norādīts, ka gadījumā ja apdrošinātās mantas īpašnieks uz šāda iesnieguma pamata ir saņēmis apdrošināšanas atlīdzību, viņa nodarījums jākvalificē kā noziedzīgu nodarījumu kopība saskaņā ar Krimināllikuma 177. panta attiecīgo daļu un Krimināllikuma 178. pantu, jo apdrošinājuma summas saņemšanu Krimināllikuma 178. panta dispozīcija neaptver"¹⁴⁸. Tomēr neraugoties uz Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma norādīto kvalifikācijas risinājumu attiecīgajā situācijā, tiesu praksē konstatējama atšķirīga noziedzīgā nodarījuma veiktā kvalifikācija. Tā, piemēram, Gulbenes rajona tiesas 2017. gada 28. novembra spriedumā lietā Nr. 11170007117 /pers. D/ atzīta par vainīgu noziedzīgā nodarījumā, kas paredzēts Krimināllikuma 178. panta otrajā daļā. Attiecīgajā lietā tiesa konstatējusi, ka /pers. D/ pierunājusi citu personu iznīcināt

¹⁴⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma 2001. gada 14. decembra lēmums Nr. 3 "Likuma piemērošana krimināllietās par svešas mantas nolaupīšanu". Pieejams: http://www.at.gov.lv/files/uploads/files/2_Par_Augstako_tiesu/Plenums/Plen_lem_2001_3_svesas_mantas_laupisana.docx [aplūkots 23.04.2022.]

¹⁴⁶ Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. Krimināllikuma komentāri. Trešā daļa (XVIII-XXV nodaļa). Otrās papildinātais izdevums. 2019., 51. lpp.

¹⁴⁷ Liholaja V. 2007, 365. lpp.

¹⁴⁸ Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma 2001. gada 14. decembra lēmums Nr. 3 "Likuma piemērošana krimināllietās par svešas mantas nolaupīšanu". Pieejams: http://www.at.gov.lv/files/uploads/files/2_Par_Augstako_tiesu/Plenums/Plen_lem_2001_3_svesas_mantas_laupisana.docx [aplūkots 23.04.2022.]

/pers. D/ apdrošinātu mantu - dzīvojamo māju - nolūkā saņemt apdrošinājuma summu. Trešā persona pēc /pers. D/ aicinājuma dzīvojamo māju nodedzinājusi, pēc kā /pers. D/ iesniedza pieteikumu apdrošināšanas kompānijai, kur noslēgtais apdrošināšanas līgums dzīvojamās mājas ugunsgrēka gadījumā paredzēja apdrošināšanas summas izmaksu 10 000 *euro* apmērā. Norādītā apdrošināšanas summa /pers. D/ pēc pieteikuma tikusi izmaksāta.¹⁴⁹ Kā konstatējams minētajā lietā, /pers. D/ tika noteikta apsūdzība tikai pēc Krimināllikuma 178. panta otrās daļas, lai arī tā bija saņēmusi apdrošināšanas atlīdzības izmaksu. Ievērojot Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma sniegto skaidrojumu, Krimināllikuma 178. panta otrajā daļā paredzētais noziedzīgais nodarījums attiecīgajā situācijā būtu bijis kvalificējams kopībā ar Krimināllikuma 177. pantu. Tomēr, pēc autores domām, šādas kopības veidošana nebūtu atbalstāma turpmāk norādīto apsvērumu dēļ.

Kā jau iepriekš tika minēts, krimināltiesību teorijā ticis atzīts, ka apdrošināšanas krāpšana atzīstama par krāpšanas paveidu, uz ko vērsis uzmanību arī A. Judina kungs, norādot, ka apdrošināšanas krāpšanai piemīt krāpšanas vispārējas īpašības, kā arī īpašas pazīmes, kas to atšķir no vispārējā krāpšanas veida, kas paredzēts Krimināllikuma 177. pantā¹⁵⁰, līdz ar to, pēc autores domām, šis noziedzīgais nodarījums būtu kvalificējams saskaņā ar normu konkurences institūta pamatnostādņēm.

Judina kungs norādījis, ka Krimināllikumā zādzība, krāpšana un piesavināšanās ir konstruēti kā nodarījumi ar materiālu sastāvu, respektīvi, ir pabeigti kopš seku iestāšanās brīža. [...] Respektējot Krimināllikuma sistēmu, arī apdrošināšanas krāpšana būtu jāatzīst par nodarījumu, kas ietver nepienākošās apdrošināšanas atlīdzības saņemšanu. Var piekrist apdrošināšanas krāpšanas atzīšanai par pabeigtu kopš apzināti ir iesniegts nepatiess pieteikums. Bet no tā neizriet, ka atlīdzības iegūšanas gadījumā ir nepieciešama papildu kvalifikācija pēc KL 177. panta. Tas, kas notiek pēc pieteikuma iesniegšanas, nevar ietekmēt nodarījuma kvalifikāciju. Piemēram, izspiešana ir pabeigta, kad persona bez tiesiska pamata pieprasa no personas mantu, tiesības uz mantu vai mantiska rakstura darbības izpildi, neatkarīgi no tā, vai pieprasītais labums ir iegūts vai ne. Nav skaidrs, kāpēc attiecībā uz apdrošināšanas krāpšanu tiesai ir cits viedoklis nekā attiecībā uz izspiešanu."¹⁵¹ Piekrītot Judina kunga paustajam, autore uzskata, ka likumdevējam jau būtu bijis jāparedz, ka attiecīgais noziedzīgais nodarījums var rezultēties ar to, ka persona pēc pieteikuma iesniegšanas apdrošinātajam var saņemt apdrošināšanas izmaksu, līdz ar to likuma piemērotājam nebūtu attiecīgā norma jātulko tādējādi, ka noziedzīgā nodarījuma kaitīgums nav ticis iekļauts tā sankcijā.

¹⁴⁹ Gulbenes rajona tiesas 28.11.2017. spriedums lietā Nr. 11170007117. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/339191.pdf> [aplūkots 23.04.2022.]

¹⁵⁰ Judins A. 2002

¹⁵¹ Ibid.

Salīdzinot sodus, ko paredz Krimināllikuma 177. un 178. pants, konstatējams, ka saucot personu, kas krāpšanas ceļā ieguvusi no apdrošinātāja kompensāciju, pie atbildības vien pēc KL 178. panta, maksimālais sods ir vieglāks nekā gadījumā, ja personai būtu jāatbild pēc KL 177. panta (īpaši labi to var redzēt, salīdzinot KL 177.panta 3.daļu ar KL 178.panta 3.daļu). Tādējādi kaitējums, ko sabiedriskajām interesēm rada vainīgais, nav pilnā mērā novērtēts. Tomēr, piekrītot Augstākās tiesas pozīcijai, tas kļūst pārvērtēts, kas arī nav taisnīgi¹⁵², turklāt tādā gadījumā konstatējamās arī pretrunas krimināltiesību teorijā nostiprinātajām atziņām par juridisko risinājumu speciālās un vispārējās normu konkurences ietvaros. Judina kungs norādījis, ka neraugoties uz minētajiem argumentiem, nav pamata vērtēt Augstākās tiesas priekšlikumu par KL 178. panta piemērošanu kā neloģisku, atzīstot, ka problēma ir [...] Krimināllikumā, un Augstākā tiesa ar tās rīcībā esošajiem līdzekļiem piedāvā tās risinājumu. Tomēr tas jādara nevis tiesību piemērošanas, bet gan tiesību jaunrades līmenī¹⁵³, pārskatot Krimināllikuma 178. panta sankcijas, attiecīgi to novērtējumā paredzot apdrošināšanas atlīdzības saņemšanas fakta iespējamību, kas novērstu nepieciešamību apdrošināšanas atlīdzības saņemšanas gadījumā ignorēt normu konkurences risinājuma vadlīnijas un veidot kvalifikāciju pēc noziedzīgu nodarījumu kopības. Likumdevējam, veidojot Krimināllikuma normas, kas raksturīgas vispārīgām un speciālām normām, jau sākotnēji skaidri jāparedz šo speciālo normu kvalificējošais vai privilēģētais raksturs, attiecīgi korekti to iestrādājot arī noziedzīga nodarījuma sankcijā, lai maksimāli izvairītos no komplicētu kvalifikāciju veidošanas.

Krimināltiesību teorijā atzīts, ka īpaša problēma ir saistīta ar noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības norobežošanu no normu konkurences gadījuma, kas veidojas, konkurējot šaurāka satura normai ar plašāka satura normu,¹⁵⁴ jeb normas daļai ar veselu normu. Tad veselā normā var būt ietverts vēl kāds cits Krimināllikuma Sevišķajā daļā paredzēts noziedzīga nodarījuma sastāvs. Tātad ir runa par gadījumiem, kad Krimināllikuma Sevišķās daļas panta pamatsastāvā blakus citām pazīmēm vai arī kā noziedzīgu nodarījumu kvalificējošs apstāklis ietvertas tādas pazīmes, kas pilnībā atbilst kādā citā pantā vai panta daļā (punktā) paredzēta noziedzīga nodarījuma sastāvam.¹⁵⁵ Tāda situācija veidojas salikta sastāva noziedzīgos nodarījumos, kad darbības vai bezdarbības rezultātā personas vainas dēļ iestājušās kaitīgās sekas.¹⁵⁶ Viena no normām šajā gadījumā tiek dēvēta par normas daļu tikai attiecībā pret otru normu, kam ir plašāks saturs, jo tā, kā šaurāka satura norma tiek ietverta plašākās normas saturā

¹⁵² Judins A. 2002

¹⁵³ Ibid.

¹⁵⁴ Krastiņš U. Normu konkurence un noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība. 2015, 175. lpp.

¹⁵⁵ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija, 2014, 317. lpp.

¹⁵⁶ Krastiņš U. Normu konkurence un noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība. 2015, 178. lpp.

kā viena no tā pazīmēm, līdz ar to šī norma kā pati par sevi patstāvīga un pilnīga attiecībā pret plašāko normu uzskatāma par šīs normas daļu.

Lai spētu norobežot plašākās un šaurākās normu konkurences gadījumu no ideālās kopības, autore piedāvā vadīties pēc Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2018. gada 22. maija lēmumā norādītā, kur skaidrots, ka, lai noteiktu, vai Krimināllikuma 89.¹ panta otrajā daļā un 77.¹ pantā paredzētie noziedzīgie nodarījumi veido noziedzīgu nodarījumu kopību vai pastāv šo normu konkurence, svarīgi noskaidrot: 1) vai viena norma (šaurāka satura tiesību norma) pēc visām noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmēm iekļaujas otrā normā (plašāka satura normā); 2) šaurākās un plašākās normas sankcijas.¹⁵⁷ Šie divi izvērtējamie faktori atzīstami par plašākās un šaurākās normu konkurences un ideālās kopības norobežošanas kritērijiem.

Plašākās un šaurākās normu konkurences gadījumā raksturīgs, ka šaurākā satura norma pilnībā iekļaujas plašāka satura normā,¹⁵⁸ taču tādos gadījumos, kad vairākas divu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmes gan sakrīt, bet atšķirība izpaužas tikai kādā atsevišķā objektīvās puses pazīmē, nav atzīstama normu konkurence. Tad ir tikai savstarpēji jānorobežo šādi noziedzīgi nodarījumi, jo nav izdarīts viens noziedzīgs nodarījums.¹⁵⁹ Ja kaut viena šaurākā satura noziedzīga nodarījuma sastāva pazīme neiekļaujas plašākā sastāva pazīmju skaitā, tad veidojas noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība.¹⁶⁰ Kā jau tika minēts, šaurāka satura norma pilnībā iekļaujas plašākajā normā, un šis normu konkurences veids saistīts ar salikta sastāva noziedzīgiem nodarījumiem, kad Krimināllikuma Sevišķās daļas normas uzbūvētas tādā veidā, ka prettiesiskā darbība vai bezdarbība tiek saistīta ar kaitīgām sekām, kas izpaužas kā smagas sekas vai būtisks kaitējums.¹⁶¹ Līdz ar to šis konkurences veids sastāv no divām patstāvīgām noziedzīgu nodarījumu sastāvu normām, no kurām viena pilnā apmērā atbilst otras normas daļai.

Plašāka satura norma nav vērtējama kā vispārīgā norma attiecībā pret šaurāka satura normu, jo plašāka satura normā ir atšķirīgas pazīmes, kuras neaptver šaurāka satura norma, kā tas ir vispārējās un speciālās normas konkurences gadījumā. Tāpēc ir veidota plašāka satura norma ar atbilstoši smagāku sankciju.¹⁶² Tā, piemēram, nonāvēšana aiz neuzmanības, par ko paredzēta atbildība Krimināllikuma 123. panta pirmajā daļā, konkurē ar Krimināllikuma 159. panta trešajā daļā iekļauto izvarošanas sastāvu, ja tā izraisījusi smagas sekas, kas saskaņā ar

¹⁵⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 22.05.2018. lēmums Lietā Nr. 11840003615, SKK - 184/2018. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/5495> [aplūkots 18.04.2022.]

¹⁵⁸ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija, 2014, 319. lpp.

¹⁵⁹ Krastiņš U. Normu konkurence un noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība. 2015, 178. lpp.

¹⁶⁰ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija, 2014, 319. lpp.

¹⁶¹ Krastiņš U. Normu konkurence un noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība. 2015, 178. lpp.

¹⁶² Ibid.

likuma "Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību"¹⁶³ 24. panta pirmo daļu iestājas tostarp, ja noziedzīgā nodarījuma rezultātā izraisīta cilvēka nāve. Abos minētajos noziedzīgo nodarījumu sastāvos vainīgās personas attieksme pret sekām jeb cilvēka nāvi izpaužas neuzmanības formā. Ņemot vērā iepriekš minēto, abi noziedzīgo nodarījumu sastāvi ietver nejaušu nonāvēšanu, taču Krimināllikuma 159. panta trešajā daļā paredzēta arī atbildība par izvarošanu, attiecīgi konstatējams plašāks noziedzīgā nodarījuma sastāvs, līdz ar to vainīgā atbildība nosakāma pēc sastāva, kas aptver plašāku faktisko apstākļu kopumu. Salīdzinot minēto noziedzīgo nodarījumu sastāvu sankcijas, konstatējams, ka plašākās satura normas sankcija ir bargāka, līdz ar to šajā situācijā atbildība noteicama pēc Krimināllikuma 159. panta trešās daļas. Tiesību normas daļas (jeb šaurāka satura) un veselās tiesību normas (jeb plašāka satura) konkurences gadījumos jāizvēlas vesela tiesību norma, jeb plašāka satura. Tomēr Krimināllikumā ne visos gadījumos, kad konstatējams eventuāls plašākās un šaurākās normas gadījums, noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija būs risināma saskaņā ar normu konkurences risinājuma pamatnostādņēm turpmāk aplūkoto atziņu dēļ.

Svarīga nozīme daļas un veselās normas konkurences jautājuma risinājumā ir salīdzināmo normu sankciju barguma izvērtējumam.¹⁶⁴ Risinot jautājumu par šaurākās un plašākās normas konkurenci, svarīgi ir salīdzināt katras konkurējošās normas sankcijas bargumu, jo sankcija, kas paredzēta par ikvienu noziedzīgo nodarījumu, norāda uz apdraudētās intereses (objekta) nozīmīgumu un tai radītā kaitējuma smaguma pakāpi. Šāda salīdzinājuma pamatā ir sankcijās paredzētā brīvības atņemšanas soda maksimālā robeža, bet nevis noziedzīgā nodarījuma vieta noziegumu klasifikācijā atbilstoši KL 7. panta attiecīgajai daļai.¹⁶⁵ Sankciju salīdzinājumam šaurākās un plašākās normas konkurences gadījumā ir būtiska nozīme, lai norobežotu šo normu konkurences veidu no noziedzīgo nodarījumu ideālās kopības, kuru konstatējot rodas pavisam atšķirīgas juridiskās sekas: noziedzīgo nodarījumu ideālās kopības gadījumā katrs noziedzīgais nodarījums jākvalificē kā patstāvīgs atšķirībā no normu konkurences, kad izdarītais jākvalificē tikai saskaņā ar vienu no konkurējošajām normām.¹⁶⁶

Plašāk satura normā paredzētajam noziedzīgam nodarījumam jābūt bargāk sodāmam salīdzinājumā ar šaurāka satura normā paredzētā nodarījuma sankciju. Ja šaurāka satura normas sankcija ir bargāka salīdzinājumā ar plašāka satura normas sankciju, veidojas noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība. Šis Krimināllikuma sevisšķās daļas normu konkurences paveids risināms atšķirīgi no vispārīgās kārtības, jo krimināltiesībās pastāv vispārējais tiesību princips – nepieļaujāmība juridiskajā kvalifikācijā smagāko nodarījumu aptvert ar vieglāka nodarījuma

¹⁶³ Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību. LV likums. Pieņemts 15.10.1998. [23.03.2022.]

¹⁶⁴ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija, 2014, 318. lpp.

¹⁶⁵ Krastiņš U. Normu konkurence un noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība. 2015, 179. lpp.

¹⁶⁶ Ibid.

sastāvu.¹⁶⁷ Tātad viens no plašāka un šaurāka satura normu konkurences aspektiem ir tāds, ka plašākā un šaurāka satura normas konkurence atzīstama tiktāl, ciktāl šaurāka satura konkurējošā norma tajā paredzētā smagākā kaitīguma dēļ neiziet ārpus plašākās normas robežām. Ja tas ir tā, tad veidojas noziegumu ideālā kopība.¹⁶⁸

Līdz ar to, ja neizpildās pirmais kritērijs, kas noteic, ka noziedzīgu nodarījumu konkurence konstatējama, ja viena norma (šaurāka satura tiesību norma) pēc visām noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmēm iekļaujas otrā normā (plašāka satura normā), tad veidojama noziedzīgu nodarījumu kopība, taču gadījumā, ja, konstatējot šaurākas un plašākas normas eventuālu konkurenci, neizpildās otrais kritērijs, kas paredz, ka plašāka satura normai jābūt ar smagāku sankciju, kvalifikācija pēc normu konkurences pamatiem nav veicama un attiecīgajā situācijā veidojama noziedzīgu nodarījumu kopība.

Darba autore konstatējusi, ka praksē šīs normu konkurences un ideālās kopības norobežošanas problemātika pamatā saistīta ar plašākas un šaurākas normu konkurences gadījuma identificēšanu, kas atspoguļojas, piemēram, Krimināllikuma 262. pantā paredzēto noziedzīgu nodarījumu gadījumā. Tā, piemēram, Madonas rajona tiesas 2016. gada 5. decembra spriedumā lietā Nr. 11300028116 /pers. C/, kurai likuma noteiktajā kārtībā tikušas atņemtas transportlīdzekļa vadīšanas tiesības, vadīja transportlīdzekli ar pasažieriem, atrodoties alkohola reibumā, kā arī pārkāpjot ceļu satiksmes drošības noteikumus, kā rezultātā automašīna nobrauca no ceļa un apgāzās. Ceļu satiksmes negadījuma rezultātā transportlīdzeklī esošajam pasažierim /pers. G/ tika nodarīts vidēja smaguma miesas bojājums, savukārt /pers. F/ tika nodarīti smagi miesas bojājumi, kas bīstami dzīvībai, un bija tiešs viņa nāves cēlonis. Tiesa atzinusi, ka ar šādām darbībām /pers. C/ izdarījusi Krimināllikuma 262. panta pirmajā un ceturtajā daļā paredzētos noziedzīgos nodarījumus, norādot, ka Krimināllikuma 262. panta pirmā daļa un 262. panta ceturta daļa paredz kriminālatbildību par dažādiem un patstāvīgiem noziedzīgiem nodarījumiem, kuru sastāvu veido atšķirīgas vainas formas, tāpēc tie kvalificējami atsevišķi. Līdz ar to /pers. C/ ir sodāma par abiem izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem.¹⁶⁹ Autore uzskata, ka norādītajā spriedumā ir pieļauta kvalifikācijas kļūda, kas saistīta gan ar noziedzīgu nodarījumu sastāvu satura izpratnes, gan ar normu konkurences izpratnes aspektiem, turpmāk norādīto apsvērumu dēļ.

Transportlīdzekļu ekspluatācijas noteikumus tostarp [...] reglamentē [...] Ceļu satiksmes likums un Ceļu satiksmes noteikumi¹⁷⁰. Ceļu satiksmes likuma 28. panta pirmās daļas 4. punkts

¹⁶⁷ Jurkeviča T., Šmits K. 2017

¹⁶⁸ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija, 2014, 318. lpp.

¹⁶⁹ Madonas rajona tiesas 05.12.2016. spriedums lietā Nr. 11300028116. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/292848.pdf> [aplūkots 11.04.2022.]

¹⁷⁰ Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. Krimināllikuma komentāri. Trešā daļa (XVIII-XXV nodaļa). Otrais papildinātais izdevums. 2019, 435. - 436. lpp.

tostarp noteic, ka aizliegts vadīt transportlīdzekli, ja vadītājam nav atbilstošas kategorijas transportlīdzekļu vadīšanas tiesības¹⁷¹. Ņemot vērā iepriekš minēto, transportlīdzekļa vadīšana bez tiesībām ir viens no iespējamajiem ceļu satiksmes noteikumu un transportlīdzekļu ekspluatācijas noteikumu pārkāpumiem, pēc kā attiecīgi secināms, ka Krimināllikuma 262. panta ceturta daļa ietver šī panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, papildu noziedzīgā nodarījuma sastāvā iekļaujot smagas sekas, tādējādi norādot uz to, ka Krimināllikuma 262. panta ceturta daļa ir plašāka satura norma attiecībā pret Krimināllikuma 262. panta pirmās daļas normu, par ko attiecīgi paredzēta arī bargāka sankcija, jo ir Krimināllikuma 262. panta pirmās daļas kvalificējošs sastāvs. Pamatojoties uz iepriekš izklāstītajām tiesību teorijas atziņām par plašākas un šaurākas normu konkurences kvalifikācijas risinājumu, attiecīgais noziedzīgais nodarījums kvalificējams pēc plašāka satura normas, tas ir pēc Krimināllikuma 262. panta ceturta daļas. Iepriekš analizētajā spriedumā tiesa kā pamatojumu sevis izvēlētajai kvalifikācijai bija norādījusi arī uz iepriekš minēto sastāvu atšķirīgajām vainas formām, tā arī detalizētāk neizklāstot tā nozīmi attiecīgās kvalifikācijas veikšanā. Abos sastāvos darbība vai bezdarbība, ar kuru tiek pārkāpti ceļu satiksmes vai transportlīdzekļa ekspluatācijas noteikumi, ir tīša, savukārt psihisko attieksmi pret cietušā nāves iestāšanos un kaitējumu veselībai raksturo neuzmanība, taču kopumā abi noziedzīgie nodarījumi atzīstami par izdarītiem ar nodomu (tīši).¹⁷² Personas darbība vai bezdarbība vienmēr ir tīša, neatkarīgi no vainas formas pret kaitīgajām sekām, kas iestājušas tās rezultātā,¹⁷³ līdz ar to nav saprotams, kāpēc nodarījumu kvalifikācijas pamatojumā tiesa balstījusies uz vainas formas vērtējumu.

Ievēribas vērta ir arī Krimināllikuma 231. pantā ietvertā huligānisma kvalifikācijas problemātika gadījumā, ja vienlaikus personai nodarīti arī vidēja smaguma miesas bojājumi un tie saistīti ar Krimināllikuma 126. panta otrajā daļā norādītajiem kvalificējošajiem apstākļiem. Augstākās tiesas 2006. gada tiesu prakses apkopojuma „Tiesu prakse huligānisma lietās” rekomendāciju 6. punktā norādīts, ka, izskatot krimināllietas par huligānismu, tiesām jāievēro, ka tajos gadījumos, kad huligāniskās darbības ir saistītas ar vieglu vai vidēja smaguma miesas bojājumu nodarīšanu ar nosacījumu, ka tie nav izdarīti pastiprinošos apstākļos, izdarītais kvalificējams tikai pēc Krimināllikuma 231. panta otrās daļas, neveidojot ideālo kopību ar citiem noziedzīgiem nodarījumiem. Savukārt gadījumos, kad nodarītais satur Krimināllikuma 126. panta otrajā daļā paredzētās kvalificējošās pazīmes, izdarītais kvalificējams kā ideālā kopība pēc Krimināllikuma 231. panta otrās daļas un Krimināllikuma 126. panta otrās daļas

¹⁷¹ Ceļu satiksmes likums. LV likums. Pieņemts 01.10.1997. [13.04.2022.]

¹⁷² Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. 2019, 439. lpp.

¹⁷³ Krastiņš U. Vaina noziedzīgos nodarījumos ar saliktu sastāvu. Jurista Vārds, 2011, Nr. 29

attiecīgā punkta¹⁷⁴. Tiesu prakses apkopojumā nav skaidrota šādas kvalifikācijas nepieciešamība, tomēr, kā secinājusi darba autore, laikā, kad tika sagatavots šis tiesu prakses apkopojums, Krimināllikuma 231. panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sankcija bijusi vieglāka nekā Krimināllikuma 126. panta otrajā daļā paredzētā sankcija, līdz ar to pēc doktrīnā nostiprinātajām atziņām, kad plašāka satura normas sankcija ir vieglāka nekā šaurākas normas sankcija, veidojama kopība. Tādējādi tiesu prakses apkopojumā ietvertā rekomendācija bijusi pamatota.

Ievērojot iepriekš minētās tiesu prakses apkopojumā sniegtos norādījumus, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departaments 2016. gada 14. jūnija lēmumā lietā Nr. 11221195811 (SKK-262/2016), norādījusi, ka tā, izvērtējot Krimināllikuma 126. panta pirmajā daļā un 231. panta otrajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu sastāvus un sankcijas pētījuma tapšanas laikā, noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas dienā un salīdzinot tās ar šobrīd spēkā esošo Krimināllikuma redakciju, atzīst, ka arī šobrīd piemērojams iepriekš nosauktā pētījuma rekomendāciju 6. punktā norādītais,¹⁷⁵ tā arī nesniedzot detalizētāku šādu secinājumu pamatojumu. Salīdzinot uz šī sprieduma sastādīšanas brīdi iepriekš minēto normu sankcijas, konstatējams, ka to sankcijas bijušas vienādas, kā tas ir arī pašreizējā Krimināllikuma redakcijā. Arī A. Persidskis savā promocijas darbā analizējis izklāstīto situāciju un secinājis, ka gadījumos, kad plašāka satura normas sankcija ir vienāda ar šaurāka satura normas sankciju, nodarījums ir jākvalificē pēc abām Krimināllikuma normām kā noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība¹⁷⁶, tomēr pamatojumu par šāda kvalifikācijas risinājuma izvēli Persidska kungs nav sniedzis.

Pēc autore domām, tiesu prakses apkopojumā un minētajā Augstākās tiesas spriedumā atzītais kvalifikācijas risinājums uz aktuālo Krimināllikuma redakciju vairs nebūtu attiecināms un šajā gadījumā kopība tomēr nebūtu veidojama. Autore uzskata, ka šajā gadījumā varētu runāt jau par iespējamu *non bis in idem principa* pārkāpumu. Krimināllikuma 231. panta otrā daļa, kas ir vairākobjektu sastāvs, aptver Krimināllikuma 126. panta otrajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, līdz ar to Krimināllikuma 231. panta otrajā daļā paredzētais noziedzīgais nodarījums atzīstams par salikta sastāva noziedzīgu nodarījumu. Pamatojums šādu sastāvu izveidei un ietveršanai Krimināllikumā ir nodarījumu apvienošanās tipiskums, attiecīgu nodarījumu kombināciju izplatība praksē u. tml.¹⁷⁷, līdz ar to šādu sastāvu uzdevums ir

¹⁷⁴ Augstākās tiesas 2006.gada tiesu prakses apkopojuma „Tiesu prakse huligānisma lietās”, <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/kriminaltiesibas/> [aplūkots 29.04.2022.]

¹⁷⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 14.06.2016. lēmums lietā Nr. 11221195811, c. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/3612> [aplūkots 04.05.2022.]

¹⁷⁶ Persidskis A. 2018, 118. lpp.

¹⁷⁷ Hamkova D. Noziedzīga nodarījuma kvalificēta un salikta sastāva konstrukcijas problēmas. Tiesību efektivitāte postmodernā sabiedrībā. Latvijas Universitātes 73. zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2015, 159. lpp.

samazināt noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības gadījumu skaitu un atvieglot nodarījuma kvalifikāciju. Līdz ar to, pēc autores domām, vajadzētu samazināt arī gadījumus, kad sankciju apmēra dēļ tomēr nodarījums atbilst gan salikta sastāva noziedzīgam nodarījumam, gan arī papildu tiek kvalificēts pēc šaurākā satura normas, kas ietver tikai vienu no pazīmēm, kas attiecīgi ir arī salikta sastāva noziedzīgajā nodarījumā. Tādā veidā kvalifikācijā iekļautajiem sastāviem daļēji pārklājoties, persona it kā tiek sodīta par vienu un to pašu divas reizes, līdz ar to tiek dublēta arī to sankcija. Konkrētajā gadījumā, ja nebūtu izveidots huligānisma sastāvs, kas saistīts ar vidēja smaguma miesas bojājumu nodarīšanu, maksimālā sankcija, ko personai varētu noteikt pēc abu sodu apvienošanas, būtu ievērojami mazāka. Lai mazinātu *non bis in idem* principa pārkāpuma iespējamību un pārlietu liela soda noteikšanu personai šādas kopības ietvaros, likumdošanas ietvaros būtu pārskatāma sankciju noteikšana par šāda veida noziedzīgiem nodarījumiem.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, darba autore konstatējusi, ka praksē šaurākas un plašākas normu konkurences veida un ideālās kopības norobežošanas problemātika pamatā saistīta ar plašākas un šaurākas normu identificēšanas aspektiem, nepareizi iztulkojot noziedzīgu nodarījumu sastāvu saturu.

Krimināltiesībās pazīstami vēl vairāki citi normu konkurences gadījumi, kuru kvalifikācijā ir nostiprinājusies pietiekami stabila prakse. Profesors U. Krastiņš norādījis, ka maz ticams, ka šajos konkurences gadījumos var rasties nodarījumu ideālās kopības risinājums [...] ¹⁷⁸, tomēr autore sniedz ieskatu arī speciālo normu konkurences gadījumos un to juridiskajā risinājumā.

Savā starpā var konkurēt viena nodarījuma vairāki mīkstinoši (privileģējoši) apstākļi, kas nozīmē, ka personas izdarītajā noziedzīgajā nodarījumā var tikt atklāti vairāki atbildību mīkstinoši apstākļi. Tādā gadījumā nodarījums jākvalificē pēc panta, kas paredz vieglāku atbildību. Šī atziņa izriet no Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma 1995. gada 29. maija lēmuma "Par tiesu praksi, piemērojot likumus par nepieciešamo aizstāvēšanos" 14. punkta, kurā noteikts, ka gadījumos, kad slepkavība izdarīta, pārkāpjot nepieciešamās aizstāvēšanās robežas (KL 121. pants), un, ja persona, kura aizstāvas pēkšņa stipra psihiska uzbudinājuma stāvoklī (KL 120. pants), šīs robežas pārkāpusi, vainīgā darbības kvalificējamās saskaņā ar KL 121. pantu. Tātad visos šādos normu konkurences gadījumos priekšroka dodama privileģētai normai. ¹⁷⁹

Vēl viens normu konkurences veids rodas tādos gadījumos, kad konkurē noziedzīgu nodarījumu kvalificējošs un privileģēts noziedzīgs nodarījums. Ja viens noziedzīgs nodarījums

¹⁷⁸ Krastiņš U. Normu konkurence un noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība. 2015, 181. lpp.

¹⁷⁹ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija, 2014, 321. lpp.

izdarīts, pastāvot gan nodarījumu pastipriņošiem, gan mīkstinošiem apstākļiem, nodarījums jākvalificē saskaņā ar to normu, kurā paredzēts noziedzīgu nodarījumu mīkstinošs apstāklis (privileģēts sastāvs). Piemēram, slepkavība jākvalificē tikai saskaņā ar KL 120. pantu, ja tā izdarīta stipra psihiska uzbudinājuma stāvoklī, ko izraisījusi cietušā vardarbība vai smags goda aizskārums, bet tajā pašā laikā tā izdarīta ar sevišķu cietsirdību, kas ir slepkavību pastipriņošs apstāklis (KL 117. panta 4. punkts).¹⁸⁰

Tiesību normu konkurence veidojas arī tādā gadījumā, kad izdarīts viens noziedzīgs nodarījums, pastāvot vairākiem nodarījumu kvalificējošiem apstākļiem, kas paredzēti Krimināllikuma Sevišķās daļas dažādos pantos vai dažādās panta daļās. Šo Krimināllikuma Sevišķās daļas tiesību normu konkurences izšķiršanas veidu nosaka vispārējais tiesību princips – norma, kas nosaka smagāku atbildību, aptver vieglākās sekas vai mazāk kaitīgu darbību.¹⁸¹ Šāds risinājums izriet no Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma 2001. gada 14. decembra lēmuma "Likuma piemērošana krimināllietās par svešas mantas nolaupīšanu" 1.10. punktā, ja mantas nolaupīšanas gadījumā ir konstatētas vairākas kvalificējošas pazīmes, kas attiecīgi atbilst kādai KL 175., 176., 177. vai 179. panta daļai, kurā paredzēts smagāks sods, mantas nolaupīšana kvalificējama tikai pēc tā panta daļas, kurš paredz atbildību par smagāko noziegumu, bet spriedumā jānorāda un jāpamato visas zādzību, laupīšanu, krāpšanu vai piesavināšanos kvalificējošās pazīmes.¹⁸² Neatkarīgi no tā, vai konkurē vairāki noziedzīgi nodarījumi, kas iekļauti dažādos pantos, vai tādi, kuri ietverti dažādās panta daļās, šāds nodarījums jākvalificē tikai pēc smagākās kvalificējošās pazīmes, apsūdzībā uzrādot arī otru pastipriņošo apstākli.¹⁸³

Kā jau iepriekš ticis norādīts, speciālo konkurences veidu risinājumi ir skaidri un vispārārtīti, līdz ar to tie būtiskas kvalifikācijas problēmas nerada. Ja pareizi tiek konstatēta privilēģēto un kvalificējošo sastāvu gadījumu konkurence, to risinājums nesagādā grūtības, līdz ar to būtiskākais ir spēt noteikt, kas noziedzīga nodarījuma sastāvam ir kvalificējošs vai privilēģēts raksturs.

Apkopojot iepriekš izklāstītās atziņas un tiesu praksē identificētās problēmas, konstatējams, ka normu konkurences problemātika pamatā saistīta ar normu konkurences identificēšanas jautājumiem, ko ietekmē nepareiza noziedzīgo nodarījumu sastāvu satura izpratne un to komplicētā konstrukcija, tādējādi apgrūtinot normu savstarpējo attiecību noteikšanu.

¹⁸⁰ Krastiņš U. Normu konkurence un noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība. 2015, 181. - 182. lpp.

¹⁸¹ Jurkeviča T., Šmits K. 2017

¹⁸² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma 2001.gada 14.decembra lēmums Nr. 3. Pieejams: http://www.at.gov.lv/files/uploads/files/2_Par_Augstako_tiesu/Plenums/Plen_lem_2001_3_svesas_mantas_laupisana.docx [aplūkots 25.04.2022.]

¹⁸³ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija, 2014, 321. lpp.

Pamatojoties uz šajā apakšnodaļā izklāstīto, autore uzskata, ka ņemot vērā to, ka krimināltiesisko normu konkurence sastāv no dažādiem konkurences veidiem, un to veidu krasi atšķirīgo risinājumu dēļ, būtu apsverama iespēja Krimināllikumā iekļaut atsevišķu pantu, kas atklātu normu konkurences saturu, uzskaitītu to veidus, kā arī regulētu to risināšanas kārtību.

3.2. Reālās kopības norobežošana no turpinātiem noziedzīgiem nodarījumiem

Krimināltiesību praksē sastopami noziedzīgi nodarījumi, kuriem vienlaikus piemīt atsevišķu noziedzīgu nodarījumu un noziedzīgu nodarījumu daudzējādības institūtiem raksturīgas pazīmes. Arī profesors P. Mincs norādījis, ka "reti kad noziedzīgs nodarījums norisinās viena akta veidā kā viena momenta darbība. [...] Bieži ir gadījumi, kad noziedznieks sava mērķa sasniegšanai izlieto nevis vienu, bet vairākus dažāda veida līdzekļus, ar ko viņa darbība it kā zaudē savu ārējo vienīgumu"¹⁸⁴. Krimināltiesību zinātnē un tiesu praksē konstatējama problemātika reālās kopības un turpināta noziedzīga nodarījuma norobežošanā to līdzīgo pazīmju dēļ. Tomēr šo institūtu korekta nošķiršana ir nepieciešama, lai tiktu ievērots dubultās sodīšanas aizlieguma jeb *non bis in idem* princips, kā arī tiktu noteikts taisnīgs sods par izdarīto noziedzīgo nodarījumu.

Turpināts noziedzīgs nodarījums bijis pazīstams jau Latvijas pirmskara tiesu praksē, ko apliecina izvilkums no Senāta Kriminālā Kasācijas departamenta sprieduma: vesela rinda nodarījumu, kaut arī katram no tiem ir noziedzīga nodarījuma sastāvs, uzskatāma nevis par noziedzīgu nodarījumu kopību, bet par vienu nodarījumu, ja nodarījumu virkne apvienota ar vienu vispārēju mērķi, pie tam to pazīmi, kura vainīgā darbību saista vienā noziedzīgā nodarījumā, nodibina tiesa uz lietas faktisko apstākļu pamata. Konstatējot savā spriedumā, ka apsūdzēto griba virzīta uz viena mērķa sasniegšanu - izkrāpt no pārtikas valdes miltus ar viltotu kuponu iesniegšanu un ka vienas partijas miltu saņemšana bija pat pamatu tādai nākošai noziedzīgai darbībai, Tiesu Palāta ar to atzinusi, ka apsūdzēto atsevišķie nodarījumi ir saistīti vienā noziedzīgā nodarījumā, un tāds viņas slēdziens nav pārbaudāms kasācijas kārtībā.¹⁸⁵ Tāpat par šo institūtu atziņas izteicis arī profesors Pauls Mincs, tādējādi norādot uz šī institūta atzīšanu jau tajā laikā.

Latvijas PSR Kriminālkodeksā turpināta noziedzīga nodarījuma regulējums nav bijis ietverts, taču tas bijis pazīstams gan teorijā, gan tiesu praksē. Tā arī M. Būma norādījusi, ka "padomju likumos nav dots turpināma nozieguma jēdziens. To izstrādājusi padomju krimināltiesību zinātnē un tiesu prakse"¹⁸⁶. To apliecina, piemēram, Latvijas PSR Augstākās tiesas Plēnuma 1971. gada 21. jūnija lēmums "Par PSR Augstākās tiesas Plēnuma 1962. gada 31. marta lēmuma Nr. 5 "Par tiesu praksi lietās par valsts un sabiedriskā īpašuma izlaupišanu"

¹⁸⁴ Mincs P. 2005, 182. lpp.

¹⁸⁵ Stumbergs J. Izvilkumi no Latvijas Senāta Kriminālā Kasācijas departamenta spriedumiem: par laiku no 1920. gada līdz 1926. gada 1. aprīlim. Rīga: Autora izdevums, 1926, 21. lpp.

¹⁸⁶ M. Blūma. Turpināma nozieguma jēdziens. Latvijas PSR Augstākās tiesas biļetens. Rīga, 1967, Nr. 2, 45.-48. lpp.

un 1968. gada 24. jūnija lēmums Nr. 6 "Par tiesu darbības uzlabošanu cīņā pret valsts un sabiedriskās mantas izlaupīšanu" izpildi Latvijas PSR tiesās", kur norādīts, ka sevišķi svarīgi šīs kategorijas lietās bijis noskaidrot, vai izdarīta atkārtota sīkā izlaupīšana, vai arī nodarījums jākvalificē kā viens turpināms noziegums. Šai sakarībā Plēnums tiesām izskaidro, ka vairākkārtēja izlaupīšana sīkos apmēros, ja tā izdarīta no viena un tā paša avota vai citos apstākļos, kuri liecina par vainīgā vienotu nodomu, tāpat gadījums, kad izlaupītās mantas kopējais apmērs pārsniedz robežas, kas raksturīgas izlaupīšanai sīkos apmēros, jāuzskata par vienotu turpināmu noziegumu.¹⁸⁷

Turpināta noziedzīga nodarījuma jēdziens Latvijas krimināltiesību regulējumā ticis nostiprināts ar Krimināllikuma spēkā stāšanos. Saskaņā ar Krimināllikuma 23. panta trešo daļu atsevišķu turpinātu noziedzīgu nodarījumu veido vairākas savstarpēji saistītas tādas pašas noziedzīgas darbības, kas vērstas uz kopēju mērķi, ja tās aptver vainīgās personas vienots nodoms, tāpēc savā kopumā tās veido vienu noziedzīgu nodarījumu. Turpināts noziedzīgs nodarījums materiāli un procesuāli tiesiskā nozīmē ir viens noziedzīgs nodarījums. Tajā pašā laikā faktiski tas apvieno laika ziņā nošķirtas un patstāvīgas noziedzīgas darbības, kas, izolēti vērtējot, atbilst pilnam noziedzīga nodarījuma sastāvam.¹⁸⁸

Turpinātam noziedzīgam nodarījumam raksturīgs tas, ka to veido vairāki (vismaz divi) noziedzīgi nodarījumi, ko apvieno kopējs mērķis un vienots nodoms, taču juridiski tie kopā tiek atzīti par vienu atsevišķu (vienotu) noziedzīgu nodarījumu ar visām no tā izrietošajām sekām, piemēram, tas kvalificējams tikai pēc viena Krimināllikuma panta vai tā daļas, kas nozīmē, ka:

- kvalificējošā pazīme, kas attiecas tikai uz vienu turpināta noziedzīga nodarījuma daļu, ietekmē tā kvalifikāciju kopumā, t.i., kvalifikācija nosakāma pēc smagākās kvalificējošās pazīmes [..];

- ja vismaz viens turpinātu noziedzīgo nodarījumu veidojošais nodarījums ir pabeigts, kamēr citi nav pabeigti, nodarījums kopumā kvalificējams kā pabeigts bez atsauces uz attiecīgo Krimināllikuma 15. panta daļu.¹⁸⁹

Turpināta noziedzīga nodarījuma vienotība jeb nedalāmība izpaužas arī citos aspektos. Piemēram, noziedzīgās sekas, kas radītas ar darbībām, kas veido turpinātu noziedzīgu nodarījumu, ir summējamas. Līdz ar to tas var ietekmēt tā juridisko kvalifikāciju.¹⁹⁰ Šāds risinājums izriet no Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2003. gada 4. marta lēmuma lietā Nr. SKK-96, kur noteikts, ka gadījumā, ja tiesa noziedzīgu nodarījumu atzīst par

¹⁸⁷ Reigase A. Padomju krimināltiesību vispārīgās daļas jautājumi Latvijas PSR Augstākās tiesas plēnuma lēmumos. Rīga: Pēteris Stučka LLVU Redakcijas un izdevniecības daļa, 1973, 28. lpp.

¹⁸⁸ Leja M. Krimināllikuma 317., 318. un 319. pantā paredzēto noziedzīgu nodarījumu norobežošanas problēmas. Jurista Vārds, 2022, Nr. 15

¹⁸⁹ Leja M. 2019, 863. lpp.

¹⁹⁰ Ibid.

turpinātu, tad noziedzīgs nodarījums jākvalificē kā izdarīts lielā apmērā, ja vairākās zādzībās nozagto priekšmetu vērtību saskaitot, kopējā nolaupītā summa sasniedz šo apmēru. Tomēr ar Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2009. gada 17. aprīļa lēmumu lietā Nr. SKK-155/2009 tiek uzsvērts, ka, lai atzītu, ka apsūdzētā darbībās pastāv Krimināllikuma 175. panta ceturtajā daļā paredzētā kvalificējošā pazīme – liels apmērs – tiesai jākonstatē nodoms izdarīt zādzību lielā apmērā nevis tikai mehāniski jāsaskaita nozagto mantu vērtība.¹⁹¹ Izvērtējot iepriekš norādītās atziņas, gūstams priekšstats par reālās kopības un turpināta noziedzīga nodarījuma norobežošanas praktisko nozīmi. Ņemot vērā atsevišķa (vienota) noziedzīga nodarījuma un noziedzīgu nodarījumu daudzējādības institūtu atšķirīgo kvalifikāciju un no tā izrietošās juridiskās sekas, turpmāk aplūkotas turpināta noziedzīga nodarījuma pazīmes, kā arī tā atšķirības no noziedzīgu nodarījumu reālās kopības, ņemot vērā iepriekš paustās atziņas par šīs kopības veidu, tādējādi sekmējot izpratni par šo institūtu savstarpējo norobežošanu.

Kā norādījis profesors U. Krastiņš, "Krimināllikuma 23. panta trešās daļas regulējumā dotas atsevišķa turpināta noziedzīga nodarījuma pamatpazīmes: 1) divas un vairākas tādas pašas noziedzīgas darbības; 2) tās savstarpēji saista kopējs mērķis; 3) vairākas noziedzīgas darbības (objektīvais elements) ar kopējo mērķi (subjektīvais elements) sasaista vienots nodoms to sasniegt.¹⁹² Iepriekš uzskaitīto pazīmju izklāstā akcentēts, ka vienotā nodoma konstatēšana noziedzīgā nodarījumā ir galvenais nosacījums turpinātā noziedzīgā nodarījumā.¹⁹³ Vācijas tiesu praksē ticis norādīts, ka "vienotam nodomam piešķirta īpaša nozīme, jo tikai šāds nodoms atsevišķas patstāvīgas darbības, kas katra pati par sevi veido noziedzīga nodarījuma sastāvu, apvieno tās vienā vienīgā nodarījumā [..]"¹⁹⁴. Arī Krievijas Federācijas krimināltiesību teorijā norādītas tās pašas turpināta noziedzīga nodarījuma pazīmes, definējot, ka "turpināts noziedzīgs nodarījums ir darbība, kuras objektīvo pusi veido relatīvi identiskas noziedzīgas darbības, kurām raksturīgs kopīgs mērķis (nodomu vienotība), kā rezultātā tās veido vienu noziegumu"¹⁹⁵. Minēto pazīmju nozīme izcelta arī Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma 2001. gada 14. decembra lēmuma Nr. "Likuma piemērošana lietās par svešas mantas nolaupīšanu" 7.5. punktā, kur skaidrots, ka "par turpinātu nolaupīšanu uzskatāma tāda svešas mantas vairākkārtēja nelikumīga paņemšana no viena un tā paša īpašnieka vai valdītāja valdījuma, kas sastāv no vairākām vienveidīgām noziedzīgām darbībām, kurām ir vienots nodoms un kopējs galamērķis – nolaupīt mantu noteiktā daudzumā vai apmērā – un kas savā kopībā izveido vienotu noziedzīgu nodarījumu (piemēram, vainīgā persona no viena un tā paša

¹⁹¹ Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 17.04.2009. lēmums lietā Nr. SKK-155/2009. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/4015> [aplūkots 25.04.2022.]

¹⁹² Krastiņš U. Vienots nodoms vienotā noziedzīgā nodarījumā. 2016, 159. lpp.

¹⁹³ Ibid.

¹⁹⁴ Leja M. 2019, 810. lpp.

¹⁹⁵ Гаухмана Л.Д., Колодкина Л.М., Максимова С.В. ред, 1999, 71. lpp.

avota – mantas atrašanās vietas, dzīvokļa, noliktavas vai citas glabātavas – paņēmu mantu vairākos paņēmienos ar nelielu starplaiku)"¹⁹⁶.

Māris Leja ir vērsis uzmanību uz to, ka pirmā no iepriekš uzskaitītajām turpināta noziedzīga nodarījuma pazīmēm raksturo tā objektīvo pusi, bet pārējās divas - subjektīvo pusi,¹⁹⁷ kas attiecīgi nozīmē, ka turpināta noziedzīga nodarījuma nošķiršanā no reālās kopības jāvērtē gan veikto darbību raksturs, gan arī personas attieksme pret izdarīto nodarījumu, tomēr tiek uzskatīts, ka vienota nodoma konstatēšana ir galvenais nosacījums turpinātā noziedzīgā nodarījumā,¹⁹⁸ uz ko jau iepriekš ticis norādīts. Arī profesores V. Liholaja un D. Hamkova atzinušas, ka "vienotais nodoms un kopīgais mērķis ir galvenā saistviela, kas apvieno vairākas līdzīgas darbības vienotā noziedzīgā nodarījumā"¹⁹⁹. Tāpat arī jau profesors P. Mincs norādījis: "*Turpinātam noziedzīgam nodarījumam [..], kurā skaidri izceļas atsevišķie to sastādošie fakti, ārēji jau piemīt daudzējības pazīmes, bet tomēr šie nodarījumi, atkarībā no to sastāva formulējuma un no tos apvienojošās psihikas virziena, uzglabā likuma priekšā noziedzīga vienīguma raksturu,*"²⁰⁰ tādējādi arī uzsverot subjektīvās puses būtisko nozīmi atsevišķa noziedzīga nodarījuma konstatēšanā.

Balstoties uz iepriekš apkopoto krimināltiesību speciālistu atziņām, secināms, ka atsevišķu (vienotu) turpinātu noziedzīgu nodarījumu galvenokārt raksturo tā izdarītāja darbību vienojošais elements - nodoms -, līdz ar to noziedzīgu nodarījumu atsevišķa turpināta noziedzīga nodarījuma norobežošanā no reālās kopības pamatā jāvērtē noziedzīga nodarījuma subjektīvā puse, proti, personas psihiskā attieksme pret pašas izdarīto nodarījumu,²⁰¹ tomēr, neatkarīgi no tā, turpināta noziedzīga nodarījuma pārbaude jāsāk ar to, vai izdarītas tādas pašas noziedzīgas darbības Krimināllikuma 23. panta trešās daļas izpratnē²⁰², kas, kā tika konstatēts, ir viena no šī institūta pamatpazīmēm, turklāt tikai darbību kopums ir pamatā tam, lai persona, realizējot vienotu nodomu, varētu sasniegt vēlamu mērķi.

Krimināltiesību teorijā ticis atzīts, ka Krimināllikuma 23. panta trešās daļas turpināta noziedzīga nodarījuma definīcijā iekļautais termins "tādas pašas darbības" nenozīmē, ka tām jābūt identiskām pēc visām to pazīmēm²⁰³, bet gan ar to saprotamas vienvērtīgas²⁰⁴ jeb līdzīgas

¹⁹⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma 2001.gada 14.decembra lēmums Nr. 3. Pieejams: http://www.at.gov.lv/files/uploads/files/2_Par_Augstako_tiesu/Plenums/Plen_lem_2001_3_svesas_mantas_laupisana.docx [aplūkots 25.04.2022.]

¹⁹⁷ Leja M. 2019, 864. lpp.

¹⁹⁸ Krastiņš U. Vienots nodoms vienotā noziedzīgā nodarījumā. 2016, 159. lpp.

¹⁹⁹ Liholaja V., Hamkova D. 2020

²⁰⁰ Mincs P. 2005, 185. lpp.

²⁰¹ Baumanis J. 2021

²⁰² Leja M. 2019, 868. lpp.

²⁰³ Ibid. 864. lpp.

²⁰⁴ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma 2001.gada 14.decembra lēmums Nr. 3. Pieejams: http://www.at.gov.lv/files/uploads/files/2_Par_Augstako_tiesu/Plenums/Plen_lem_2001_3_svesas_mantas_laupisana.docx [aplūkots 25.04.2022.]

darbības. Tā, piemēram, ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2021. gada 9. decembra spriedumu lietā Nr. 11092010615 /pers. B/ veiktās darbības atzītas par turpinātu noziedzīgu nodarījumu, kas paredzēts Krimināllikuma 193. panta pirmajā daļā, konstatējot, ka /pers. B/ ar savām darbībām nelikumīgi izmantojot /pers. C/ piederošo AS “Swedbank” internetbankas kodu karti, lietotājvārdu un pieejas paroles, prettiesiski pieprasījis un saņēmis AS “4finance” piederošo ātrā kredīta naudu par kopējo summu 600 euro, SIA “Ondo” piederošo ātrā kredīta naudu 300 euro, SIA “OC Finance” piederošo ātrā kredīta naudu 200 euro, AS “Lateko Līzings” piederošo ātrā kredīta naudu 100 euro, bet kopā 1200 euro.²⁰⁵ Tādējādi tiesa par "tādām pašām darbībām" atzinusi nelikumīgas darbības ar maksāšanas līdzekli, kas atšķiras ar tā izmantošanas vietni un no tā gūtā labuma apmēru, tomēr konstatējot, ka šo darbību kopumu sasaista vienots nodoms.

Kā norādījis profesors U. Krastiņš, tādas pašas noziedzīgas darbības pilnīgi sakrīt pēc viena un tā paša nodarījuma objektīvajām un subjektīvajām pazīmēm, piemēram, krāpšana un tai sekojoša krāpšana²⁰⁶. Parasti šādi noziedzīgi nodarījumi paredzēti vienā un tai pašā Krimināllikuma Sevišķās daļas normā. Noziedzīgu nodarījumu atsevišķu pazīmju nesakritība - nodarījuma izdarīšanas vieta, nodarījuma priekšmets, izdarīšanas paņēmieni, u.tml. apstākļi neizslēdz iespēju tos atzīt par tādiem pašiem noziedzīgiem nodarījumiem.²⁰⁷ Pamatojoties uz iepriekš minēto, konstatējams, ka krimināltiesību doktrīnā un tiesu praksē nostiprinājusies atziņa, ka tādas pašas darbības Krimināllikuma 23. panta trešās daļas izpratnē nenozīmē, ka tām jābūt identiskām. Tā arī Latvijas Republikas Senāta Krimināllietu departamenta 2020. gada 28. maija lēmumā lietā Nr. 11270000219, SKK-14/2021 Senāts norāda, ka atbilstoši Krimināllikuma 23. panta pirmajai daļai noteiktā laika periodā veiktas vairākas darbības, kas paredzētas Krimināllikuma vienā un tajā pašā pantā vai panta daļā, pat ja satura ziņā tās ir atšķirīgas, jākvalificē kopumā saskaņā ar atbilstošo pantu vai panta daļu, nevis katra darbība atsevišķi.²⁰⁸

Tāpat pastāv viedoklis, ka rīcības vienveidīguma atzīšanai ir pietiekoši, ja šī kvalifikācija atbilst vismaz radniecīgam noziedzīgam nodarījumam, piemēram, turpinātam noziedzīgam nodarījumam nepieciešamā saistība ir iespējama starp zādzības pamatsastāvu un kvalificēto sastāvu. Arī dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana (KL 318. p.) un valsts amatpersonas tīša bezdarbība (KL 319. p.) ir radniecīgi noziedzīgu nodarījumu sastāvi. Līdz ar to tie var veidot vienu turpinātu noziedzīgu nodarījumu. Turpināts noziedzīgs nodarījums iespējams arī tad, ja

²⁰⁵ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas 09.12.2021. spriedums lietā Nr. 11092010615. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/466853.pdf> [aplūkots 25.04.2022.]

²⁰⁶ Krastiņš U. Turpināta noziedzīga nodarījuma problemātika krimināltiesībās.

²⁰⁷ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija, 2014, 290. lpp.

²⁰⁸ Latvijas Republikas Senāta Krimināllietu departamenta 28.05.2020. lēmumā lietā Nr. 11270000219, SKK-14/2021. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/7795> [aplūkots 27.04.2022.]

viens to veidojošais nodarījums izpaužas ar aktīvām darbībām, bet cits – ar bezdarbību.²⁰⁹ Te gan tūlīt jāatzīmē - juridiskajā literatūrā pamatoti tiek atbalstīts viedoklis, ka turpinātā noziedzīgā nodarījumā to veidojošie atsevišķie noziedzīgie nodarījumi apdraud vienu un to pašu apdraudējuma objektu.²¹⁰

Turpinātu noziedzīgu nodarījumu var veidot arī viena noziedzīga nodarījuma sastāva divas alternatīvas formas.²¹¹ Krimināltiesību teorijā ir nostiprinājies vienots viedoklis, ka nodarījums, kura objektīvo pusi raksturo vairākas alternatīvas darbības, kvalificējams kā atsevišķs (vienots) noziedzīgs nodarījums neatkarīgi no tā, vai persona izdarījusi tikai vienu vai arī vairākas no panta dispozīcijā norādītajām darbībām.²¹² Tā arī profesors Krastiņš norādījis, ka vienā laikā izdarītas alternatīvas darbības ir jānorāda vainīgās personas apsūdzībā, bet sods jānosaka viens atbilstoši panta vai panta daļas (punkta) sankcijai, jo noziedzīgu nodarījumu daudzējādība nav veidojusies. Šo viedokli apstiprina arī Latvijas Republikas Senāta Krimināllietu departamenta 2021. gada lēmumā SKK-[L]-2021 izteiktās atziņas. Senāts izskatījis lietu, kurā apelācijas instances tiesa konstatējusi, ka [pers. A] 2018. gada [...] ap plkst. 4.00, lietojot vardarbību, pret cietušās gribu pretdabiskā veidā apmierināja savu dzimumtieksmi, vagināli iekļūstot cietušās ķermenī, kā arī, lietojot vardarbību pret cietušās gribu veica orālu aktu, atzīstot, ka tādējādi ar savām darbībām apsūdzētais izdarījis divus Krimināllikuma 160. panta otrajā daļā paredzētus noziedzīgus nodarījumus. Senāts norādījis, ka apelācijas instances tiesa pamatoti konstatējusi, ka apsūdzētais ir izdarījis divas darbības, kas atbilst viena noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmēm, un kas raksturo Krimināllikuma 160. panta otrajā daļā paredzētā nozieguma objektīvo pusi, taču apelācijas instances tiesa nav izvērtējusi vainīgās personas nodomu – savu dzimumtieksmju apmierināšanu jebkādā veidā, kā arī noziedzīgo darbību laika un vietas sakritību. Senāts atzinis, ka Krimināllikuma 160. panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma kā atsevišķa (vienota) noziedzīga nodarījuma sastāvu var veidot kā tikai viena no panta dispozīcijā norādītajām alternatīvajām darbībām, tā arī darbību kopums dažādā secībā, kas tiek realizētas viena mērķa sasniegšanai, pastāvot vainīgā vienotam nodomam un ir cieši saistītas laikā un vietā.²¹³ Balstoties uz iepriekš minēto, secināms, ka reālās kopības gadījumā nodarījumi var būt arī dažāda veida, taču atsevišķa (vienota) turpināta noziedzīga nodarījuma gadījumā to var veidot tikai tāda paša veida noziedzīgas darbības, kas pēc satura gan var būt atšķirīgas, tomēr to pamatā ir vienveidīgi nodarījumi.

²⁰⁹ Leja M. 2022

²¹⁰ Krastiņš U. Vienots nodoms vienotā noziedzīgā nodarījumā. 2016, 162. lpp.

²¹¹ Leja M. 2019, 817. lpp.

²¹² Liholaja V. 2007, 141. lpp.

²¹³ Latvijas Republikas Senāta Krimināllietu departamenta 2021. gada [...] lēmums lietā Nr. [...], SKK-[L]/2021. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/7801> [aplūkots 27.04.2022.]

Tā kā turpinātā noziedzīgā nodarījumā ir jākonstatē gan objektīvais, gan subjektīvais elements, tad tiesu prakse ir mēģinājusi norādīt uz noziedzīga nodarījuma objektīvajām pazīmēm, kas varētu liecināt par vienotu nodomu nodarījumā.²¹⁴ Tā, piemēram, Augstākās tiesas plēnuma 1997. gada 22. decembra lēmuma Nr. 6 “Par likumu piemērošanu krimināllietās par koku nelikumīgu (patvaļīgu) ciršanu, meža iznīcināšanu vai bojāšanu” 4. punktā norādīts, ka par turpinātu patvaļīgu koku ciršanu varētu liecināt koku ciršanas laiks un vieta, laika intervāls starp ciršanas gadījumiem, kokmateriālu izmantošanas veids un citi lietas apstākļi.²¹⁵ Savukārt par turpinātu maksāšanas līdzekļu nelikumīgu izmantošanu uzskatāma vairākkārtēja citai personai piederoša naudas līdzekļu izņemšana un/vai izlietošana, norēķinoties par pirkumiem vai pakalpojumiem, kas izdarīta ar nelielu starplaiku no viena un tā paša avota (konta) ar vienveidīgām darbībām, kurām ir vienots nodoms un kopējs galamērķis - iztukšot kontu vai iegūt maksimāli iespējamo summu, iegādāties preces līdz brīdim, kamēr darījumam kontā ir pietiekams segums.²¹⁶

Ņemot vērā, ka turpināta noziedzīga nodarījuma definīcija noteic, ka tādām pašām darbībām jābūt arī savstarpēji saistītām, lai varētu konstatēt tajās atsevišķa noziedzīga nodarījuma raksturu, Māris Leja ir apkopojis tiesu praksē atzītas pazīmes, kas var liecināt par vairāku tādu pašu noziedzīgo darbību savstarpējo saistību:

- neliels laika intervāls starp tām;
- tā pati izdarīšanas vieta vai vismaz neliels attālums starp izdarīšanas vietām [..];
- noziedzīgās darbības vērstas pret to pašu personu [..];
- noziedzīgi iegūtās mantas izmantošanas veids.²¹⁷

Kā redzams, minētie apstākļi pamatā raksturo noziedzīga nodarījuma objektīvās puses pazīmes. Tomēr izlemjot, vai nodarījums kvalificējams kā turpināts, rūpīgi analizējama noziedzīgā nodarījuma subjektīvā puse, proti, vainīgā nodoma ievirze, par ko liecina nodarījuma objektīvās pazīmes,²¹⁸ līdz ar to iepriekš uzskaitītās pazīmes izmantojamas arī, lai konstatētu kopēju mērķi un vienotu nodomu, kas ir turpināta noziedzīga nodarījuma raksturojošās subjektīvās puses pazīmes. Saikni starp noziedzīga nodarījuma ārējām

²¹⁴ Krastiņš U. Vienots nodoms vienotā noziedzīgā nodarījumā. 2016, 159. lpp.

²¹⁵ Krastiņš U. Turpināta noziedzīga nodarījuma problemātika krimināltiesībās.

²¹⁶ Latvijas Republikas Augstākā tiesa. Tiesu prakse lietās par nelikumīgām darbībām ar finanšu instrumentiem un maksāšanas līdzekļiem. Pieejams: https://www.at.gov.lv/files/uploads/files/docs/summaries/2006/tiesu%20prakse_maksasanas%20lidzekli.doc [aplūkots 12.04.2022.]

²¹⁷ Leja M. 2019, 864. - 865. lpp.

²¹⁸ Latvijas Republikas Augstākā tiesa. Tiesu prakse lietās par nelikumīgām darbībām ar finanšu instrumentiem un maksāšanas līdzekļiem. Pieejams: https://www.at.gov.lv/files/uploads/files/docs/summaries/2006/tiesu%20prakse_maksasanas%20lidzekli.doc [aplūkots 12.04.2022.]

izpaušmēm un personas psihisko darbību savulaik uzsvērusi arī Augstākā tiesa²¹⁹, norādot, ka tas, ka pirmstiesas izmeklēšanas procesuālajos dokumentos un tiesu nolēmumos noziedzīgā nodarījuma objektīvās pazīmes, proti, cilvēka uzvedības ārējā izpausme tiek apskatīta atrauti no viņa psihiskās attieksmes pret izdarīto un tā izraisītajām sekām, neļauj pilnīgi formulēt vainas formu un pareizi kvalificēt nodarījumu.²²⁰ Tādējādi, kā secināms, tiesa vērsusi uzmanību uz to, ka noziedzīgā nodarījuma objektīvo un subjektīvo pušu vērtēšana kopsakarā rada pilnīgāku priekšstatu par noziedzīgā nodarījuma juridisko dabu, attiecīgi arī norādot, ka objektīvās puses pazīmes var liecināt par personas nodomu attiecībā uz tās veiktajām darbībām.

Profesors U. Krastiņš atzīmējis, ka nodoms un mērķis krimināltiesības nav identiski jēdzieni, kaut arī savstarpēji saistīti. Nodoms ir vainas forma, kas izpaužas kā personas psihiskā attieksme pret izdarīto noziedzīgo nodarījumu, bet mērķis ir realitātē gribētais rezultāts, kas tiek sasniegts, realizējot noziedzīgo nodarījumu.²²¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma 2001. gada 14. decembra lēmuma "Likuma piemērošana lietās par svešas mantas nolaupīšanu" 7.5. punktā tostarp norādīts, ka turpinātas nolaupīšanas gadījumā vairākām vienveidīgām noziedzīgām darbībām ir viens kopējs galamērķis – nolaupīt noteiktu svešu mantu un kurām ir vienots nodoms un kopējs galamērķis – nolaupīt mantu noteiktā daudzumā vai apmērā.²²² Profesors U. Krastiņš secinājis, ka ar norādi uz minēto nodoma galamērķi tiek prasīts pierādīt, ka vainīgajam, izdarot vairākus tādus pašus noziedzīgus nodarījumus, jau sākotnēji ir bijis nolūks nolaupīt mantu, piemēram, ievērojamā apmērā. Tātad patiesībā jau sākotnēji ir jākonstatē vainīgā vēlēšanās nolaupīt mantu tieši noteiktā apmērā vai daudzumā, kas mantas turpinātas nolaupīšanas gadījumā maz ticams, vai ir iespējams. Diezin vai daudzu zādzību gadījumā no viena avota jau sākumā pats vainīgais ir zinājis, kādā apmērā vai daudzumā viņš nolaupīs vienam un tam pašam īpašniekam piederošu mantu, piemēram, zogot, kad vien pēc vainīgā ieskata ir objektīvi tam radušies labvēlīgi apstākļi.²²³ Tāpat šāda nodoma konstatēšanu var apgrūtināt arī tas, ka vainīgais sākotnējo mērķi var neatklāt kaut vai tāpēc, ka viņam ir izdevīgāk atzīt, ka izdarījis virkni neliela apmēra zādzību, bet nevis ievērojamā apmērā, ja viņa izdarīto atzītu par vienotu turpinātu noziedzīgu nodarījumu. Turklāt, ja persona izdara virkni zādzību, tad, izdarot pirmo vai nākamo, viņš nemaz var nedomāt par to, kāda apmēra zādzību

²¹⁹ Liholaja V., Hamkova D. 2020

²²⁰ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma un tiesu prakses vispārināšanas daļa. Tiesu prakse krimināllietās par noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar tīšu smagu miesas bojājumu izdarīšanu. Pieejams: https://www.at.gov.lv/files/uploads/files/docs/summaries/2004/Apkopojums_Miesas_bojajumi.doc [aplūkots 27.04.2022]

²²¹ Krastiņš U. Vienots nodoms vienotā noziedzīgā nodarījumā. 2016, 163. lpp.

²²² Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma 2001. gada 14. decembra lēmums Nr. 3 "Likuma piemērošana krimināllietās par svešas mantas nolaupīšanu". http://www.at.gov.lv/files/uploads/files/2_Par_Augstako_tiesu/Plenums/Plen_lem_2001_3_svesas_mantas_laupisana.docx 3720 [aplūkots 23.04.2022.]

²²³ Krastiņš U. Vienots nodoms vienotā noziedzīgā nodarījumā. 2016, 160. lpp.

viņš nākotnē izdarīs. Tālākā rīcība bieži vien ir atkarīga no tā, kad atkal radīsies konkrēta iespēja ko nolaupīt.²²⁴

Savukārt Augstākās tiesas 2009. gada 22. maija tiesnešu kopsapulces lēmumā "Par tiesu praksi lietās par krāpšanu" teikts, ka tad, "ja vainīgā persona rīkojoties ar konkretizētu nodomu ir izdarījusi vairākas krāpnieciskas darbības nolūkā sasniegt konkrētu mērķi, izdarītais atzīstams par atsevišķu turpinātu krāpšanu."²²⁵ Pamatojoties uz iepriekš minēto, nav skaidrs, kā tad ir ar tiem gadījumiem, kad persona līdzīgos apstākļos vairākkārt izdara krāpšanu un viņas nodoms ir bijis iegūt mantu, kamēr vien tāda iegūšanas iespēja pastāv, īpaši nedomājot par nolaupāmā kopējo daudzumu vai apmēru. Rezultātā izkrāptā vērtība vai nu pārsniedz neliela apmēra robežu, vai sasniedz liela apmēra robežu.²²⁶ Vienotais nodoms turpinātā nodarījumā sākotnēji var būt arī nekonkretizēts, un reālais krāpšanas mērķis parādās krāpšanas realizācijas procesā.²²⁷ Kas attiecas uz vainīgā nolūku sasniegt konkrēta apmēra rezultātu (nelielā, ievērojamā vai lielā apmērā vai citādā apjomā), ja tas ietekmē noziedzīgā nodarījuma kvalifikāciju, tad vainīgā psihiskā attieksme pret šo faktoru var izpausties nekonkretizētas psihiskas darbības veidā (arī kā vienaldzīga attieksme), kas tiek realizēta atkarībā no reālajām iespējām izdarīt nākamās prettiesiskās darbības.²²⁸ Līdz ar to nav saprātīgi noteikt stingru prasību, lai jau izdarot pirmo prettiesisko darbību, vainīgā apziņā būtu nobriedis nolūks konkrēta apmēra mērķa (nolaupītā apmēra) sasniegšanai. Tā var būt, ja viņš konkrētu nolūku savai rīcībai atzīst. Bet, ja tādu ziņu nav, nolūka konstatēšanai var palīdzēt viņa turpmākā rīcība, kas reāli parādās tikai nākamajās noziedzīgajās darbībās.²²⁹

Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija 2018. gada 18. jūnija spriedumā izklāstīta tiesas pieeja attiecībā uz vienota nodoma konstatēšanas īpatnībām turpināta noziedzīga nodarījuma gadījumā, vienlaikus atklājot tā problemātiku, kā arī viedokli attiecībā uz vienota nodoma konstatēšanu. Tiesa spriedumā konstatējusi, ka /pers. A/ laika posmā no 2011. gada 21. marta līdz 2011. gada 31. martam SIA “/Nosaukums/” filiālē “/Nosaukums A/”, /adrese/, kā arī laika posmā no 2011. gada 3. aprīļa līdz 2011. gada 16. oktobrim, SIA “/Nosaukums/” filiālē “/Nosaukums B/”, /adrese/, pildīdama ceļojumu konsultanta amatu, daļu no klientiem iekasētās naudas neiemaksāja uzņēmuma bankas kontā, bet pretēji uzņēmuma interesēm to piesavinājās un iztērēja savām vajadzībām par kopējo summu 17031,77 EUR apmērā, kas saskaņā ar likuma "Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību" 20. pantu attiecīgajā laikā bija pielīdzināmi lielumam apmēram. Attiecīgajā lietā, vērtējot, vai

²²⁴ Krastiņš U. Turpināta noziedzīga nodarījuma problemātika krimināltiesībās.

²²⁵ Bičkovičs I. 2009

²²⁶ Krastiņš U. Pārdomas par dažām ievirzēm tiesu praksē. Jurista Vārds, 2009, Nr. 41

²²⁷ Ibid.

²²⁸ Krastiņš U. Turpināta noziedzīga nodarījuma problemātika krimināltiesībās.

²²⁹ Ibid.

apsūdzētās /pers. A/ noziedzīgās darbības raksturo un tās aptver apsūdzētās vienots nodoms, apelācijas instances tiesa konstatējusi, ka apsūdzētās /pers. A/ rīcības mērķis nebija piesavināties SIA “/Nosaukums/” mantu tieši lielā apmērā, bet gan apsūdzētās paveiktā noziedzīgā nodarījuma subjektīvo pusi raksturo tas, ka /pers. A/ bija vēlams piesavināties naudu jebkādā, nekonkrētā apmērā un izrādījās, ka apsūdzētā ir piesavinājusies SIA “/Nosaukums/” mantu lielā apmērā (alternatīvā psihiskā attieksme pret piesavinātā apmēru). Līdz ar to, apelācijas instances tiesas ieskatā, apsūdzētās /pers. A/ izdarītās darbības, atbilstoši Krimināllikuma 23. panta trešajā daļā noteiktajam, ir vērtējamas kā atsevišķs turpināts noziedzīgs nodarījums.²³⁰ Arī Latvijas Republikas Senāts, izskatot minēto lietu sakarā ar apsūdzētās kasācijas sūdzībām, atzinusi, ka apelācijas instances tiesa pareizi kvalificējusi apsūdzētās noziedzīgās darbības pēc Krimināllikuma 179. panta trešās daļas un pareizi atzinusi, ka apsūdzētās darbības veido (vienotu) turpinātu noziedzīgu nodarījumu.²³¹

Balstoties uz iepriekš minētajām atziņām, secināms, ka, lai personas izdarītos nodarījumus atzītu par īstenotiem ar vienotu nodomu, nav nepieciešams pierādīt, ka personai jau sākotnēji būtu bijis konkrēts noziedzīgā nodarījuma nodoms un priekšstats par noziedzīgā nodarījuma rezultātu, jo tas var attīstīties nodarījumu realizācijas gaitā, kā dēļ var izmainīties gan nodarījuma raksturs, gan tā apmērs, līdz ar to par vienota nodoma pastāvēšanu liecina nodarījumu savstarpējā sasaiste un citi konstatētie faktiskie apstākļi. Tādējādi, konstatējot, ka persona noziedzīgās darbības veikusi ar vienotu nodomu, visas atsevišķās darbību epizodes atzīstamas par vienu noziedzīgu nodarījumu, savukārt nekonstatējot to subjektīvas puses vienotību, nodarījumi kvalificējami saskaņā ar reālās kopības nosacījumiem.

Vēl viens problēmjautājums, kas identificējams tiesu praksē saistībā ar turpināta noziedzīga nodarījuma konstatēšanu, ir tā pazīmju vērtējums un uz to pamata izdarītie secinājumi. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma 2001. gada 14. decembra lēmumā Nr. 3 "Likuma piemērošana krimināllietās par svešas mantas nolaupīšanu" norādīts, ka "par turpinātu nevar uzskatīt mantas nolaupīšanu, ja tā izdarīta dažādās vietās, no dažādiem avotiem, ar atšķirīgu nolaupīšanas veidu vai atšķirīgos apstākļos vai sekojošā mantas nolaupīšana notikusi pēc ilgāka laika ar atsevišķi radušos nodomu, kaut arī nolaupīšanas veids ir bijis viens un tas pats"²³². Šis viedoklis rada priekšstatu, ka jebkurā situācijā, kad konstatējams, ka nodarījums ietver kādu no šīm pazīmēm, tas ir, dažādas izdarīšanas vietas, avoti, atšķirīgi

²³⁰ Rīgas apgabaltiesas 18.06.2018. spriedums ar lietas arhīva Nr. KA04-0224-18/23. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/372291.pdf> [aplūkots 27.04.2022.]

²³¹ Latvijas Republikas Senāta 03.12.2018. lēmums lietā Nr. 11816021411. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/371072.pdf> [aplūkots 27.04.2022.]

²³² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma 2001.gada 14.decembra lēmums Nr. 3. Pieejams: http://www.at.gov.lv/files/uploads/files/2_Par_Augstako_tiesu/Plenums/Plen_lem_2001_3_svesas_mantas_laupisana.docx [aplūkots 25.04.2022.]

nolaupīšanas veidi vai atšķirīgi apstākļi, nodarījumu atzīšana par turpinātiem noziedzīgiem nodarījumiem ir kategoriski izslēgta.

Tā, piemēram, krimināltiesību teorijā ticis atzīts, ka atsevišķam (vienotam) turpinātam noziedzīgam nodarījumam ir raksturīgi, ka visas darbības izdarītas ar nelielu laika atstarpi,²³³ tomēr, kā norādījis U. Krastiņš, jautājums par nelielo laika atstarpi starp atsevišķām noziedzīgām darbībām nav risināms viennozīmīgi. Nav nekādas nozīmes laika atstarpei starp atsevišķām turpinātu nolaupīšanu veidojošām darbībām, ja manta sastāv no atsevišķām daļām, un to iegūt ar vienu paņēmienu iespējams tikai tad, ja radusies reāla faktiskā iespēja. Tāpat arī citos gadījumos jāvērtē vainīgā reālā iespēja vairākkārt iegūt gribēto mantu īsā laika sprīdī.²³⁴ Arī A. Persidskis norādījis, ka nevar piekrist tam, ka atsevišķa turpināta noziedzīga nodarījuma objektīvā puse sastāv no vairākām darbībām, kuras ir savienotas ar samērā neilgu laika sprīdī. [...] Atsevišķs turpināts noziedzīgs nodarījums ir pabeigts ar to brīdi, kad vainīgā persona ir pilnībā sasniegusi savu izvirzīto mērķi vai arī, nesasniedzot to²³⁵ no viņas neatkarīgu iemeslu dēļ. Autore piekrīt iepriekš norādīto autoru viedoklim, secinot, ka laika atstarpe starp personas veiktajām darbībām nav vērtējama katrā situācijā vienādi, jo šī pazīme ir tikai viena no faktoriem, kas var norādīt uz vienota nodoma pastāvēšanu starp personas vairākām veiktajām darbībām. Laika intervāls, kas nepieciešams, lai atzītu personas veiktās darbības par saistītām vienota noziedzīga nodarījuma ietvaros, nav konkrēti nosakāms, kas liecina par to, ka nepieciešama plašāka faktisko apstākļu aplūkošana un to vērtējums kopsakarā.

Savukārt, Judina kungs ir vērsis uzmanību attiecībā uz pazīmi par vienu avotu jeb īpašnieku, iezīmējot situāciju, ka gadījumā, kad turpināta noziedzīga nodarījuma veidojošās rīcības izdarītas ar nelielu starplaiku, ir iespējama situācija, ka apdraudējumam pakļauto materiālo labumu īpašnieks mainās noziedzīga nodarījuma laikā, [...], līdz ar to burtiski izprotot Augstākās tiesas lēmumā noteikto, var secināt, ka gadījumā, ja notikusi mantas pāreja citas personas īpašumā, turpināts noziegums nevar tikt konstatēts un nodarījums būs jāatzīst par atkārtoti izdarītu.²³⁶ Var piekrist Judina kunga ieskicētās situācijas iespējamībai, kas attiecīgi radītu absurdu situāciju, kad konstatējot vienotu nodomu attiecībā uz mantas nolaupīšanu, nodarījumus tomēr atzītu par atsevišķiem patstāvīgiem noziedzīgiem nodarījumiem. Šādas situācijas atspoguļojums, protams, varētu šķist pārspīlēts, tomēr tas atspoguļo tiesu praksē pastāvošas problēmas, kas saistītas ar turpināta noziedzīga nodarījuma raksturojošo pazīmju vērtējumu.

²³³ Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I-VIII² nodaļa). Trešais papildinātais izdevums. 2021, 121. lpp.

²³⁴ Krastiņš U. Turpināta noziedzīga nodarījuma problemātika krimināltiesībās.

²³⁵ Persidskis A. 2018, 138. lpp.

²³⁶ Judins A. Par jaunāko Augstākās tiesas plēnuma lēmumu. Jurista Vārds, 2002, Nr.2

Balstoties uz iepriekš izklāstītajām tiesību teorētiku un darba autores atziņām, būtu pieminams Latvijas Republikas Daugavpils tiesas 2021. gada 1. oktobra spriedums lietā Nr. 11181030321, kurā konstatēts, ka pers. A/ un /pers. B/ laika periodā no 2021. gada 16. marta plkst. 22.00 līdz 2021. gada 17. martam plkst. 3.00, no 2021. gada 17. marta plkst. 22.00 līdz 2021. gada 18. martam plkst. 5.00 un no 2021. gada 19. marta plkst. 22.00 līdz 2021. gada 20. martam plkst. 3.00, atbraucot uz Daugavpils novada Tabores pagastu ar automašīnu Renault Laguna, ar vienotu nodomu, vērstu uz svešas kustamas mantas nolaupīšanu, pēc /pers. B/ iniciatīvas, /pers. A/ uzlaužot vairāku telpu ieejas durvju slēdzenes, mantkārīgu motīvu vadīti, nelikumīgi iekļuva vairākās telpās, kas atrodas /adrese/, no kurienes slepeni nolaupīja /pers. C/, /pers. D/, /pers. E/ un /pers. F/ mantas, tādējādi personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās izdarīja svešas kustamas mantas slepenu nolaupīšanu (zādzību), iekļūstot telpās, par ko /pers. A/ un /pers. B/ atzītas par vainīgām noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā, kas paredzēts Krimināllikuma 175. panta trešajā daļā.²³⁷ Kā redzams, norādītās personas noziedzīgās darbības veikušas dažādos laikos, kā arī nolaupījušas mantas no dažādiem avotiem - dažādām personām -, tomēr neraugoties uz to, tiesa atzinusi, ka attiecīgās darbības saistījis vienots nodoms, līdz ar to konstatējams turpināts noziedzīgs nodarījums. Darba autore nevērtē apstākļus, kas attiecināmi un sprieduma pareizību pēc būtības, bet vēlējusies norādīt, ka nodarījumu laika intervāls un mantu nolaupīšana nav tikusi atzīta par šķērsli turpināta noziedzīga nodarījuma konstatēšanai. Tomēr papildu atzīmējams, ka spriedumā trūkst izklāsta par to, kas pamato personu veikto darbību atzīšanu par turpinātu noziedzīgu nodarījumu. Pēc autores domām, atsauce uz vienota nodoma konstatācijas faktu nav pietiekama, lai veikto darbību kopumu atzītu par turpinātu noziedzīgu nodarījumu, jo tas nerada izpratni par tiesas veikto juridisko vērtējumu attiecībā uz personu izdarītajām darbībām. Spriedumā būtu norādāmas pazīmes, kas atzīstamas par pietiekošām, lai tās atzītu par tādām, kas veidojušas turpinātu noziedzīgu nodarījumu.

Balstoties uz iepriekš minēto, jāpiekrīt nostājai, ka "mantas vairākkārtēju prettiesisku paņemšanu, sasaistot ar vienu un to pašu avotu (mantas atrašanās vietu), vienu un to pašu mantas īpašnieku vai likumisko valdītāju, ar nelielu laika atstarpi starp atsevišķiem nodarījumiem, kā arī jau sākotnēji izvirzot prasību pierādīt mantas prettiesiskā ieguvēja konkrētu mērķi attiecībā pret nolaupītā apjomu un daudzumu, kā arī, nenorobežojot vainas formu – nodomu, no mantas ieguvēja psihiskās attieksmes (nolūku) pret tās daudzumu un apjomu, tiek sašaurināts turpināta noziedzīga nodarījuma saturs un tiek radītas grūtības sākotnējā nodoma un mērķa izpratnē un atklāšanā"²³⁸.

²³⁷ Latvijas Republikas Daugavpils tiesas 01.10.2021. spriedums lietā Nr. 11181030321. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/461585.pdf> [aplūkots 26.04.2022.]

²³⁸ Krastiņš U. Turpināta noziedzīga nodarījuma problemātika krimināltiesībās.

Kā konstatējis M. Leja, tēzes, ar kurām tiesu prakses apkopojumos un tiesu nolēmumos mēģināts precizēt, kādas pazīmes raksturo turpinātu noziedzīgu nodarījumu, dažkārt veicina to, ka tās tiek uztvertas kā izsmeļošs [...] uzskaitījums, un tāpēc, trūkstot kādai vienai pazīmei, turpināta noziedzīga nodarījuma iespējamība tiek izslēgta, nevērtējot citas pazīmes,²³⁹ tādēļ ir būtiski atzīmēt, ka likumā doto turpināta noziedzīga nodarījuma definīciju nav iespējams precizēt ar iepriekš jau gatavu un detalizētu pazīmju sarakstu.²⁴⁰ Izlemjot jautājumu par to, vai izdarīts turpināts noziedzīgs nodarījums vai vairāki tādi paši noziedzīgi nodarījumi veido nodarījumu reālo kopību, katrs gadījums jāvērtē individuāli, atbilstoši konkrētajiem reālajiem apstākļiem,²⁴¹ līdz ar to nav iespējams atzīt noziedzīgu nodarījumu pēc iepriekš noteiktām vadlīnijām, jo pazīmju atrauta vērtēšana var radīt nekorektu juridisko lietas novērtējumu. Dr.iur A. Persidskis norādījis, ka krimināltiesību doktrīnā pastāv uzskats, ka neviens no noziedzīga nodarījuma sastāva elementiem nepastāv atsevišķi jeb atrauti no citiem noziedzīga nodarījuma sastāva elementiem, tādējādi secinot, ka arī noziedzīga nodarījuma sastāva elementi ir jāvērtē neatrauti cits no cita, jo ar vainīgās personas gribu var pamatot objektīvās puses faktisko izpildījumu vai pretēji, kad objektīvās puses faktiskais izpildījums norāda uz vainīgās personas patieso gribu.²⁴²

Apkopojot šajā apakšnodaļā izklāstīto, secināms, ka turpināta noziedzīga nodarījuma un reālās kopības norobežošanas problemātika pamatā saistīta ar vienotā nodoma konstatēšanu attiecībā uz personas nodarījumiem, kā arī objektīvās puses pazīmju izvērtējumu saistībā ar to norādi uz vienota nodoma pastāvēšanu. Izlemjot jautājumu par to, vai izdarīts turpināts noziedzīgs nodarījums vai vairāki tādi paši nodarījumi veido noziedzīgu nodarījumu reālo kopību, nodarījumu objektīvās un subjektīvās puses pazīmes jāvērtē kopsakarā, jo subjektīvās puses izpausmju pilnīgs priekšstats rodams objektīvo pazīmju kontekstā.

²³⁹ Leja M. 2019, 867. - 868. lpp.

²⁴⁰ Ibid. 868. lpp.

²⁴¹ Krastiņš U. Vienots nodoms vienotā noziedzīgā nodarījumā. 2016, 163. lpp.

²⁴² Persidskis A. 2018, 140. lpp.

KOPSAVILKUMS

Pētījuma rezultātā autore izvirza aizstāvēšanai šādas tēzes, kas izteiktas secinājumu un priekšlikumu veidā:

- 1) Noziedzīgu nodarījumu daudzējādības tostarp arī kopības institūta izpratne tikusi attīstīta krimināltiesību teorijā, savukārt to faktiskā izmantošana izrietēja no citu krimināltiesību regulējošo normu tvēruma, kas pamatā attiecās uz soda noteikšanas principiem par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem, kas attiecīgi norāda uz šo institūtu būtisko nozīmi soda noteikšanā par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem.
- 2) Ņemot vērā noziedzīgu nodarījumu daudzējādības lomu soda noteikšanā, mainoties izpratnei par sodu noteikšanas principu piemērošanu, vienlaikus tikušas veiktas izmaiņas arī noziedzīgu nodarījumu daudzējādības institūtā, kas bijis konstatējams arī ar 2013. gada 1. aprīlī ieviestajiem grozījumiem Krimināllikumā.
- 3) Normu konkurences problemātika pamatā saistīta ar konkurences gadījumu identificēšanas jautājumiem, ko ietekmē nepareiza noziedzīgu nodarījumu sastāvu satura izpratne un to komplicētā konstrukcija, kas ir par iemeslu apgrūtinošai normu savstarpējo attiecību noteikšanai, tostarp speciālās un vispārīgās normas, šaurāka satura un plašāka satura normas, kā arī normu ar kvalificējoša vai privileģēta rakstura noteikšanu.
- 4) Ņemot vērā to, ka krimināltiesisko normu konkurence sastāv no dažādiem konkurences veidiem, un to veidu krasī atšķirīgo risinājumu dēļ, būtu apsverama iespēja Krimināllikumā iekļaut atsevišķu pantu, kas atklātu normu konkurences saturu, uzskaitītu to veidus, kā arī regulētu to risināšanas kārtību.
- 5) Likumdevējam, veidojot Krimināllikuma normas, kas raksturīgas vispārīgām un speciālām normām, jau sākotnēji skaidri jāparedz šo speciālo normu kvalificējošais vai privileģētais raksturs, attiecīgi korekti to iestrādājot arī noziedzīga nodarījuma sankcijā, tādējādi sabalansējot sankcijas, kas līdz ar to sekmētu vispārīgo normu izstrādāšanas lietderību.
- 6) Konkurējot šaurāka satura normai ar plašāka satura normu, lai mazinātu *non bis in idem* principa pārkāpuma iespējamību un pārlietu liela soda noteikšanu personai šādas kopības ietvaros, likumdošanas gaitā būtu pārskatāma sankciju noteikšana par šāda veida noziedzīgiem nodarījumiem, samazinot gadījumus, kad papildu plašāka satura normas kvalificēšanai noziedzīgie nodarījumi kvalificējami arī kā veikti ideālajā kopībā ar šaurāka satura normu.
- 7) Turpināta noziedzīga nodarījuma un reālās kopības norobežošanas problemātika pamatā saistīta ar vienotā nodoma konstatēšanu attiecībā uz personas nodarījumiem, kā arī objektīvās puses pazīmju izvērtējumu saistībā ar to norādi uz vienota nodoma pastāvēšanu.

Izlemjot jautājumu par to, vai izdarīts turpināts noziedzīgs nodarījums vai vairāki tādi paši nodarījumi veido noziedzīgu nodarījumu reālo kopību, nodarījumu objektīvās un subjektīvās puses pazīmes jāvērtē kopsakarā, jo subjektīvās puses izpausmju pilnīgs priekšstats rodams objektīvo pazīmju kontekstā.

- 8) Lai personas izdarītos nodarījumus atzītu par īstenotiem ar vienotu nodomu, nav nepieciešams pierādīt, ka personai jau sākotnēji būtu bijis konkrēts noziedzīgā nodarījuma nodoms un priekšstats par noziedzīgā nodarījuma rezultātu, jo tas var attīstīties nodarījumu realizācijas gaitā, kā dēļ var izmainīties gan nodarījuma raksturs, gan tā apmērs, līdz ar to par vienota nodoma pastāvēšanu liecina nodarījumu savstarpējā sasaiste un citi konstatētie faktiskie apstākļi.

IZMANTOTO AVOTU SARAKSTS

Literatūra

1. Autoru kolektīvs U. Krastiņa zinātniskajā redakcijā. Juridisko terminu vārdnīca. Rīga: Nordik, 1998, 302 lpp.
2. Baumanis J. Noziedzīgu nodarījumu kopības kvalifikācijas problēmas un vienotais jurista profesionālās kvalifikācijas eksāmens. Jurista Vārds, 2021, Nr. 50
3. Bičkovičs I. Tiesu prakse lietās par krāpšanu. Jurista Vārds, 2009, Nr. 22
4. Birznieks J. Juridisko terminu vārdnīca. Rīga: Multineo, 2009, 523 lpp.
5. Blūma M. Turpināma nozieguma jēdziens. Latvijas PSR Augstākās tiesas biļetens. Rīga, 1967, Nr. 2, 45.-48. lpp.
6. Blūma M., Bušujevs G., Kudrjavcevs V., Dzenītis J., Kauke V., Lisagors I., Vītols K. Latvijas PSR kriminālkodeksa komentāri. Rīga: Izdevniecība Liesma, 1965. 494 lpp.
7. Buls M. Vispārīgās un speciālās tiesību normas. Likums un Tiesības, 2003, 5. sēj., nr. 6
8. Dzenīša J. un Niedres A. vispārīgā redakcijā. Latvijas PSR Kriminālkodeksa komentāri. Rīga: Avots, 1982, 747 lpp.
9. Hamkova D. Noziedzīga nodarījuma kvalificēta un salikta sastāva konstrukcijas problēmas. Tiesību efektivitāte postmodernā sabiedrībā. Latvijas Universitātes 73. zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2015, 155. - 163. lpp.
10. Judins A. Par atkārtotību Krimināllikumā. Jurista Vārds, 2008, Nr. 10
11. Judins A. Par jaunāko Augstākās tiesas plēnuma lēmumu. Jurista Vārds, 2002, Nr. 2
12. Jurkeviča T., Šmits K. Ieskats krimināltiesisko normu konkurences risinājumos. Administratīvā un Kriminālā justīcija, 2017, nr. 4 (81), 11. - 18. lpp.
13. Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I-VIII² nodaļa). Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 368 lpp.
14. Krastiņš U. Darbības un bezdarbības izpratne krimināltiesībās. Grām.: Krimināltiesību teorija un prakse. Viedokļi. Problēmas. Risinājumi. 2015-2017. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 223 lpp.
15. Krastiņš U. Komplicēta vienota noziedzīga nodarījuma teorētiskie aspekti. Administratīvā un kriminālā justīcija, 2017, Nr. 3
16. Krastiņš U. Krimināllikuma 10 gadi: tapšana, attīstība un perspektīva. LU Žurnāls Juridiskā zinātne, 2010, Nr. 1, 5. - 24. lpp.
17. Krastiņš U. Krimināltiesību teorija un prakse: viedokļi, problēmas, risinājumi. 2009-2014. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2015, 344 lpp.

18. Krastiņš U. Krimināltiesību teorija un prakse: viedokļi, problēmas un risinājumi. 1998 - 2008. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2009, 384 lpp.
19. Krastiņš U. Normu konkurence un noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība. Tiesību efektivitāte postmodernā sabiedrībā. Latvijas Universitātes 73. zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2015, 175. - 184. lpp.
20. Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija. Teorētiskie aspekti. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 384 lpp.
21. Krastiņš U. Noziedzīgu nodarījumu daudzējādības kvalifikācijas problēmas. Jurista Vārds, 2007, Nr. 47
22. Krastiņš U. Pārdomas par dažām ievirzēm tiesu praksē. Jurista Vārds, 2009, Nr. 41
23. Krastiņš U. Turpināta noziedzīga nodarījuma problemātika krimināltiesībās. Pieejams: https://www.apgads.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/Juridiskas-konferences/LUJFZK-7-2019/iscflul-7_2019_Ties-zin-uzd-noz-nak_30.pdf
24. Krastiņš U. Vaina noziedzīgos nodarījumos ar saliktu sastāvu. Jurista Vārds, 2011, Nr.29
25. Krastiņš U. Vienots nodoms vienotā noziedzīgā nodarījumā. Ārvalsts investīcijas: kad tiesības mijiedarbojas. Latvijas Universitātes 74. zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2016, 157. - 164. lpp.
26. Krastiņš U., Liholaja V, Niedre A. Krimināllikuma zinātniski - praktiskais komentārs. Vispārīgā daļa. Rīga: Firma AFS, 2003, 437 lpp.
27. Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I-VIII² nodaļa). Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 368 lpp.
28. Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I-VIII² nodaļa). Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018., 336 lpp.
29. Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. Krimināllikuma komentāri. Trešā daļa (XVIII-XXV nodaļa). Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2019, 879 lpp.
30. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Zinātniskais redaktors prof. U. Krastiņš. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 504 lpp.
31. Leja M. Krāpšanas aktuālie jautājumi Latvijas un ārvalstu tiesībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 634 lpp.
32. Leja M. Krimināllikuma 317., 318. un 319. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu norobežošanas problēmas. Jurista Vārds, 2022, Nr. 15
33. Leja M. Krimināltiesību aktuālie jautājumi un to risinājumi Latvijā, Austrijā, Šveicē, Vācijā. Noziedzīga nodarījuma uzbūve; cēloņsakarība; vaina; krimināltiesību normu interpretācija un spēks laikā. I daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2019, 1008 lpp.

34. Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 501 lpp.
35. Liholaja V., Hamkova D. Problematics of Identification of a Continuous Criminal Offence. Latvijas Universitātes žurnāls Juridiskā zinātne, 2020, Nr. 13, 76. - 96. lpp.
36. Meļķis E. Juridiskās metodes pamati. Rīga: 2003, Ratio iuris, 249 lpp.
37. Mincs P. Krimināltiesību kurss. Vispārējā daļa. Ar U. Krastiņa komentāriem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 351 lpp.
38. Mincs P., Ehlerss H., Jakobi P., Lauva J. 1933. g. 24. aprīļa Sodu likums ar likumdošanas motīviem un sīkiem komentāriem, kā arī ar alfabētisko un citiem rādītājiem. Rīga: [b.i], 1934, 290 lpp.
39. Persidskis A. Noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības nošķiršana no normu konkurences. Administratīvā un kriminālā justīcija, 2017, Nr. 2, 44. - 49. lpp.
40. Persidskis A. Noziedzīgu nodarījumu kopība. Promocijas darbs. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2018.
41. Reigase A. Padomju krimināltiesību vispārīgās daļas jautājumi Latvijas PSR Augstākās tiesas plēnuma lēmumos. Rīga: Pētera Stučkas LLVU Redakcijas un izdevniecības daļa, 1973, 105 lpp.
42. LU MII Mākslīgā intelekta laboratorija. Vārda "nodarījums" skaidrojums. Pieejams: <https://tezaurs.lv/nodarijums:1>
43. LU MII Mākslīgā intelekta laboratorija. Vārda "saistīts" skaidrojums. Pieejams: <https://tezaurs.lv/saisfīts:1>
44. LU MII Mākslīgā intelekta laboratorija. Vārda "vispārējs" skaidrojums. Pieejams: <https://tezaurs.lv/visparējs:1>
45. Stumbergs J. Izvilkumi no Latvijas Senāta Kriminālā Kasācijas departamenta spriedumiem: par laiku no 1920. gada līdz 1926. gada 1. aprīlim. Rīga: Autora izdevums, 1926, 140 lpp.
46. Stumbergs J. Izvilkumi no Senāta Kriminālā Kasācijas Departamenta spriedumiem par laiku no 1930. g. 16. jūlija līdz 1934. g. 1. septembrim. Autora izdevums, 1934, 86 lpp.
47. Tieslietu ministrijas sevišķas komisijas sagatavojumā. 1903. gada 22. marta Sodu likumi. Tulkojums ar paskaidrojumiem un ar motīviem par Latvijas valdības laikā izdotiem grozījumiem.. Trešais izdevums. Rīga: [b.i], 1930, 170 lpp.
48. Veitmane K., Čerfase L., Novackis H., Apīnis A. Latīņu - latviešu vārdnīca. Rīga: Latvijas valsts izdevniecība, 1955, 1022 lpp.

49. Zorzetto S. The Lex Specialis Principle and its Uses in Legal Argumentation. An Analytical Inquire. Pieejams: <https://e-revistas.uc3m.es/index.php/EUNOM/article/viewFile/2093/1027>
50. Гаухмана Л.Д., Колодкина Л.М., Максимова С.В. ред, Уголовное право. Уголовное право. Часть Общая. Часть Особенная: Учебник. Москва: Юриспруденция, 1999, 784 с
51. Зацепин А.М. Конкуренция норм уголовного права и квалификация преступлений. Pieejams: <https://cyberleninka.ru/article/n/konkurenciya-norm-ugolovnogo-prava-i-kvalifikatsiya-prestupleniy/viewer>
52. Ковалев М.И., Козаченко И.Я., Кондрашова Т.В., Незнамова З.А., Новоселов Г.П., Погосян Т.Ю., Семернева Н.К. Уголовное право. Общая часть: Учебник для вузов. Москва: Норма, 1997, 294 с
53. Кондратьева И.О. Квалификация преступлений при конкуренции уголовно-правовых норм. Pieejams: https://pub.asobr.org/wp-content/mag/trudy/07_2010/03.pdf
54. Кудрявцев В. Н. Общая теория квалификации преступлений. Москва, Юрист, 2001, 304 с
55. Наумов А.В. Российское уголовное право. Общая часть. Курс лекций. Москва: Издательство БЕК, 1996, 560 с

Normatīvie akti

1. Krimināllikums: LV likums. Pieņemts 17.06.1998;
2. Grozījumi Krimināllikumā: LV likums. Pieņemts 13.12.2012.
3. Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību. LV likums. Pieņemts 15.10.1998.
4. Ceļu satiksmes likums. LV likums. Pieņemts 01.10.1997.
5. Latvijas Kriminālkodekss. Pieņemts 06.01.1961. Zaudējis spēku 01.04.1999.
6. Уголовный кодекс Российской Федерации. [Krievijas Kriminālkodekss] Pieejams: <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody&nd=102041891>

Juridiskās prakses materiāli

1. Augstākās tiesas 2006. gada tiesu prakses apkopojums „Tiesu prakse huligānisma lietās”. Pieejams: https://www.at.gov.lv/files/uploads/files/docs/summaries/2006/huliganisms_gatavais.doc

2. Augstākā tiesa. Tiesu prakse lietās par nelikumīgām darbībām ar finanšu instrumentiem un maksāšanas līdzekļiem. Pieejams: https://www.at.gov.lv/files/uploads/files/docs/summaries/2006/tiesu%20prakse_maksasanas%20lidzekli.doc
3. Augstākās tiesas Plēnuma 1992. gada 24. februāra lēmums Nr. 1 "Par Krimināllikumu piemērošanu lietās par tīšām slepkavībām". Pieejams: https://www.at.gov.lv/files/uploads/files/2_Par_Augstako_tiesu/Plenums/Plen_lem_1992_1_tiasas_slepkavibas.docx
4. Augstākās tiesas plēnuma 2001. gada 14. decembra lēmums Nr. 3 "Likuma piemērošana krimināllietās par svešas mantas nolaupīšanu". Pieejams: http://www.at.gov.lv/files/uploads/files/2_Par_Augstako_tiesu/Plenums/Plen_lem_2001_3_svesas_mantas_laupisana.docx
5. Augstākās tiesas Plēnuma un tiesu prakses vispārināšanas daļa. Tiesu prakse krimināllietās par noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar tīšu smagu miesas bojājumu izdarīšanu. Pieejams: https://www.at.gov.lv/files/uploads/files/docs/summaries/2004/Apkopojums_Miesas_bojajumi.doc
6. Augstākās Tiesas Krimināllietu departamenta Tiesu prakse krimināllietās par mantas iznīcināšanu un bojāšanu. Pieejams: https://www.at.gov.lv/files/uploads/files/6_Judikatura/Tiesu_prakses_apkopojumi/Mantas%20Oiznicinasana.doc
7. Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 22.05.2018. lēmums Lietā Nr. 11840003615, SKK - 184/2018. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/5495>
8. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 14.06.2016. lēmums lietā Nr. 11221195811, Pieejams: <https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/3612>
9. Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 16.11.2015. lēmums lietā Nr. SKK-542/2015. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/3669>
10. Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 17.04.2009. lēmums lietā Nr. SKK-155/2009. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/4015>
11. Latvijas Republikas Senāta Krimināllietu departamenta 2021. gada [...] lēmums lietā Nr. [...], SKK-[L]/2021. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/7801>
12. Latvijas Republikas Senāta Krimināllietu departamenta 28.05.2020. lēmumā lietā Nr. 11270000219, SKK-14/2021. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/7795>
13. Latvijas Republikas Senāta 03.12.2018. lēmums lietā Nr. 11816021411. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/371072.pdf>

14. Rīgas apgabaltiesas 18.06.2018. spriedums ar lietas arhīva Nr. KA04-0224-18/23. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/372291.pdf>
15. Vidzemes apgabaltiesas 29.03.2016. spriedums lietā nr. 11130014313. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/263851.pdf>
16. Gulbenes rajona tiesas 28.11.2017. spriedums lietā Nr. 11170007117. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/339191.pdf>
17. Daugavpils tiesas 01.10.2021. spriedums lietā Nr. 11181030321. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/461585.pdf>
18. Madonas rajona tiesas 05.12.2016. spriedums lietā Nr. 11300028116. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/292848.pdf>
19. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas 09.12.2021. spriedums lietā Nr. 11092010615. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/466853.pdf>

Normatīvo aktu izstrādes materiāli

20. Likumprojekta "Grozījumi Krimināllikumā" anotācija. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/F8EAF0BB07FCB67AC22579330048419?OpenDocument>

Maģistra darbs “Kopība kā noziedzīgu nodarījumu daudzējādības veids” izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: _____ Linda Luste

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: prof. Dr.iur. Diāna Hamkova _____

Recenzents: _____

Darbs iesniegts Krimināltiesisko zinātņu katedrā _____

Dekāna pilnvarotā persona: _____

Darbs aizstāvēts maģistra gala pārbaudījuma komisijas sēdē ____ . ____ .2022.

Prot. Nr. _____

Komisijas sekretārs/-e: _____